

Revija Katoliške akcije

I Ljubljana 1940

Uvodna beseda

Pogled po sodobnem svetu čim dalje bolj odkriva, kako upravičena in nujna je Katoliška akcija, velika ustanova pokojnega Pija XI. Nasproti nam stoji namreč svet, ki je po velikem delu zopet padel skoraj v popolno poganstvo, kot pravi papež Pij XI. v okrožnici »Quadragesimo anno«. Družba je tako rekoč že izločila iz svoje srede Boga in njegove zakone, in tudi v dušah nešteti posameznikov ugaša luč vere in propada moč krščanske nravi. Organizirala se je brezbožna propaganda, kakršne svet še ni videl. Države, ki so v svojih zakonih Boga zatajile, bredejo zmeraj bolj v poganske nazore o sili, o vse-mogočnosti države ter manjvrednosti enih narodov pred drugimi. Odtod izvira neizmerno gorje: odpad množic od Boga, anarhija v gospodarstvu, socialne revolucije, sovraštvo in kruta borba med narodi. Očitno se kažejo strašne posledice razkristjanjenja, splošne laizacije javnega, socialnega in zasebnega življenja.

Da privede razkristjanjeno družbo zopet h Kristusu, se je Cerkev obrnila za pomoč h katoliškim laikom. Naroča jim, naj se zganejo, organizirajo in pomagajo cerkveni hierarhiji pri njenem apostolatu, naj postanejo njena desna roka v boju za obnovo družbe po evangelijskih načelih, naj se organizirajo v Katoliški akciji, ki je sodelovanje laikov pri apostolatu Cerkve.

Naša revija je revija Katoliške akcije. Namenjena je slovenskemu katoliškemu izobraženstvu. Prinašala bo članke, ki bodo pojasnjevali bistvo in potrebo apostolata v Katoliški akciji in se bo poglobljala v razna vprašanja, ki ob Katoliški akciji nastajajo. Taka vprašanja bodo med drugim vprašanje o potrebi organizacije pri sodobnem apostolatu, potem študiranje okolja, v katerem se razvija delo Katoliške akcije, študiranje in iskanje uspešnih delovnih metod pri osvajanju, urejanje odnosov med

Katoliško akcijo ter verskimi in katoliškimi društvi, pojasnjevanje raznih dvomov, sporov, itd.

Revija bo dalje poročala o Katoliški akciji po drugih deželah, seznanjala katoliške inteligente o njenem načinu dela, o raznih gibanjih, katoliških in nasprotnih, ki vplivajo na razvoj mišljenja in dogajanja pri nas in po svetu.

Tretji namen revije pa bo, pojasnjevati s katoliškega stališča razna vprašanja, ki morejo zanimati sodobnega slovenskega katoliškega izobraženca. Vsi vemo, da je teh vprašanj dolga vrsta, saj je naš čas na prelomu, ko se neprestano pojavljajo novi problemi. Katoliški izobraženec se mora poučiti, kako se taki problemi rešujejo v luči večnostnih katoliških načel, da ne bo sam neopazno zdrknil v zmoto. Naloga revije bo, da izoblikuje miselnost novega katoliškega izobraženca, zlasti tam, kjer so sodobne zmote in zablude zabrisale jasnost načel, da izgradi v njem močno katoliško načelnost, ki ne bo onemoglo klonila pred nasprotniki. Polje, kjer so sodobne zmote zabrisale jasnost načel in omajale voljo katoličanov, je obširno. Saj so tudi pri nas Bogu in Cerkvi sovražne sile zasedle postojanke, odkoder vodilno vplivajo na razvoj dogodkov in na mišljenje ter vzgojo naših ljudi, bodisi v umetnosti, zlasti v literaturi, bodisi v tisku, bodisi v gospodarstvu ali v znanosti ali sploh v kulturnih področjih. Slovenski katoliški izobraženec se mora zavedati, da tudi na njem leži odgovornost, kakšna bo bodočnost našega naroda: ali bo ostal oziroma zopet postal katoliški, ali pa bo padel v polovičarstvo in postal tako lahek plen brezbožnih sil, ki so stalno na delu.

S tem bo naša revija izpolnjevala del velike naloge, ki si jo je po zahtevi Cerkve postavila Katoliška akcija: zopet pokristjaniti družbo, ki se je Bogu odtujila, pridobiti odpadle množice tudi pri nas na Slovenskem k edino odrešilnemu evangeljskemu nauku.

Prepričani smo, da bo naše katoliško izobraženstvo revijo dobrohotno sprejelo in rado prebiral. Tako se bo najlažje poučilo, kakšne namene in zahteve ima Katoliška akcija v Sloveniji.

Uredništvo

Pij XI. in Katoliška akcija

Težko je v kratkem sestavku zadosti pokazati, kaj je bil Pij XI. Katoliški akciji in kaj je bila ona njemu. Od prve njegove okrožnice »Ubi arcano« iz l. 1922. do zadnjega njegovega pisma Cerkvi na Filipinih, ki je bilo objavljeno na večer pred njegovo smrtjo, se vrsti dolga vrsta pisem, izjav, nagovorov in različnih drugih dokumentov, ki govorijo o Katoliški akciji. Zbirka »La parola del papa su l'Azione cattolica«, ki jo je izdal Cavagna, našteva v tretji izdaji, izišli l. 1936., do pet sto izjav Pija XI. o Katoliški akciji. Iz zadnjih dveh let Pijevega pontifikata pa je zopet nova vrsta papeških izjav o Katoliški akciji.

Papež Pij XI. je bil univerzalen človek, ki je v sedemnajstih letih svojega papeževanja posegal v vse panoge verskega, moralnega in socialnega življenja v Cerkvi; zato se morejo nanj sklicevati razni pokreti. Pij XI. je bil velik misijonski papež, velik ljubitelj krščanskega vzhoda, pospeševalec znanosti in umetnosti, učitelj npravnosti, borilec za socialno pravičnost in mir med narodi, energičen cerkven vladar in upravnik. Povsod je bil Pij XI. velik in njegovi posegi so bili pomembni. Njegova energija je bila občudovanja vredna. Toda če primerjamo njegove akte, moramo priznati, da je stalo v središču njegovega delovanja prav prizadevanje za Katoliško akcijo. Za njo je dal velik del svoje energije. Bil je Pij XI. v prav svojskem pomenu papež Katoliške akcije.

Pij XI. je ustvaril današnjo Katoliško akcijo. Takoj ob nastopu svoje vlade je prepoznal duha časa in njegove potrebe. Njegova prva okrožnica »Ubi arcano« jasno pove, da obvladuje naš čas vsesplošna laizacija, razkristjanjenje vsega življenja, javnega in zasebnega. S temnimi barvami slika ta okrožnica zmote, brezbožne namene in kvarne posledice laizacije, ki jo imenuje okrožnica ob prazniku Kristusa Kralja »Quas primas« iz l. 1925. naravnost »kugo naše dobe«. Papež Pij XI. je realno gledal v moderni svet. Ni zapiral oči, ni si delal utvar, ni se umikal v

puščavo, pa tudi zdvojil ni nad svetom, marveč je oprt na božje poslanstvo, »ne brez božjega navdihnjenja«, kot je sam ponovno rekel, pokazal na sredstvo, ki more katoličane rešiti, na Katoliško akcijo v pomenu sodelovanja organiziranega katoliškega laikata pri apostolskem delu Cerkve pod vodstvom cerkvenega načelstva.

Danes se zdi, da je Katoliška akcija nekaj preprostega in samo po sebi umevnega, toda ob nastopu Pija XI. in še celo vrsto let potem ni bilo tako. Pij XI. je moral pogosto braniti svojo zamisel Katoliške akcije z vso avtoriteto, jo pojasnjevati in razlagati ter reševati razna preporna vprašanja, ki so se pojavljala ob Katoliški akciji. Doživljal je razna razočaranja, tudi tam, kjer bi jih najmanj pričakovali. Prišlo je tako daleč, da je v javnem nagovoru sam povedal, da mu očitajo, da sam ne razume, kaj je Katoliška akcija. Z rahlim nasmehom na ustnicah je sicer to izrekel, toda iztisnila mu je to izjavo bolečina. Pij XI. pa ni bil človek, ki bi klonil pred javnim mnenjem. Z energijo, ki nima zlepa para, z občudovanja vredno žilavostjo je neprestano tiščal s svojo Katoliško akcijo, govoril o njej pri avdiencah, pisal o njej v svojih okrožnicah in pismih, jo naročal škofom skupaj in posamič, toliko časa, da je prodrli. Kakor se zdi, jo je marsikake-mu škofu le vsilil. Nobenega dvoma ni, da Katoliška akcija ne bi bila prodrla v svet, če bi sedel na papeškem prestolu papež, ki ne bi bil tako energičen, kot je bil Pij XI. Nasprotovanja in pomislekov je namreč bilo preveč.

Ime Katoliška akcija je iz dobe pred Pijem XI., toda današnja zamisel in oblika Katoliške akcije je njegova. V drugi polovici 19. stoletja je pomenila Katoliška akcija kakršno koli dejavnost katoličanov, torej ne samo apostolsko, marveč tudi prosvetno, splošno vzgojno, gospodarsko in politično dejavnost. Ob koncu preteklega stoletja so pojem Katoliške akcije toliko zožili, da je obsegal le organizirano dejavnost katoličanov, to pa kakršno koli. Za Pija X. je bilo treba katoliško življenje na znotraj poglobiti. Iz Katoliške akcije so začeli izločevati politično, gospodarsko in sindikalno dejavnost, tako da se je za vladé Pijevega neposrednega prednika, Benedikta XV. krila z verskimi in katoliškimi vzgojnimi društvi. Pij XI. je ohranil Katoliško akcijo, toda dal ji je drugo vsebino in obliko. Bistvo Pijeve Katoliške akcije je apostolsko delovanje, pridobivanje duš za Kristusa, in to ne posredno, marveč neposredno. Pa ni vsako neposredno apostolsko

delovanje že Katoliška akcija, marveč le apostolsko delovanje laikov spada pod ta pojem, zato se apostolsko delovanje duhovnikov in redovnikov izločuje iz Katoliške akcije, a tudi apostolsko delovanje laikov ne spada pod ta pojem; to apostolsko delovanje laikov ne sme biti na svojo roko, marveč pod vodstvom cerkvenega načelstva, torej sodelovanje laikov s cerkvenim načelstvom. In še en element je naglasil Pij XI. v svojem opisu Katoliške akcije, da mora biti namreč to sodelovanje laikov s cerkvenim načelstvom organizirano.

Pri Pijevi Katoliški akciji gre za cerkveno apostolsko delovanje, zato je samo po sebi umevno, da nima Katoliška akcija nič opraviti s strankarsko politiko. Toda napačno sklepajo tisti, ki pravijo, da je Pij XI. nadomestil politično delovanje katoličanov z nepolitično Katoliško akcijo. Saj to dvoje, politično delovanje katoličanov in Katoliška akcija, vendar ni istega reda. Zato se eno z drugim sploh ne da nadomestiti in niti primerjati ne med sabo. Politično delovanje je usmerjeno na naravne stvari, Katoliška akcija pa na nadnaravne. Politično delovanje katoličanov je ostalo ob Katoliški akciji prav tako potrebno ali nepotrebno, kakor bi bilo brez nje. Katoliška akcija je cerkvena stvar, torej cerkvena akcija. Politična akcija katoličanov pa ni in ne more biti cerkvena, marveč je zunaj Cerkve. Cerkev politične akcije katoličanov ne vodi in za njo ne odgovarja.

Pijeva Katoliška akcija je organizacija, a bilo bi zelo zgrešeno, če bi hoteli v njej videti nadomestilo za verska in katoliška društva. Ta so ji sicer po svoji naravi veliko bolj blizu kot politične organizacije katoličanov, vendar je kljub temu razlika med temi društvi in Katoliško akcijo po Pijevi zamisli bistvena. Prvi namen verskih društev, v kolikor ne gre za dobrodelna društva, je samoposvečenje članov, torej delovanje na članih društev. Namen Katoliške akcije pa je apostolsko delovanje; pridobivanje ljudi za Kristusa, torej naperjen nazven. Skrb za lastno svetost članov je v organizacijah Katoliške akcije le sredstvo za doseg namena; ker se pač ta namen ne da doseči, če člani sami ne goje globokega verskega življenja. Katoliška društva pa na razliko od verskih društev niso cerkvena društva, ampak društva katoličanov za razne svetne namene, ki pa jih skušajo doseči v skladu z načeli katoliške vere. Katoliška akcija pa je, kakor rečeno, po svojem bistvu cerkvena ustanova.

Tako se torej Pijeva Katoliška akcija razmejuje nasproti političnemu delovanju katoličanov in nasproti verskim ter kato-

liškim društvom. Ob tem razmejevanju se pokaže v jasni luči originalna zamisel velikega Pija XI. o Katoliški akciji. Poduhovljenje v Cerkvi, ki se vedno bolj javlja po vatikanskem cerkvenem zboru, kakor tudi pravilno umevanje Cerkve ter pravilno vrednotenje laiških vernikov v njej je stopilo s Pijevo Katoliško akcijo v nov štadij. K apostolskemu delovanju, ki je glavna naloga Cerkve, je treba pritegniti vernike, ki ne bodo le pasivni in nekako mehanični izvrševalci apostolskih nalog, marveč naj se soodgovorno udeležujejo hierarhičnega apostolata pod vodstvom cerkvene hierarhije. To je bila osnovna misel Pija XI., ko je uvajal Katoliško akcijo.

Toda, kakor rečeno, niso vsi takoj razumeli Pija XI., kaj hoče. Preveč so bili zaverovani v svoj dotedanji sistem, da bi bili mogli spoznati novost Pijeve zamisli. Kakor drugje po svetu so tudi pri nas na Pijev poziv k Katoliški akciji mnogi odgovarjali, češ, mi že vse to imamo, naša verska in katoliška društva so Katoliška akcija. Pij XI. je moral pogosto skozi cel svoj pontifikat pojasnjevati bistvo Katoliške akcije. Izkusil je, kaj se pravi uvajati novo stvar, če ta nalaga žrtve in ima proti sebi čustvo. Toda vztrajal je in zmagal.

Bistvo Katoliške akcije pa ni bila edina stvar, ki jo je moral Pij XI. na svoji zamisli pojasnjevati in braniti. Bile so še mnoge druge. Tako je moral papež najprej dokazovati, da je Katoliška akcija sploh potrebna. Vsi njegovi dokumenti, kjer se naroča Katoliška akcija, govore o tem. Zadnji, pismo hierarhiji in kleru na Filipinih, objavljeno, kakor je bilo že omenjeno, na večer pred njegovo smrtjo, pravi na primer: »Dobro vemo, da delo duhovnikov ne zadostuje več, čeprav so še tako goreči in pripravljeni popraviti vse razdejanje moderne družbe. Ne glede na druge važne vzroke, je danes očito, da se mnogi ljudje, ki pripadajo vsem stanovom in so že pozabili na Boga in Kristusa ali se ločili od njega, duhovniku umikajo, če ga celo ne sovražijo. Zato je nadvse potrebno, da pri hierarhičnem apostolatu na nek način sodelujejo tudi laiki.« V socialni okrožnici »Quadragesimo anno« pa takole piše o potrebi laiških apostolov: »Kakor že večkrat v zgodovini Cerkve, stoji tudi sedaj nam nasproti svet, ki je po velikem delu zopet padel skoraj v popolno poganstvo. Da bi se ti sloji zopet privedli h Kristusu, ki so ga zatajili, bo treba izmed njih samih izbrati in vzgojiti Cerkvi pomožne vojščake, ki dobro poznajo nje, njih mišljenje in hotenje, in bi s

prisrčno bratsko ljubeznijo dobili dohod do njih src. Prvi in neposredni apostoli delavcev morajo biti delavci, prav tako pa apostoli industrijcev in trgovcev industrijci in trgovci.« Da je Katoliška akcija nujno potrebna, je papež Pij XI. tako prepričevalno dokazal, da pri dobro mislečih pač ne more biti o tem nobenega dvoma.

Ne bilo bi pa zadosti le delo poedinih laikov apostolov, temveč je potrebna organizacija. O tem je govoril Pij XI. 27. avgusta 1935. takole: »Organizacija je neizogibna. V naših dneh vidimo, da se vse organizira, celo zlo. Zle sile se organizirajo na tako silen način, da se njihova moč silno pomnoži in deluje na daljave. Treba je, da se tudi dobro, tudi dobre sile, tudi plemeniti podvigi organizirajo.«

In ta organizacija v Katoliški akciji mora biti trdna. V pismu brazilskim škofom z dne 28. oktobra 1935 je pisal Pij XI.: »Od župnijskih združenj do škofijskih organizmov, od teh do vodilnega narodnega odbora — mora biti vse dobro spojeno in trdno sklenjeno, kakor so sklenjeni udje enega samega telesa, kakor različni oddelki ene mogočne vojske.«

Največ težav pa je povzročala papežu Piju XI. notranja zgraditev Katoliške akcije. Eno izmed glavnih vprašanj, ki jih je bilo treba tu rešiti, je bilo vprašanje o razmerju med duhovniki in laiki v Katoliški akciji. Nekateri so se namreč bali, da bo postala laična Katoliška akcija laicistična. Papež Pij XI. je odločno vztrajal na stališču, da Katoliška akcija je in mora biti v polnem pomenu laična. Sestoji torej Katoliška akcija iz laikov in nje vodstvo je v rokah laikov. Katoliška akcija po Pijeви zamisli ni delovanje cerkvenega načelstva z laiki pri razširjanju božjega kraljestva, marveč je sodelovanje organiziranih laikov s cerkvenim načelstvom. Navzlic laškemu vodstvu pa je Katoliška akcija podrejena cerkvenemu načelstvu. Pij XI. je s tem, da je ustanovil laiško vodstvo v Katoliški akciji, uvedel pomembno novost v cerkveno upravo. Saj smo bili navajeni, da so vodili verske organizacije le duhovniki. Odbori, ki so jih take organizacije imele, so bili organi duhovnika, ki je organizacijo vodil. Duhovnik je imel vodstvo v taki organizaciji, od njega je izhajala vsa iniciativnost, on je nosil vso odgovornost. Organizacija je bila skratka takšna, kakršen je bil duhovnik, ki jo je vodil. Duhovnik voditelj je bil v polnem pomenu forma gregis. Duhovnikova voditeljska vloga je v

taki organizaciji prišla še bolj do veljave zaradi tega, ker so takšne organizacije zvečine obstajale iz samostojnih društev brez višjih organizacijskih edinic in zato brez višjih vodilnih organov. Duhovnik, ki je vodil tako versko društvo, je skratka v vseh stvareh, ki so se tikale društva, odločal monokratično. Papež Pij XI. pa je uvedel, kakor rečeno, v Katoliško akcijo vodstvo laikov. Storil je to zlasti zaradi tega, da bi vzbudil v vernikih večje zanimanje za apostolsko delo, ko bi prevzeli obenem z vodstvom tudi odgovornost; tako bi nehali biti zgolj sprejemajoči, pasivni, ter bi postali dejavni, aktivni. Pasivnost katoliških vernikov, njihovo nezanimanje za apostolsko delo in njihova odtujenost Cerkvi so namreč v veliki meri krivi, da je moglo razkristjanjenje tako zelo napredovati tudi po katoliških deželah. Pij XI. pa seveda z uvedbo laiškega vodstva v Katoliški akciji ni prav nič spremenil cerkvene ustave. Določbe, da se verniki ne morejo vtikati v stvari, ki so po božjem pravu pridržane škofom, so ostale nedotaknjene.

Lahko je razumeti, da je ta Pijeva novost naletela na odpor. Mnogi so se na duhovniško vodstvo v verskih organizacijah tako navadili, da so sploh mislili, da drugače biti ne more. Zato je bil zelo blizu očitek, da bo postala Katoliška akcija laicistična, oziroma, da vsaj zadosti zavarovano ni, da ne bi postala takšna. Ta očitek je seveda popolnoma neosnovan, toda psihološko razumljiv. Od papeža Pija XI. pa je zahteval velike energije, da ga je odstranil.

Katoliška akcija ima laiško vodstvo, smo rekli; kljub temu pa mora biti po svojem bistvu odvisna od cerkvenega načelstva. Nastalo je težko praktično vprašanje, kako spraviti v sklad ti zahtevi, to se pravi, kako naj se praktično vzdržuje zveza med škofi in Katoliško akcijo. Papež je rešil tudi to vprašanje. Odredil je, da vzdržujejo zvezo med škofi in Katoliško akcijo cerkveni asistenti, duhovniki, ki jih v to določijo škofje. Toda zopet je bilo treba pojasniti, kakšno vlogo in kompetence imajo cerkveni asistenti v edinicah Katoliške akcije. V več svojih pismih in izjavah je papež Pij XI. tudi to delikatno vprašanje o razmejitvi kompetenc odlično rešil ne samo v formalnem oziru, marveč tudi stvarno. V pismu kolumbijskemu episkopatu z dne 14. februarja 1934. piše n. pr. o vlogi cerkvenih asistentov takole: »Biti morajo duše organizacij, vir energije, navduševalci za apostolat, predstavniki škofovske avtoritete. Vodstvo in

odgovornost prepuščajo sicer laikom, sami pa morajo biti porok, da se bodo načela in navodila, ki jih določi cerkveno načelstvo, zvesto in stalno izpolnjevala.« V avgustu l. 1934. je ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman predložil v avdienci Piju XI. tole vprašanje: »Pri nas je dvom, kakšno vlogo ima cerkveni asistent. Nekateri mislijo, da je duhovnik vodnik, voditelj in iniciator pri Katoliški akciji.« Papež pa je odgovoril: »Prav to Katoliška akcija ni. Vodstvo imajo laiki. Cerkevni asistent, duhovnik stoji nad Katoliško akcijo in je vezni organ med laičkim in hierarhičnim apostolatom. Cerkevni asistent je zato tukaj, da Katoliška akcija ne zaide v napačno smer. Tam, kjer še ni takih laikov, mora seveda duhovnik stopiti na čelo, da take laike vzgoji; toda to je le začasno, za začetek.«

* * *

Način sam, kako konkretno zgraditi Katoliško akcijo, je Pij XI. modro prepustil krajevnim škofom razen v Italiji, kjer je sv. stolica sama določila, kako naj bo urejena Katoliška akcija. Pri tem je vodilo papeža Pija XI. spoznanje, da razmere pri vseh narodih niso iste in se zato tudi Katoliška akcija ne more povsod na isti način izpeljati. Povsod pa seveda mora imeti Katoliška akcija vse bistvene sestavine, ki smo jih že zgoraj omenili, ker sicer ne bi mogli govoriti o Katoliški akciji kot o enotni cerkveni ustanovi, kakršno je hotel imeti papež Pij XI.

Čeprav papež ni ukazal, da se mora organizacija Katoliške akcije povsod na isti način graditi, je pa vendar nakazal tudi za nje organiziranje posebne smernice. Samo po sebi se razume, da so takšne praktične smernice izredno važne za pravilno pojmovanje in uvajanje Katoliške akcije. Kjer koli so jih prezrli in skušali uvesti Katoliško akcijo mimo njih, tam niso imeli pravega uspeha in so redno zadeli na vprašanje, čemu sploh Katoliška akcija, ko pa že imamo verska in katoliška društva.

Eno takih praktičnih smernic za organiziranje Katoliške akcije imenujemo specializacija. Papež jo je nakazal z besedami, ki smo jih že zgoraj navedli, da morajo namreč biti prvi in neposredni apostoli delavcev delavci, prav tako pa apostoli industrijcev in trgovcev industrijci in trgovci. Katoliška akcija se torej mora prilagoditi različnim potrebam in razmeram posameznih poklicev; vzgojiti si mora apostole za posamezna okolja; vzeti pa si mora apostole prav iz teh okolij. To njeno metodo specializacije je definirjal Guerry kot »osvajanje živ-

ljenjskega okolja s krščanskim duhom, ki izžareva iz organiziranih apostolov, ki živijo v istem okolju.«

Druga smernica je ta, da se v Katoliški akciji, če naj bo uspešna, ne sme začeti z masami, marveč z majhnimi jedri. V pismu brazilskim škofom z dne 28. oktobra 1935. je pisal Pij XI.: »Začeti se ne sme z velikimi masami, marveč je treba izbrati majhne oddelke, jih izučiti in izvežbati, da bodo kot evangeljski kvas, ki bo potem prekvasil vso maso.« V tem tekstu imamo tudi rešeno sporno vprašanje, ali je Katoliška akcija organizacija krščanske elite ali je organizacija za mase. Po papeževi zamisli Katoliška akcija ni le za zaključene kroge izbrancev, marveč je nujno, podobno kot sama Cerkev, za množice, toda rasti mora po načelu kvalitativnega izbora, po jedrini skupin; ali v evangeljski podobi povedano: izučiti in izvežbati je treba majhne oddelke, da bodo kot »evangeljski kvas, ki bo potem prekvasil vso maso«. Prejedritev, kakor moremo to metodo na kratko imenovati, je papež Pij XI. pogosto naročal. To pa ni nič čudnega, ker je lahko umeti, da spada prejedritev med bistveno potrebne pogoje za uspešno delovanje Katoliške akcije. Kjer so začeli z masami naravnost ali kjer so se spraševali, kje naj dobimo laikov apostolov, namesto da bi si izvežbali mala jedra v okolju, kjer naj se apostolsko delo vrši, tam je bilo vse govorjenje o Katoliški akciji in tudi morebitno delo zastoj.

Tretja smernica, ki jo je dal Pij XI. škofom za organiziranje Katoliške akcije, priporoča, naj se upošteva tudi narodno in državno okolje. Katoliška akcija naj se ne organizira le v mejah župnij; naj se tudi ne ustavi v škofiji, marveč naj obseže v mejah možnosti pod enotnim vodstvom ves narod in državo. V pismu Pija XI. brazilskim škofom z dne 28. oktobra 1935 beremo: »Od župnijskih združenj do škofijskih organizmov, od teh do vodilnega narodnega odbora mora biti vse dobro spojeno in tesno sklenjeno, kakor so sklenjeni udje enega samega telesa, kakor različni oddelki ene mogočne vojske.« To upoštevanje narodnega in državnega okolja pri organiziranju vernikov je novost v Cerkvi.

Za organiziranje Katoliške akcije je med Pijevimi pismi najbolj pomembno že večkrat omenjeno pismo brazilskim škofom z dne 28. oktobra 1935. V poznejših pismih se tu navedena

navodila večkrat ponavljajo. V uvodu tega pisma pravi papež, da ima »sedaj že dolgo izkušnjo«, ki mu »je pri raznih narodih tako rekoč pred oči postavila, kakšna sredstva so v dosego cilja najzanesljivejša in najpripravnejša«. Po tej dolgi izkušnji poučen naglaša papež, da je v svetem boju, ki ga bije Katoliška akcija, »potrebno, kakor sicer v vseh bojih in pri vseh armadah, delati po redu, po metodi in taktiki«. Dalje uči papež, da je v Katoliški akciji nujno potrebno enotno vodstvo. »Ene stvari pa — piše v istem pismu — vam ne moremo nikoli zadosti priporočiti: da porajajoče se organizacije ne bodo živele samo v popolnem soglasju, ampak da bodo primerno združene v kar najožjo in organično enoto.« Potem nadaljuje papež, da katoličani svojih sil ne smejo cepiti. »Bila bi zato — beremo v istem pismu — zmota in silno težka škoda, če bi se ali v župnijah ali v škofijah ustanovila združenja vernikov s sličnimi cilji, kot jih ima Katoliška akcija, ki bi pa bila popolnoma neodvisna in popolnoma v nobeni zvezi s Katoliško akcijo, ali kar bi bilo še hujše, njej nasprotujoča. Delne ali na ozek krog vernikov omejene koristi, ki bi jih taka društva donášala, bi bile popolnoma izgubljene zaradi škode, ki bi jih povzročila z razpršitvijo in razkrojem katoliških sil, včasih tudi z njih medsebojnimi udari. Saj morajo biti katoliške sile zaradi potreb naših dni mogočno organizirane v pokorščini do hierarhije in na službo Cerkvi.« In zopet beremo v njegovem pismu španskemu kardinalu Seguri z dne 6. novembra 1929.: »Ker mora Katoliška akcija, da pridobi duše krotkemu gospodstvu Jezusa Kristusa, prodirati kakor silno kompaktna hrabra apostolska četa, zato mora imeti močno, zares enotno in enodušno vodstvo in kar najboljšo disciplino vseh. Kajti ako je v istem poklicu več katoliških združenj, ki si med seboj nasprotujejo, in če nimajo enotnega vodstva, to zares ubija moči, razkraja edinost in ovira ali celo onemogoči srečne uspehe. To pa se ravno mora z vsem naporom preprečiti.«

Navedene smernice o samem organiziranju Katoliške akcije nam kažejo, kako stvarno je gledal papež Pij XI. na svojo Katoliško akcijo. Nikakor ni ostajal pri samem vzpodbujanju k katoliški dejavnosti; o Katoliški akciji ni govoril megleno in nejasno, marveč prav nasprotno. Dajal je ukaze o organiziranju in taktiziranju, kot jih izdaja vojskovodja. Izkazal se je kot velik organizator in upravnik. Mimogrede naj omenimo še to,

da takšnih konkretnih organizacijskih navodil za organiziranje katoliških množic Pijeви predniki niso izdajali. Tudi v tem je Pij XI. izviren.

* * *

Ko govorimo o organiziranju Katoliške akcije, moramo omeniti še razmerje Katoliške akcije do ostalih verskih društev. V čem je načelna razlika med Katoliško akcijo in verskimi ter katoliškimi društvi, smo že povedali. Gre le za to, kako naj se to razmerje konkretno uredi. Z veliko jasnostjo je rešil Pij XI. tudi to zapleteno vprašanje. Po njegovi originalni zamisli so ta društva pomožne sile Katoliške akcije. Kot take se za apostolsko delo postavijo pod enotno vodstvo Katoliške akcije, »kljub temu, da bo vsako društvo ohranilo neko pravično in potrebno avtonomijo«, kot pravi papež v zgoraj omenjenem pismu brazilskim škofom. V Cerkvi je minila doba, v kateri so taka verska društva živela vsako záse brez skupnega enotnega delovanja; osvajanje za Kristusa Kralja se mora danes vršiti po enotnem načrtu in pod skupnim vodstvom. Vendar pa papež noče verska društva uniformirati, zato pušča vsakemu društvu »neko pravično in potrebno avtonomijo«, ne absolutne, kot so jo imela do sedaj, marveč nekoliko omejeno, kakor pač časovne razmere zahtevajo. Med verskimi in katoliškimi društvi z ene strani ter Katoliško akcijo z druge strani mora vladati po papeževih besedah »ona srčna vzajemnost, ona sporejenost in medsebojna sporazumnost, ki smo jo že velikokrat priporočali«.

V organizacijah Katoliške akcije mora biti brezpogojna pokorščina, disciplina in edinnost. »Brez pokorščine je sodelovanje pri cerkvenem apostolatu nemogoče«, je jasno povedal Pij XI. v nagovoru z dne 26. maja 1926. »S plemenitim delom se mora družiti plemenita disciplina, da pri vzporejanju različnih duhov in značajev ne bo manjkalo plemenite požrtvovalnosti«, je govoril Pij XI. že prvo leto svojega pontifikata, 17. septembra 1922. Zvezi belgijskih delavk je v nagovoru z dne 5. septembra 1931. naročal edinnost takole: »Bodite složne, skrbite predvsem in nad vse in za vsako ceno za edinnost, za edinnost v mišljenju, edinnost v čustvovanju, edinnost v presojanju in volji, tako da bo edinnost v delovanju in v delu... To Vam tudi bodi Naše navodilo: edinnost za vse in za vsako med vami... edinnost, ki daje moč.«

* * *

Tako smo si ogledali vsaj v glavnem prizadevanje Pija XI., kako ustvariti cerkveni hierarhiji nov organ za apostolsko delo. Spoznati moremo, da je že samo s tem imel veliki papež ogromno dela. Razlagati je moral bistvo Katoliške akcije, pojasnjevati njeno potrebo, dajati smernice za nje organizacijo in za življenje v njej. Videli smo, da ni ostal papež le pri površnem opisovanju Katoliške akcije, marveč je segel globoko v njeno notranjost. Problemom, sporom in očitkom, ki so nastajali ob Katoliški akciji, se ni umikal, marveč jih je reševal jasno, določno in konkretno, logično izhajajoč iz svoje velike zamisli o organiziranem sodelovanju laikov pri hierarhičnem apostolatu. Ob teh rešitvah se je pokazala originalna zamisel Pija XI. v polni svetlobi. Pogosto smo pri tem našem kratkem opisu Pijeve Katoliške akcije omenjali, da je uvedel Pij XI. to in ono na novo in na originalen način. V mnogočem je moral Pij XI. prelomiti s cerkveno tradicijo. Po življenjski izkušnji je dajal Katoliški akciji vedno bolj jasno, konkretno pa tudi originalno podobo. Eno je pri vsem tem izven vsakega dvoma, da je namreč Pij XI. opravil veliko delo, ko je z nenavadno energijo ustvarjal Katoliško akcijo. Prvotno nekam meglena podoba Katoliške akcije se mu je v borbi z nasprotujočimi silami vedno bolj jasnila, dokler ni v znamenitem pismu brazilskim škofom z dne 28. oktobra 1935. organizacija Katoliške akcije že popolnoma jasna in določena, tako da je mogel papež prav tam nanizati že celo vrsto konkretnih organizacijskih smernic za njeno uvajanje.

* * *

Delo Pija XI. za organiziranje Katoliške akcije je bilo brez dvoma veliko, smo rekli, toda s tem njegovo delo pri Katoliški akciji še ni bilo končano. Treba je namreč bilo vdihniti še življenje v te apostolske organe, ki so morali postati pravi živi organizmi, če naj sodelujejo pri nadnaravnem apostolskem delu v kraljestvu milosti. »Katoliška akcija je katoliško življenje«. je pogosto ponavljal Pij XI. in s tem pač najgloblje označil nalogo Katoliške akcije. Kakor v naravnem življenju velja tudi v nadnaravnem, da izhaja življenje le iz živega. »Nemo dat qui non habet«. Zato morajo tisti, ki hočejo drugim dajati, posredovati katoliško življenje, sami najprej katoliško živeti. »Katoliška akcija je katoliško življenje.« Dvoje je s tem povedano. Vsak, kdor hoče delati v Katoliški akciji, mora katoliško živeti,

in delati mora v tej organizaciji le to, da širi katoliško življenje, da druge pridobiva za katoliško življenje.

Če imamo to pred očmi, lahko razumemo, zakaj se večji del Pijevih izjav o Katoliški akciji bavi s tem, kakšno naj bo življenje članov Katoliške akcije in kako naj ti širijo katoliško življenje okrog sebe. V teh izjavah je govoril Pij XI., da obstoji apostolat, ki ga izvršujejo člani Katoliške akcije, v molitvi, delu in žrtvah. Za takšen apostolat je najprej potrebno, da so duše v resnici apostolske, nadnaravno altruistične. Njih versko življenje mora biti čim globlje. Da bo moglo biti takšno, se mora orientirati po presv. Evharistiji. Živeti morajo stalno v milosti božji. Tudi njih verska izobrazba mora biti čim popolnejša. Posebnost našega časa je, da mora imeti apostolski delavec primerno znanje o socialnem vprašanju. Ljubezen do Boga in zaradi Boga tudi do ljudi, do duš, za katere je Kristus na križu izkrmavel, je gonilna sila v apostolskih dušah. Brez te ljubezni ni apostola.

Nato pa je Pij XI. dvignil oči od te notranje formacije apostolskih duš in pokazal na zunanji delokrog Katoliške akcije. Kakor daleč nesejo duhovne oči katoličana, tako daleč se razteza delovno polje Katoliške akcije. Težko je naštetati vsa ta področja, kjer opravlja Katoliška akcija tako imenovano zunanje delo. V svojih izjavah je Pij XI. zlasti naglašal skrb za tisk, za krščansko šolo, posebej za univerze, za misijonstvo, za kino in praznovanje nedelj ter praznikov in v Italiji posebej je omenjal potrebo in pomembnost boja proti protestantizmu. Pozabil tudi ni na zakon, na krščansko vzgojo, na socialno vprašanje, saj je znano, da je vsakemu naštetih problemov posvetil posebno obširno okrožnico.

* * *

Tako sem skušal s skromnimi črtami orisati zamisel Pija XI. o Katoliški akciji in njegovo delo za njo. Že v uvodu sem omenil, da je težko v kratkem sestavku prav prikazati, kaj je bil Pij XI. Katoliški akciji in kaj je bila ona njemu. To težavo ponovno naglašam tudi ob koncu teh vrstic, posvečenih spominu velikega papeža.

Občutna vrzel bi nastala v Pijevem pontifikatu, če bi iz njega odstranili Katoliško akcijo. »Neprenehoma učimo in naglašamo,« je pisal Pij XI. milanskemu nadškofu kardinalu Schusterju dne 26. aprila 1931., »da je Katoliška akcija potrebna,

zakonita in nenadomestljiva.« V teh besedah je izrazil pokojni papež svoje živo prepričanje in povedal velik del svojega papeškega programa. Po teh besedah se je ravnal vseh sedemnajst let, kar je bil papež. Neprenehoma je učil in naglašal, da je Katoliška akcija potrebna, zakonita in nenadomestljiva. V nasprotovanjih, ki so se od raznih strani dvigala proti Katoliški akciji, je Pij XI. ponovno z vso avtoriteto izjavljal: »Katoliška akcija nam je draga kot punčica v očesu.« »Kdor udari Katoliško akcijo, udari papeža.« Iz vseh teh izjav jasno sledi, da je smatral Pij XI. Katoliško akcijo za uradno, uradno cerkveno ustanovo. Saj je trdil naravnost, da je ukazana in nenadomestljiva.

H koncu še nekaj. Pij XI., ki je ustvaril Katoliško akcijo v moderni obliki in ki mu je bila Katoliška akcija draga kot punčica v očesu, je mrtev in že leto dni počiva v vatikanski kripti poleg svetniškega Pija X. Ob njegovi smrti se je ta in oni izpraševal, kaj bo s Katoliško akcijo. Saj so nekateri še za njegovega življenja mislili, da je Katoliška akcija le osebna zadeva Pija XI. in bo zato izginila z njegovo smrtjo. Osnovna poteza cerkvenega vladanja je spoštovanje do tradicije in kontinuiteta; navzlic temu pa vidimo v papeški zgodovini ustave, ki jih je ta papež bolj podpiral, drugi manj. Tudi do večjih prelomov je včasih prišlo. Toda Katoliška akcija ni taka ustanova, da bi jo naslednik Pija XI. odpravil. Katoliška akcija je namreč časovna nujnost. Pij XI. se je ni kar tako izmislil, marveč jo je zamislil in ukazal, ko je pregledal časovne razmere. Iz srede 19. stoletja vodi jasna razvojna črta v današnjo Katoliško akcijo, kakor sem omenil že zgoraj, kjer je bil govor o raznih pomenih besede katoliška akcija.

Velike reči se navadno izkažejo kot preproste in nekam same po sebi razumljive, čeprav je bilo veliko truda, da se je človeštvo dokopalo do njih spoznanja. Prav tako je s Katoliško akcijo. Kdor se vanjo poglobi in je dobrega duha in volje, uvidi, da je Katoliška akcija koristna, potrebna, da celo nujno potrebna, da se more katoličanstvo — po človeško govorim — ohraniti in razkristjanjene množice zopet pridobiti za Kristusa. O odpravljanju Katoliške akcije zato med katoličani sploh ne more biti govora.

* * *

Pij XI. in Katoliška akcija. Beseda, da je bil Pij XI. v prav posebnem pomenu papež Katoliške akcije, ni prazna, marveč je

resnična in v bistvu dobro pove, kaj je bil Pij XI. Katoliški akciji in kaj je bila ona njemu. Papež Pij XII. je v nagovoru dne 14. aprila 1939. zastopnicam mednarodne unije ženskih zvez Katoliške akcije potrdil smernice in navodila, izdana od svojega prednika Pija XI., »qui fut grand promoteur de l'Action Catholique et qui en reste maintenant l'invisible inspirateur« (ki je bil velik pospeševalec Katoliške akcije in je sedaj njen neviden inspirator). Po samem papeževem pričevanju torej Katoliška akcija po smrti njenega velikega pospeševalca ne le ne bo prenehala, marveč bo v njej trajen vpliv velikega papeža Pija XI.

Dr. Alojzij Odar

Borbenost v krščanstvu

V dobi liberalizma in pomehkuženega krščanstva se je zelo pozabilo na to, da je Kristusova Cerkev vojskujoča se cerkev — Ecclesia militans.

V vsej svoji zgodovini se je morala Cerkev boriti proti oportunizmu, ki je zatislil eno oko proti zmotam in hotel vse spore »potušati« na ljubo »miru«, a v škodo evangelijski resnici in cerkveni disciplini. Tak tip oportunista je prišel celo na papeški prestol v osebi Honorija, ki ga je moral njegov naslednik Leon II. grajati, ker »ni zatrl krivovestva v začetku, kakor bi bilo primerno apostolski avtoriteti« (qui flammam haeretici dogmatis non, ut decuit apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed neglegendo confovit; Harduin III., 1475, 1730; cit. po dr. J. Turk, Cerkevna zgodovina, 1930).

Pod vplivom liberalizma pa se je ta oportunizem tako razpasel, da je postal že prava bolezen in herezija. »Modernizirati« so hoteli krščanstvo, akomodirati ga teoretično in praktično liberalnim nazorom. »Conformari huic saeculo« (Rim 12, 2), prilagoditi krščanstvo svetu, to je praktični liberalizem in praktični modernizem! Ker nekako dihamo to ozračje liberalizma, se morda še premalo zavedamo, kako razdejanje nam je napravil v vsem našem krščanskem življenju!

Bliže jim je marksizem, kakor katoliška skupnost

V nevaren oportunizem je zašla tudi skupina tako imenovanih »krščanskih socialistov«, ki skuša najti nekak kompromis med krščanstvom in materialističnim socializmom. Ta skupina ljudi se zdi je nekako obupala nad preobrazujočo silo krščanstva; pisali in govorili so, da krščanstvo ne bo nikdar rešilo socialnega vprašanja! Sprejeti in nekako pokristjaniti je treba po njih mnenju marksistična gospodarska načela, napraviti je treba kompromis med Marksom in Kristusovim evangelijem!

Prenehala je borba proti socializmu in komunizmu, s katerim se zadnje čase že praktično združujejo celo naravnost proti krščanskim vrstam! Da se ne bi zdelo, da ravnaajo proti jasnim odločbam papeževe okrožnice »Quadragesimo anno«, so znašli distinkcijo med komunizmom in komunisti! »Papež je obsodil komunizem, ni pa obsodil komunistov! S komunizmom ne smemo, smemo pa s komunisti! Z ljubeznijo in sodelovanjem jih bomo spreobrnili...!« To so najnovejše fraze, ki jim nekaj lahkovernih res verjame v dobri veri, praktično delo pa kaže, kar govore in priznajo že sami, da jim je organizirani marksizem bliže, kakor katoliška skupnost!

Kakor da bi bil sv. Pavel pisal za naše razmere, ko je zapisal Korinčanom znamenite besede: »Ne dajte se vpregati v jarem z neverniki. Kaj imata namreč skupnega pravica in krivica? Ali kakšno zvezo ima luč s temo? Kakšno je soglasje med Kristusom in Belialom? Ali kakšen delež ima vernik z nevernikom?« (II Kor 6, 14) Čudna je ta krščanska ljubezen, kateri so bliže »bratje« iz socialističnega kakor pa bratje iz krščanskega tabora!

Borba je dolžnost vseh

Moderna doba je med katoličani marsikje zelo zabrisala krščansko zavest, da smo vsi člani katoliškega občestva tudi člani vojskujoče se Cerkve. Vsi se moramo, če smo živi udje Kristusovega telesa, boriti za to, da raste kraljestvo božje resnice, pravice in ljubezni! Neredko smo srečavali med laiki ljudi, ki so teoretično, še bolj pa praktično kazali popolno brezbriznost za Cerkev in njene borbe. »Duhovniki naj se za to brigajo, nas to nič ne tiče«, to je bilo stališče mnogih »katoliških laikov«.

V liberalizmu se je porodila fraza: Vera je privatna zadeva! Vsak naj sam zase gleda; vera in Cerkev naj nimata nobenega vpliva na javno življenje. Vsako borbo za zmago katoliških načel so krščanski oportunisti označevali kot »politiko«. Če se je duhovnik udeleževal v javnem življenju na kulturnem ali socialnem polju za prekvašenje javnega življenja po katoliških načelih, so vse to označili le kot »politiko«. Krščanstvu sovražni nazorji so mogli na političnem polju prekvašati vse naše javno življenje, če je pa duhovnik kdaj upal povedati, da morajo tudi v politiki veljati katoliška načela morale, je bil že ožigosan kot da izrablja prižnico v politične namene!

»Širokogrudni pobožnjaki«

Imamo med katoličani tudi poseben tip pobožnjakov — oportunistov, ki so neredko velika ovira katoliški dejavnosti. Ti ljudje se smatrajo za nekake popolne kristjane. Prepričani so, da je bistvo vse krščanske popolnosti v nekem omlednem pobožnjaštvu brez vsake katoliške dejavnosti. Njim je ideal krščanskega življenja le neka osebna molitvenost brez vsake aktivnosti za rast božjega kraljestva. Ideal duhovnika jim je »dober duhovnik«, ki se predvsem nikomur ne zameri, ki nikdar ne nastopa proti javnim grehom, pohujšanju in javnemu zastrupljanju z napačnimi nazori. Te vrste »pobožne« osebe zelo rade kritizirajo duhovnikovo delo, pa tudi vse delo katoliške dejavnosti, same pa ne ganejo z mezincem, da bi priskočile na pomoč. V katoliški dejavnosti tako radi iščejo pezdirja, v vrstah nasprotnikov katoliškega svetovnega nazora pa vidijo vse lepo ali vsaj vse opravičljivo s stališča »krščanske ljubezni«. Boje se, da bi v očeh nasprotnikov veljali kot prenapeti, ozki, politični, strankarski... Do onih, ki so odločni nasprotniki katoliške dejavnosti, so polni obzirov in ljubezni, do katoliške aktivnosti pa malenkostni kritikastri... Neredko mora od takih pobožnjakov največ trpeti katoliška akcija v širšem pomenu besede.

Katoliška akcija — izraz katoliške borbenosti

Božja Previdnost pa je poslala katoliški Cerkvi Pija XI., ki je z neko vehemenco vztrajal na tem, da se organizira po vsej Cerkvi Katoliška akcija, ki je izraz katoliške borbenosti, katoliške aktivnosti, neka napadalna četa vojskujoče se Cerkve. Po Katoliški akciji se bo med nami uveljavil pravi pojem krščanstva, ki res goji pasivne čednosti, obenem pa tudi katoliško aktivnost, borbenost za kraljestvo Kristusovo.

Brez krščanske borbenosti, brez krščanske aktivnosti ni pravega krščanstva! V Kristusovi Cerkvi mora vedno živeti borba za evangeljsko resnico in pravico, borba za zmago kraljestva Kristusovega, borba proti človeškim strastem in proti oni kači iz raja, ki zastruplja človeški rod.

»Ne mislite, da sem prišel zato, da prinesem na zemljo mir; nisem prišel, da prinesem mir, ampak meč« (Mat 10, 34). Tako je Gospod sam jasno povedal, da morajo biti njegovi učenci pripravljeni na boj zoper strasti in zoper hudobijo sveta, da bo v Njegovi Cerkvi neprestana borba za zmago evangelija.

Če prebiraš pisma apostola Pavla, ti bo ta resnica postala še bolj jasna! Kakšna borbenost za Kristusa! Borbenost brez počitka, borbenost brez kompromisa, borbenost polna aktivnosti, borbenost polna ljubezni! Tudi ko trpi, se bori za Kristusa! Vsem pridiguje: »V gorečnosti ne bodite počasni, v duhu bodite goreči!« (Rim 12, 11). »Če namreč živimo, živimo Gospodu in če umiramo, umiramo Gospodu« (Rim 14, 7). Kakor nekak nemir preveva vse Pavlovo življenje, nemir duše, ki se bori za Boga! Sam svojo aktivnost tako popisuje: »V vsem se skazujemo kot božje služabnike, v veliki potrpežljivosti, v nadlogah, v potrebah, v stiskah, v ranah, v ječah, pri uporih, v trudih, v prečutih nočeh, v postih; z oznanjevanjem resnice, z božjo močjo, z orožjem pravice v desni in levi...« (II Kor 6). Sv. Pavel smatra svoj apostolski poklic kot vojskovanje! »Orožje našega vojskovanja ni meseno, ampak je močno za Boga, da ruši trdnjave: da podiramo naklepe Kristusu sovražnih« (II Kor 10, 1—5).

Mučenci prve Cerkve so se smatrali za borce Kristusove; ko so šli v mučeništvo, so govorili, da gredo v borbo. Kakšna borbena aktivnost za zmago križa nam odseva iz vseh mučeništev! Acta martyrum so o tem zgovorne priče, da prvi kristjani niso bili nekaki kvietistični svetniki, kvietistični svetniki namreč sploh niso svetniki, ampak bili so borci, ki so se pred sodišči in v Koloseju borili za zmago križa. Poročilo o mučeništvu sv. Pionija zaključuje o tem mučencu: »Z zmago v hudem boju je stopil skozi ozka vrata v široko in veliko svetlobo. Ko je namreč ogenj grmade, na kateri so ga umorili, ugasnil, smo ga vsi, ki smo bili tam, videli kakor telo krasnega borca...« (Lukman, Martyres Christi, str. 139). Ne oportunitizem, ne komoditeta, ne sama pasivnost, ampak borbenost je predvsem znak prve Cerkve!

Največji možje — borci za Boga

Živo krščanstvo je bilo v zgodovini vedno borbeno! Največji možje v zgodovini katoliške Cerkve so bili, kakor sv. Pavel, izraziti borci za Boga in njegov nauk. Kadar pa je zaspala borbenost, so se ukoreninile v Cerkvi razvade, razpasle strasti in je propadla cerkvena disciplina. In ponovno je božja Previdnost obudila katoliške reformatorje, aktiviste, ki so predramili katoliško vest in zavest ter dvignili moralo. Naj navedem le en zgled!

Med najbolj žalostne dobe v zgodovini Katoliške cerkve spadata 10. in 11. stoletje. Grozila je velika nevarnost, da Cerkev

nekako utone v posvetnosti in odvisnosti od države. Pa je Bog poklical ponižnega meniha Hildebranda, poznejšega papeža Gregorija VII. Ta je sicer bolj ljubil samostanski mir kakor hrup in delo zunanjega življenja, toda žalostne razmere v Cerkvi so ga nagnile, da je zapustil tiho življenje v samostanu Clugny in šel na delo za reformacijo verskega življenja. Vse svoje delo je posvetil temu idealu, da reformira katoliško Cerkev, da jo reši demoralizacije, posebno pa, da jo emancipira od posvetne oblasti. Papež Gregor je posegal na vsa polja, razvil silno človeško delavnost. (Glej: Ranke, Weltgeschichte VII, 312.) Ni se ustrašil težke borbe proti posvetnjaškim cerkvenim krogom, pa tudi ne proti svetnim oblastnikom, ki so posegali v cerkveno področje in demoralizirali versko življenje. Ker je bil božji borec, ki ni poznal oportunitizma, je moral umreti v pregnanstvu, toda katoliško Cerkev je obvaroval razmer, v kakršne je zašlo pravoslavlje.

Svetniki niso bili mrtvaki

Nekateri si predstavljajo svetnike - mistike kakor nekake mrtvake, ki se samo mrtvičijo in žive neko v Boga zatopljeno življenje brez vsake zunanje aktivnosti, brez borbenosti za kraljestvo božje. Popolnoma napačno mišljenje!

Nemški časopis »Der deutsche Weg« priobčuje v svoji številki od 10. marca 1940 lep članek »Kämpfer werden gesucht«, kjer tudi govori o potrebi krščanske borbenosti v sedanjih časih. Tam razvija lepo misel, da je bila v življenju svetnikov pobožna zatopljenost v Boga vedno neločljivo združena z borbenostjo za Boga. Kot pokrepitev za to trditev navaja dva zgleda mistika, Angela Silesija in Efrema Sirskega.

Angela Silesija bi kdo na podlagi njegovih izrekov mogel smatrati za miroljubno jagnje, za golobčka miru, ki gnezdi pod cerkveno streho in miroljubno gruli v spomlad. Dejansko pa se zdi, da je v borbi proti tedanjim sovražnikom Cerkve izgubil že vsako umerjenje, da je govoril kakor rjoveč lev na način, ki bi ga danes smatrali, da ni primeren za svetnika!

Podobno je s sv. Efreмом Sirskim, ki ga imenujejo zaradi njegovih krasnih himn »harfo Sv. Duha«. Potrebno je, da ne beremo iz spisov sv. Efrema le njegovih krasnih himn, ampak tudi njegove spise proti krivovercem in sovražnikom Kristusa, kjer kliče nad nje prokletstva, kakor jih beremo le v sv. pismu stare zaveze. Tiha pesniška duša, svetnik, mož molitve, a tudi

borec za Kristusa, da bi ga danes proglasili za prenapeteža, ozkega, ki ne pozna krščanske ljubezni.

To je kaj lahko v današnjih težkih časih, ko preganjalci Kristusa trgajo brutalno cele kose iz Kristusove obleke, da, celo iz samega svetega telesa Kristusovega, mirno in brezdelno sedati na bregu in filozofirati. Ni božji mož, ki tu stoji s prekrižanimi rokami! Božji so oni, ki se dajo s Kristusom križati za odrešenje sveta.

Res je, da smo pač ljudje različnih temperamentov, različnih zmožnosti, ki tudi nimamo vsi enakih nalog v življenju. Eni so vedno bili bolj borbeni kot drugi že po svojem temperamentu! Toda vsi katoličani smo pač člani vojskujoče se Cerkve in vsi smo pri sv. birmi bili rekrutirani oziroma potrjeni v Kristusovo vojsko. Vsak po svojih zmožnostih: eden se bolj bori z molitvijo in postom, drugi, ki tudi molitve in pokore ne opušča, pa se bolj bori s peresom, tretji z živo besedo, eden morda bolj v dušnem pastirstvu, drugi na znanstvenem polju, tretji v leposlovju, a vsi moramo peti eno pesem, poznati eno taktiko: boriti se moramo vsi za zmago križa.

Popolnoma jasno je, da pač nikdar v zgodovini Cerkve niso bili vsi dobri verniki niti vsi duhovniki j a v n i borci za Kristusovo kraljestvo. Tudi danes ne moremo zahtevati, da bi vsak kazal borbenost v javnem življenju! Eno pa mora biti: Če že nismo ne sposobni in ne poklicani za borbo v javnosti, smo pa poklicani, da z molitvijo in trpljenjem delamo za rast kraljestva božjega. Nikdar pa bi ne smelo biti med katoličani, ki so odločeni pri sv. birmi za borce božje, ljudi, ki bi paktirali s sovražniki križa in vpadali v hrbet onim, ki se bore za zmago Kristusovega evangelija!

Še nikdar v zgodovini krščanstva ni bilo toliko in tako brutalnih sovražnikov križa, kakor jih ima sedanja doba. Danes se bije boj naravnost proti Bogu in se zdi, kakor da smo že blizu onim strašnim dnem, ki jih napoveduje Apokalipsa. Kakšne ovčke so bili razni heretiki napram današnjim sovražnikom križa! Danes vstajajo milijoni, ki bruhajo iz svojih ust bogokletja in so žejni krvi kristjanov. Čudno, da nekateri izmed nas vsega tega ne vidijo! To kar imenujemo: sentire cum Ecclesia, katoliška disciplina, Katoliška akcija in pa katoliška edinost — to nam je danes nujno potrebno! Beseda sv. apostola Pavla mora biti nam vsem danes deviza: caritas Christi — activa — urget nos!

M. Škerbec

Razcepljenost v slovenski katoliški skupnosti

(Predavanje na zborovanju katoliških inteligentov ob kongresu Kristusa Kralja v Ljubljani)

»Ljubite se med seboj!«

Ko je Kristus po zadnji večerji govoril svoje poslovilne besede, je obljubil svojim apostolom: »Mir vam zapustim, svoj mir vam dam, ne kakor daje svet, ga vam jaz dam. Vaše srce naj se ne vznemirja in ne plaši.« In dalje jim je govoril v priliki o vinski trti in mladikah: »Jaz sem prava vinska trta in moj Oče je vinogradnik. Vsako mladiko na meni, katera ne rodi sadu, odstrani; in vsako, katera rodi sad, očisti, da rodi še več sadu... Ostanite v meni in jaz v vas. Kakor mladika sama od sebe ne more roditi sadu, če ne ostane na trti, tako tudi vi ne, če ne ostanete v meni. Jaz sem trta, vi mladike. Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu; zakaj brez mene ne morete nič storiti. Če kdo ne ostane v meni, se kakor mladika vrže ven in usahne; in take mladike pobirajo, jih mečejo v ogenj in gore...« »To je moja zapoved, da se ljubite med seboj, kakor sem jaz vas ljubil... To vam naročam, da se ljubite med seboj.«

Kot zaključek teh zadnjih nauk pred svojim trpljenjem in poveljanjem je Kristus povzdignil oči proti nebu in molil svojo velikodušno molitev: »Sveti Oče, ohrani jih v svojem imenu, ki si mi jih dal, da bodo eno kakor midva. A ne prosim samo za nje, ampak tudi za tiste, ki bodo po njih besedi v me verovali, da bodo vsi eno, kakor ti. Oče, v meni in jaz v tebi, da bodo tudi oni v nama eno, da bo svet veroval, da si me ti poslal. In jaz sem jim dal slavo, ki si jo dal meni, da bodo eno, kakor sva midva eno: jaz v njih in ti v meni, da bodo popolnoma eno; da tako svet spozna, da si me ti poslal, in da si jih ljubil, kakor si mene ljubil.« V tem govoru in v tej molitvi imamo katoličani in zlasti katoliški izobraženci prav poseben poziv k edinosti. Ta edi-

nost mora imeti svoj temelj v Kristusu in svojo moč v ljubezni. Vedno znova naglašuje naš božji Učenik ljubezen. Ko izroča po svojem vstajenju najvišjo voditeljsko oblast in svoje namestništvo apostolu Petru, ga trikrat vpraša: »Simon, sin Janezov, ali me ljubiš?« Ljubezen, ki ima svoj izvor v ljubezni do Boga, je prva in največja zahteva, ki jo mora izpolnjevati voditelj, ako hoče biti pravi voditelj, ki se mora za svojo čredo tudi popolnoma žrtvovati, kakor se je Kristus žrtvoval za ves svet.

Ko je Kristus na vrtu Getzemani trpel najhujše duševne bolečine, je moral v duhu videti, koliko bo needinosti tudi med tistimi, ki bodo nosili njegovo ime, kako se bodo med seboj sovražili in preganjali, da, izdajali in celo morili, kako torej neprecenljiva Kristusova žrtev tolikim ne bo v odrešenje, ampak v pogubo.

Iz ljubezni izvirajoča edinost je torej velika zapoved, najiskrenejša želja Kristusova in zato naša prva dolžnost.

»Naj se zedinijo vsi!«

Možno je, da imamo kdaj razne misli o tem, kaj je v teh ali onih razmerah za božjo slavo in pravo blaginjo ljudi najboljše. Dokler smo edini v tem, da hočemo vsi najboljše in se ne ujemamo le glede tega, kaj je v dejanskih razmerah najboljše, takšno nesoglasje mnenj, če ni preveliko, po mnenju sv. Tomaža ni še proti ljubezni, tudi ne proti edinstvu, ki je predvsem edinstvo src. Kali sicer popoln mir, ki izvira iz popolnega spoznanja resnice, ni pa proti nepopolnemu miru, ki je mir na zemlji. Ker pa prava edinost izvira iz ljubezni do Boga, ni mogoča takšna edinost, če ni skupne ljubezni do Boga.

Kakor ne smemo pristati na zmoto o Bogu, o smislu življenja, o Kristusu in Cerkvi, o božjih pravicah in naših dolžnostih, tako tudi ne smemo biti v željah in težnjah edini s tistimi, ki hočejo v življenju poedincev in narodov uveljaviti take zmote. Taka sloga, taka edinost bi bila zla. Zato loči sv. Tomaž »dobro« in »zlo« edinost, pravo in nepravo slogo.

Pravi namreč: »Povzročati neslogo, ki uničuje pravo slogo, je smrten greh, greh proti ljubezni, ki iz nje izvira prava sloga. Povzročati neslogo, ki uničuje nepravo slogo, namreč slogo v zlem, je hvalevredno delo.« (S. Th. 2, 2. Qu. 37. a. 1.)

Edinstvo med nami priporoča zlasti Pij XI. v boju zoper komunizem in za Kristusovo kraljestvo na zemlji. »Naj se zedinijo vsi«, pravi v okrožnici Quadragesimo anno, »vsi, ki so blage volje in ki hočejo pod pastirji sv. Cerkve bojevati dobri in miroljubni Kristusov boj, in vsi naj se pod vodstvom in učiteljstvom Cerkve prizadevajo, vsak po svojih darovih, po svojih močeh, po svojem položaju, da vsaj nekaj store za Kristusovo obnovo človeške družbe...; naj nihče ne išče svojega, ampak tega, kar je Jezusa Kristusa, naj nihče ne doganja le svojih misli, ampak naj bo pripravljen pustiti jih, naj se zde še tako lepe, če kdaj večje, obče dobro to zahteva, da bo v vsem nad vsem vladal Kristus.« (Q. a. 147.)

Mislim, da je zapoved edinosti še posebno z ozirom na sedanje čase zadostno utemeljena in da so o vsem tem, kar nam mora biti katoličanom kot katoliški nauk sveto, tudi dani zadostni znaki, kako se spozna prava edinstvo in kako se doseže. Brez enotnega vodstva ni edinosti, in v katoliški Cerkvi imamo tako enotno vodstvo, ki s svojimi organi doseže posameznika, da more po teh biti v zvezi z vrhovnim vodstvom.

Med nami je needinost v načelih

Poglejmo torej nekoliko v naše slovenske razmere! Nihče ne bo ugovarjal, da med nami, ki se imenujemo in hočemo, da nas tudi drugi imenujejo katoliške slovenske inteligente, obstoji razcepljenost, needinost, ne že samo v taktičnih vprašanjih, ampak načeta so že načela, kakor smo jih iz tega, kar sem prej govoril, spoznali.

Omenjamo samo splošno znana dejstva. Med našim dijaštvom na univerzi imamo tri ločene skupine. Ne bi bilo še zlo, če bi šlo samo za različna mnenja, kako v sedanjih razmerah najbolj delovati za čast božjo in ljudsko blaginjo. Toda zlo je, da se ena teh skupin veže z vsemi načelnimi nasprotniki, ki to zvezo z akademiki, ki imajo tudi ime »katoliški«, izrabljajo v boju zoper drugi dve katoliški skupini akademikov.

Ni edinstvo v načelih, če priredi ista skupina »katoliških« akademikov predavanja, na katera vabi in mu daje važno predavanje inteligenta, ki je v katoliški reviji zapisal stavek, katerega je moral škof, kot poklicani varuh resnice, obsoditi. Ako bi bil ta inteligent na to obsodbo na en ali drug način obžaloval svojo zmoto, ali izjavil na katerem koli mestu, da se rabsodbi

podvrže, potem bi se dalo razumeti, da še velja za pravega katoličana, ki lahko tudi uči n. pr. estetiko naše katoliško dijaštvo. Ker pa tega ni nikdar storil, je tem težje razumeti take odlične slovenske katoliške inteligente in celo duhovnike, ki jih vidimo tudi obenem v seznamu predavateljev na tečaju te skupine, in težko je umeti, da dobe za ta tečaj še denarno podporo od takih, ki bi tudi morali vedeti, kako važna je edinost. Velika razcepljenost se kaže v tem, da mlad akademik gre in piše razprave, ki jih v odlomkih redno priobčuje nasprotno časopisje in jih izrablja proti katoliški skupnosti.

Med delavstvom je razcepljenost zavzela zelo ostre oblike, kakor je iz pisanja glasil razvidno. Tudi tu je značilno, da glasilu ene skupine uživa velike simpatije pri načelno nasprotnem časopisju. Razni pojavi, ki spadajo v preteklost (zadeva »Mladega plamena«), kažejo, da je v to skupnost zašlo mnogo ljudi, ki načelno in praktično s katolištvom nimajo nobene skupnosti več.

Naša inteligenca je organizirana v SKAS. Toda ta organizacijska vez je zelo rahla. V seznamu SKAS so še vedno imena, katerih nosilci ne spadajo več v katoliško skupnost. Ne mislim tu na politiko. Če je tu v zadnjem času tudi v starešinstvu razdor, ni to ravno načelna zadeva, ampak, kakor to tudi manjšina trdi, le taktično vprašanje. Pač pa je ravno delo posameznikov med dijaštvom in ljudstvom tako, da kaže razcepljenost, ki že zadeva načela. Odpor proti enotnemu vodstvu, proti KA in njenim organizacijam, kar nasprotuje ponovno izraženim željam sv. očeta in naših škofov, vse to dokazuje, da je tudi med katoliško inteligenco, in sicer svetno in duhovsko, zašel neki duh odpora proti enotnemu vodstvu, da se ne mara podvreči temu vodstvu.

Da je ta razcepljenost nevarna in da naši stvari že sedaj zelo škoduje in našim nasprotnikom nudi veliko prilike za njihovo razdiralno delo, čuti vsakdo, ki stoji in deluje v javnem življenju. Mnogo tožimo, da je danes tako težko med mlado inteligenco dobiti požrtvovalnih javnih delavcev, da se ta inteligenčni naraščaj samo izživlja in samo peha za službami, da med katoliško inteligenco ni več pravih osebnih odnošajev; eden glavnih vzrokov teh pojavov je ravno ta razcepljenost, ta odpor proti duhovnemu vodstvu, ki ga mladina opazuje in se zaradi tega odteguje javnemu delu.

Vzroki needinosti

Med vzroki te razcepljenosti, ki jih je mnogo zunanjih, še več pa notranjih, bi navajal najprej povojno individualistično mladinsko gibanje, ki ga pri nas po glasilu tega gibanja (Križ na gori) imenujemo tudi »križarstvo«. Med vojno doraščajoča mladina je pogrešala važnega vzgojnega činitelja. Očetov ni bilo, ni bilo močne avtoritete, otroci so doraščali zelo sami sebi prepuščeni. Ni čuda, da se niso naučili ubogati. Vojna sama po sebi je dala mladini mnogo misliti. Iskala je krivcev te strašne katastrofe in ti krivci so pač morali biti med starimi. Mladina je nedolžna. Zato bo zavrgla stare, njih oblike življenja in bo šla svoja pota. Kot svojo glavno nalogo je videla boj zoper organizacije, ki so samo okovi prave prostosti, ki duše gibanje, ovirajo globoka doživetja.

Tuji, zlasti nemški zgledi, so vplivali tudi na slovenski inteligenčni naraščaj. Koketiranje z marksizmom in komunizmom je po vojni zelo škodovalo načelni katoliški vzgoji. Nekateri voditelji so sami navajali mlade študente na to, naj študirajo Karla Marksa, niso jih pa v prvi vrsti napotili na čitanje katoliških, predvsem slovenskih sociologov. Sam sem bil na zborovanju dijaštva, kjer sem mogel to ugotoviti. Ko sem opozoril, da naj dijak najprej čita Kreka in Ušeničnika, je med mladimi ljudmi nastal čuden molk. Sam sebi bi se zdel star, nesodoben, ker še nisem preštudiral Marksovega Kapitala, kar je bila tedaj prva zahteva.

Tudi neka duševna lenoba je tu, ki se loteva ljudi, da ne gredo na globoko, da nočejo načelnosti. »Kaj ti se še držiš principov?!« mi je v družbi rekel starešina, ko sem v razgovoru omenil, da se moram pri delu držati nekih občnih principov. Na splošno moram tudi ugotoviti, da ves povojni čas za načelno vzgojo ni bil ugoden. Živeli smo v neki precej veliki svobodi. Večkrat smo bili pri vladi, da ne rečem na vladi. Enkrat smo doživeli malo krajše preganjanje, nato pa ono veliko. Zadnje veliko preganjanje je precej ugodno vplivalo. Toda še preden so suhe veje odpadle, tako da bi bil povratek nemogoč, je prišla sprememba. Kadar smo bili pri vladi, smo se morali družiti tudi z nasprotnimi elementi, morali smo delati kompromise. Pred nepoučenimi je izginil končni cilj, t. j. katoliška svobodna Slovenija. Zdelo se je, da smo kar nekako zadovoljni s centralistično,

versko in svetovno nazorno pomešano in zmešano Jugoslavijo. Vse to je škodovalo načelni vzgoji.

Medtem pa nevarnost raste

Medtem rastejo nevarnosti. Nasprotniki si manejo roke ob naši needinosti. Vsak pojav needinosti, če ga tudi narekuje osebna užaljenost mladega človeka, ki ne dobi takoj prostora za svoje nazore v katoliškem listu in hitro teče v uredništvo »Jutra«, je tem načelnim nasprotnikom zelo dobrodošel.

Komunizem pošilja svoje emisarje med nas, da poveča razdor; celo hitlerjanske ideje, zboraštvo itd. najdejo svoje pri-
staše. Če pa pomislimo na posledice vsega tega za nas katoliške Slovence, nas mora biti strah. Odpad k pravoslavju in s tem k velesrbstvu je danes precej pogost pojav. Zato je nujen klic po edinosti med nami, če hočemo še ostati Slovenci.

Samo v doslednem izvajanju katoliških načel v zasebnem in javnem življenju je edinstvo med nami mogoča. Kdor ne priznava vodstva Cerkve, papeža in škofa in se mu ne pokorava, ta ne spada v katoliško skupnost. Tu ne smemo poznati kompromisa. Tu je samo en odgovor: da ali ne.

Sanacija ali operacija?

Razcepljenost v naših vrstah moramo torej odpraviti. Načina sta dva: sanacija, operacija. Uporabiti moremo oba. Mnogo je še zdravih mladik, ki obetajo dober in obilen sad; so še mladike, treba jih je po Kristusovih besedah očistiti, kakor dober vinogradnik z ljubeznijo okopava, obrezuje in na količe pritrjuje vinsko trto.

Imamo pa tudi zglede iz zgodovine katoliške Cerkve, ki jih moramo upoštevati. Zame kot zgodovinarja je zanimivo vprašanje: ali je bilo mogoče zapadni razkol preprečiti ali ne? Zgodovina Martina Lutra, univ. prof. teologije v Wittenbergu, ima neke značilne momente. Razgovor kardinala iz Gaete je bil prvi poskus sanacije. Luter je apeliral a papa male informato ad papam melius informandum. Nato poskus z Miltitzem, okretnim komornikom, ki hoče Lutra pridobiti, da molči. Toda molčati ni več mogoče. Nato Worms in vse neodločnosti, ko bi bila energična operacija nujna. Herezije izhajajo iz krogov, ki se nočejo podvreči disciplini. Herezije povzročajo ogromno škodo ne le

Cerkvi, ampak tudi narodu. Mislimo na Husovo herezijo in v v naši zgodovini na hrvatske bogomile!

Pravočasne operacije morejo biti odrešilne. Če danes gledamo razna čiščenja pri boljševizmu in narodnem socializmu, se nam to zdi kruto, iz stališča teh ideologij pa je to nujnost, ki jo vsi voditelji (Lenin, Stalin, Hitler) uvidevajo in iz tega z vso brutalnostjo izvajajo posledice.

Zdi se mi, da so tudi v naši slovenski katoliški skupnosti potrebne neke operacije, da je treba odsekati neke mladike. Da je treba zlasti zlorabo imena »katoliško« odločno prepovedati tam, kjer ni mogoče doseči, da se ravna po navodilih vodstva. Naj bi zavladala edinost v Kristusovem kraljestvu v Sloveniji!

Dr. K. Capuder

Španska revolucija

(Predavanje p. Ledita na zborovanju katoliških inteligentov ob kongresu Kristusa Kralja v Ljubljani)

Razstava, ki smo jo organizirali na povabilo odbora KKK, je nepopolna; vseh zbirk nismo mogli iz Rima prinesiti s seboj. Vendar pa boste lahko presodili, s kakšno spretnostjo so vodili protiversko propagando v URSS. Skoraj vsi dokumenti so iz velike protiverske ofenzive leta 1930, a so kljub temu še vedno aktualni, ker so bili objavljeni v »Brezbožniku«, ki je v začetku l. 1938 začel nov napad na krščanstvo. Tu se pa hočemo baviti s komunistično propagando v Španiji.

Zelo zanimivo je študirati špansko komunistično gibanje. Lahko mu bomo sledili od čisto brezpomembnega začetka do njegove skoraj absolutne moči; lahko nam bo analizirati njegovo delo v Španiji in na vsem svetu, pa tudi razložiti vzroke njegove notranje slabosti, pri čemer moramo seveda priznati, kakšna strašna razdejanja je moglo nagromaditi.

1931—1936

Ko je v Španiji aprila meseca l. 1931 propadla monarhija, komunistov v deželi skoraj ni bilo. Nekateri trdijo, da jih je bilo morebiti tisoč, drugi cenijo njih število na 12.000. »La Pasionaria« je pisala o 800. Levičarske stranke so bile zelo mnogoštevilne. Najprej so bili republikanci različnih smeri, skoraj vsi pa prežeti framasonskega duha. Med revolucionarnimi strankami je bila najpomembnejša španska socialistična stranka, ki je štela približno 50.000 članov in je imela zelo ugledne voditelje. Ti so bili: Indalecio Prieto, poslanik v Bilbao, Julian Besteiro, desničarski socialist, ki si je znal pridobiti naklonjenost ljudi z velikim navdušenjem za svoje prepričanje, in Largo Caballero, ki si je od l. 1934 lastil naslov »španski Lenin« in so

ga pozneje komunisti strmoglavili. Prevladujoč vpliv je imelo tudi framasonstvo in pa socialistične strokovne zveze, ki so štejele 300.000 do 400.000 pristašev.

Anarhisti so bili zbrani v dveh neenakih skupinah: CNT in FAI. CNT je bila ustanovljena l. 1911. L. 1919 je ta skupina zahtevala, da jo sprejmejo v Kominterno, toda Rusi so jo sprejeli le v »Profinternu«, internacionalo strokovnih zvez, iz katere pa je že l. 1927 izstopila. Ko je izbruhnila revolucija, je štela že pol milijona pristašev. To je bila ena najmočnejših organizacij, toda njena disciplina je bila slaba. Iberijska anarhistična federacija je bila močnejša in bolj disciplinirana, a veliko manjša. V državljanski vojni je igrala važno vlogo. Socialnih revolucionarjev, pristašev ruskih »Narodniki«, je bilo malo. Njihov dnevnik »La Tierra« je zastopal ideje, ki so slične idejam FAI.

Komunisti so se delili v trockiste, ki jih je bilo približno tisoč. Ustanovili so POUM, katero je vodil Andre Nin, eden najbrezbožnejših ljudi španske revolucije. Nacionalni komunisti pod vodstvom Maurina so šteli l. 1934 približno 3000 članov. Bili so komunisti, toda zametavali so »revolucionarni kolonializem«, ki jim ga je vsilila Moskva. Končno so bili še pravoverni komunisti, katerih pa ni bilo več kot tisoč.

V prvi dobi se je vršila propaganda skoraj bolj proti močnim strankam republikancev in socialistov kakor proti razkropljenim desničarskim strankam. Naj sledi nekaj parol, ki smo jih zbrali iz »El Mundo Obrero« iz l. 1935:

»Voditelji CNT hočejo naš poraz«,

»Cinizem malega socialno-fašističnega voditelja«,

»Proti izdajstvu vodilnih anarhistov«,

»Anarhistični in socialistični voditelji se vežejo proti delavcem«,

»Kakor hijene in krokarji se valjajo socialistični voditelji v krvi delavcev, katero so sami prelivali«,

»Socialistične stranke se skušajo zavarovati pred revolucijo«.

3. februarja velikanski naslov: »Kapitalistična in posedujoča buržoazija hoče zamenjati krvava dela Azaña s krvavimi deli Lerrouxa«, in sledečega dne razlaga isti »Mundo Obrero« svoje misli: »Množice, ki so jih republikansko-socialistična vlada, radikali in anarhistični banditi izželi, oropali in opsovali, odklanjajo Azaña in Lerrouxa. Hočejo vlado delavcev in kmetov, Sovjete!«

Španski delavski razred je bil v revolucijo prisiljen. Delavske stavke so se množile. Pod pritiskom hujskajoče propagande je kmalu prišlo do vstaje. Čestokrat se je prelivala kri. Vlada je skušala te zločine ovirati in potlačiti, da bi ohranila vsaj videz reda, toda komunisti so jo takoj napadli in ji očitali, da je izdala delavce. Vendar so komunisti kljub velikanski propagandi do volitev v septembru 1933 le malo napredovali. Dobili so takrat 200.000 glasov; 1.627.000 pa jih je bilo oddanih za socialiste, 1.315.000 za centralistično stranko in 3.345.000 za desničarsko zvezo. Stranka leve je bila uničena. Zmagoslavni uspeh desnice pa je kmalu uničilo podvojeno delo komunistov. Masonske radikalne skupine so se zvezale z desnicami, da bi stvorili zmernejšo vlado. Posrečilo se jim je, da so desničarske skupine razcepili, dočim so se levičarji pod komunističnim vplivom združili, kar je privedlo do zmagoslavja v l. 1936.

Pozimi l. 1933/34, kmalu po volitvah, so ustanovili socialisti delavsko zvezo, v kateri so se združili socialisti, socialistična mladina, socialisti sindikata UGT, revolucionarni komunisti, trockisti in nekaj anarhistov CNT. Socialisti so se močno radikalizirali in Largo Caballero je postal njih najuglednejši vodja. V začetku l. 1934 so po nalogu kominterne stopili v delavsko stranko tudi komunisti. Prvič so se uporabljale nove formule »enotne fronte«. Delali so odločno eno celo leto in v oktobru 1934 je izbruhnila revolucija med Asturijci. 50% asturijskega prebivalstva in 90% premogovnega okoliša se je udeležilo te revolucije. To je bila komunistična revolucija. Vlada jo je sicer udušila, toda nespretno in nasilno postopanje Lerrouxove vlade je dalo komunistični propagandi nov razmah. Komunistično stranko so proglasili za nezakonito. Propagando so torej komunisti nekaj časa vodili tajno, toda kmalu so si zopet upali na dan.

Vlada je bila v zadregi. Konec l. 1934 je zopet izšel komunistični dnevnik »Mundo Obrero«. V zadnjih mescih 1935 so deželo preplavljali s protiklerikalnimi, dostikrat umazanimi spisi. Dognali so, da se je v tem času tiskalo 146 protiverskih dnevnikov. Mrzlično delovanje se je opazalo na cestah. Če so šli otroci v katoliško šolo, so jim med potom delili splozke in anarhistične publikacije. Na vsakem koraku so srečavali katoliški neumorne propagandiste, ki so se z odločnostjo, ki bi bila pač boljše stvari vredna, pri vsaki priliki mešali med katoličane,

da bi jih tako pridobili zase. Volitve v februarju 1936 so prinesle zmago levici. Presenetile so samo take, ki so bili za ogromno delo organizacije in propagande slepi.

Začetek revolucije

Španijo so si razdelili: FAI in anarhisti naj dobe proste roke v Kataloniji, komunisti v Andaluziji, socialisti Larga Caballera pa v Madridu in na severu. A naš seznam je še pomanjkljiv. Komunistična stranka, ki je štela v februarju 20.000 članov, jih je imela v aprilu že 50.000. 17. aprila je pisal komunist José Diaz v »La Correspondence Internationale«, da jih ima celo že 60.000.

Komunist José Diaz je naznanil že oktobrsko revolucijo. Besteirovi socialisti so spoznali, kako zelo je delavske množice zajela boljševiška propaganda. Vlada je bila brez moči.

Kot odgovor na marksistične atentate so organizirali »špansko falango«. 13. julija je bil z vednostjo vlade umorjen poslanec Calvo Sotelo, kar je izzvalo ogromno reakcijo vseh zmernih elementov.

Vlada je proglasila vojno stanje; zahtevala je demisijo generalov Franca, Godeda, Mole. Franco je proklamiral vstajo na Kanarskih otokih, pozneje v Maroku. V drugih krajih so vojaški upor zadušili. Revolucija je zmagovala. In sledili so požigi cerkva in samostanov. Posebno hudo so bili prizadeti: Katalonija, Valencia in Malaga. V Kataloniji so razrušili vse cerkve razen katedrale in cerkve San Justo. Od samostanov so prizanesli samo tistim, ki so bili določeni za sedež kake revolucionarne organizacije. Vse to je bilo vnaprej določeno. Ni res, kar so trdili, da je samostane rušilo ljudstvo v spontanem ogorčenju. To so bile orgije morjenja, nasilja in mučenja, ki si jih je izmislila neka klika. Po deželi so se klatile tolpe in čestokrat so požgale cerkve kljub odporu krajevnih faktorjev. Nekateri izmed moštva so služili v Rusiji in se tam naučili razdiralnega dela. Stara katoliška Španija je bila v plamenih. Groza je vladala povsod, kjer so gospodovali rdeči. Franco je imel razen Sevilje le majhna mesta, kakor so: Salamanca, Valladolid, Burgos, Zaragoza. Tedaj je sprejel tehnično pomoč Nemcev, a še bolj Italijanov, in pričela se je nova osvojitve, ki je trajala tako dolgo.

»Ljudsko fronto« so sestavljali različni elementi. Baski, ki so upali, da bodo dosegli svojo neodvisnost, so se zvezali z rdečimi.

Obdržali so še katoliško bogočastje, vodili so baskovsko vlado, toda rdečih niso mogli zadržati od krutosti. Godile so se okrutne profanacije. V mestu Ochandiano so spremenili krajevno cerkev v javno hišo. V Ipinaburu in v Undurragi so skrunili svete slike, v Dimi je bil v cerkvi nesramen ples ob spremljevanju orgel. V baskiški škofiji Vitoria so pomorili 47 duhovnikov, v Barceloni približno 300. Število umorjenih duhovnikov v Barbastro, Leridi, Tortosi — v toledski škofiji — je bilo še mnogo večje. Komunisti so se vneto pripravljali na vojno. V Kataloniji so gospodovali anarhisti in Companysovi levi republikanci. V ostali rdeči Španiji je vladala »ljudska fronta«, podpirana od komunistov, ki so jo organizirali in vodili njeno usodo.

Nečuvena propaganda

Kominterneta se je lotila dela s toliko energijo in s takšnim organizatoričnim smislom, da ji je bil v javnem mnenju trenuten uspeh zagotovljen. Parole so bile: »Za republikansko Španijo! Za demokracijo! Proti fašističnemu barbarstvu!«

Kljub vsem grozodejstvom od februarja 1936 dalje, ali še bolj od julija 1936 naprej, je propaganda internacionale govorila o svobodi in demokraciji. Dragoceno ji je bila zaveznitvo Baskov. Baski niso bili rdeči; bili so katoliki, bili so verni. In toliko ljudi v inozemstvu je pozabilo vse — ali skoraj vse — tiste grozne vesti, ki so prihajale iz Barcelone, Valencije, Malage, Madrida in iz vasi rdeče Španije. Nič niso pomagale fotografije, nič izjave prič, nič statistike umorjenih duhovnikov: Baski so bili proti Francu! To so neprestano ponavljali po vsem svetu!

Tudi svetovni tisk se je čudno obnašal: v začetku so bili skoraj vsi časopisi, ki niso stali pod vplivom Kominterne, objektivni. Toda kmalu je prišel preobrat. Komunistična propaganda je zaglušila ves svet. Spričo te negotovosti v svetovnem časopisju naš katoliški tisk ni našel vere.

Rdeči so vneto vodili svojo propagando, ki je bila zelo raznovrstna. Na zborovanjih so zahtevali letala in tanke za špansko armado. Predvsem so zbirali živila kakor: mlečne konzerve, sladkor, čokolado, kakao, tobak za milico, moko in obleko. Za Božič so zbirali igrače. Božiček je bil posebno priljubljen. Te zbirke so združevali z zborovanji, predstavami v kinu in raznovrstnimi slovesnostmi. Iz Španije so pošiljali po svetu agitatorje vseh vrst, zlasti miličnike in v začetku tudi miličnice,

kajti ti so z navdušenjem govorili o »boju za svobodo« proti faističnim rabljem. Tisk je podpiral propagando. Zbirali so ne samo med komunisti in njihovimi mladinskimi organizacijami, marveč tudi, morebiti še več, med socialisti in demokrati in pri vseh, o katerih so upali, da jih bodo navdušili za sodelovanje proti faističnim rabljem. Niso pa hoteli samo zbirati, temveč predvsem pridobivati simpatije za rdečo Španijo. S svojimi težko zasluženimi novčiči so dali ti ubogi kmetiči košček samega sebe, verjeli so v uspeh svojega sodelovanja; ne da bi vedeli, so sodelovali z »antifašistično enotno fronto«, o kateri je Kominterneta od svojega 7. kongresa 1935 dalje neprestano govorila. Ostroumnost komunističnih agitatorjev ni poznala meja. Stotisoči dijakov Severne Amerike, baje cel milijon, so stavkali en dan za rdečo Španijo. Mnogi med njimi so se postili, da so prinašali zbiralcem prihranjeni denar. Milijone so zbrali na ta način.

Katoličani v službi komunizma

Da bi premotili katoliško javno mnenje, so objavljali nesteto člankov pod naslovom: »Katolik vam govori«. Bilo je brez števila brošur v francoščini, angleščini in tudi drugih svetovnih jezikih, da bi z njimi vzpodbujali katolike, naj tudi oni pridejo na pomoč borbi za svobodo. Na splošno so bile vse te brošure enake. Generalu Francu so očitali, da ima v svoji armadi Mavre in nemške vojake. Širili so seznam 14 baskiških duhovnikov, ki so jih v začetku državljanske vojne umorili nacionalistični vojaki. Skušali so svetu špansko višjo duhovščino, predvsem kardinala primasa, predstavljati kot lutko v fašističnih rokah in so jih dolžili izdajstva krščanskega ljudstva. To razlikovanje med »ljudstvom in — duhovščino« pa med »Cerkvijo in — religijo« so zopet in zopet poudarjali in so imeli s tem tudi uspeh. Dokazane neresnične ali zelo pretirane vesti so krožile po svetui, tako n. pr. o klanju v Badajozu (15. avgusta 1936) ali bombardiranju Guernice po nemških letalih. Zamolčali so, da je bila Guernica, kakor poprej Irun in Durango, požgana od rdeče armade. Po zopetni osvojitvi severne Španije je prišlo mnogo Baskov v Francijo in druge dežele, kjer so imeli precejšen vpliv. Mnenja med katoličani so bila deljena. Neko število katoličanov je mislilo, da delajo prav, če ostanejo vsaj nevtralni, ako se že odkrito ne opredele za rdečo Španijo. Prepričani so bili o demo-

kraciji rdeče Španije, kakor tudi o tem, da bo ta prej ali slej zopet uvedla svobodno bogoslužje. Trdili so, da Cerkev ne more zaupati generalu Francu, češ da bi utegnil prej ali pozneje prestopiti k novopoganstvu in postati preganjalec Cerkve. Govorili so tudi o neki bolj »poduhovljeni Cerkvi« v nasprotju s politikujočo Cerkvijo. Ustvarili so o španski duhovščini kakor tudi o španskih katolikih pojem, ki ni bil v skladu z resnico. In sedaj se je zgodil eden največjih škandalov v državljanski vojni. Ko je Franco zavzel severno Španjo, so pobrali otroke ter jih poslali v razne dežele. Med njimi je bilo mnogo sirot, ki pa so še imeli bližnje sorodnike, ki bi se bili radi volje zanje zavzeli. Toda s silo so jih vkrkali in razposlali na vse strani, da bi jih »osvobodili« Francovega »barbarstva«. Istočasno so objavljali številne fotografije (lažne in resnične), ki so predstavljale žrtve bombardiranja iz zraka. Ti otroci naj bi postali fino orožje proti Francu. Veliko tisočev baskijskih otrok, ki so bili krščeni in katoliško vzgojeni, so poslali v Mehiko in Rusijo, kjer je neizogibna brezbožna vzgoja. Drugi so bili poslani v protestantovske dežele severne Evrope, druge zopet so sprejele socialistične in komunistične organizacije v Franciji. Ko je pozneje prišlo spoznanje, da je Franco vendarle poštenjak in da je zastavil ves svoj trud, da bi otroke vrnil sorodnikom in jim preskrbel katoliško vzgojo, so svoje mnenje spremenili. Anglija je najprej vrnila otroke, nato so sledile tudi druge dežele. V Rusijo in Mehiko poslani otroci pa so bili za vedno izgubljeni.

Rusija uradno intervenira

V oktobru 1936 je po padcu Iruna, ko je Franco začel korakati proti Madridu, postalo jasno: rdeča Španija je izgubljena. Rusija, ki je do sedaj pomagala le neuradno, je dala sedaj uradno svojo pomoč. Stalin je poslal brzojavko in izjavil, da je zadeva Španije zadeva svetovnega proletariata. Istočasno je kominternna podvojila svojo propagando za »mednarodne brigade« po vsem svetu. Te brigade naj bi po mnenju njenih organizatorjev tvorile mobilno armado kominterne. Organizacija teh brigad (rekrutacija, potovanje, zbiranje in vzgoja za fronto) je bila skoraj izključno v komunističnih rokah, kar se je izkazalo pozneje, ko so sestavili preiskovalne komisije za zasliševanje razočaranih miličnikov. Mnogo teh »prostovoljcev za svobodo« — tako so jih imenovali — je bilo komunistov. Od 324 padlih

angleških brigadistov je bilo 154 članov velikobritanske komunistične stranke in 25 članov »komunistične mladine« iste stranke. Veliko je bilo mladih idealistov, katerim so zatrjevali, da se borijo za »svobodo in demokracijo«. V poročilu preiskovalnega odbora, ki ga je vodil Dies v Združenih državah, lahko čitamo o načinu rekrutiranja in o udeležbi pri delu, ki so ga poverili mladim dekletom. Ko so prišli mladi možje v Španiji pod vodstvo francoskega komuniste Andreja Martyja, jim je bilo takoj jasno, kakor so pozneje sami izjavljali, da se niso borili za svobodo, temveč za GPU. Mnogo teh nesrečnežev je padlo pod krogami komunistov. Naj bo to tako ali tako, komunistična propaganda se je posrečila. Armada 100.000 mož je stopila miličnikom ob stran in je zadrževala Franca pred zidovi Madrida. Od teh tujih vojakov so zahtevali največje napore. Mnogi so se morali bojevati pod vodstvom komunističnih komisarjev, ki so jim grozili, da bodo ustreljeni, če bi se skušali umakniti. Niti najmanjše pritožbe niso trpeli. Bilo je mnogo razočaranih »brigadistv«, ki so se potem doma pritoževali ter pohabljeni in ranjeni zaman prosili za pokojnino, ki so jo njihovim rodbinam obljubljali.

Komunisti — popolni gospodarji Španije

Komunistična stranka se je bahala na vseh svojih kongresih, na vseh svojih plenarnih zborovanjih centralnega odbora, pa tudi v svojem časopisju, da so komunisti avantgarda državljanske vojne. In zares je njihov vpliv od julija 1936 neizmerno narastel. V širšem plenarnem centralnem odboru, ki se je sestel v Valenciji marca 1936, je José Diaz poročal, da šteje stranka 249.140 plačujočih članov in to brez neodvisne katalonske socialistične stranke. Nekaka polovica teh, to je 131.600, je bila na fronti, ali kot vojaki, kot komisarji, ali pa so služili v zaledju.

Povsod so gospodovali komunisti, razen v baskijskih provincah, kjer so baskijski avtonomisti še imeli svojo moč, dasi niso mogli preprečiti umorov duhovnikov in rušenja cerkva, in v Kataloniji, kjer je vladala republikanska zveza levice, dalje anarhisti FAI in trockisti. Komunisti so se čutili dovolj močne, da bi se z zadnjimi lahko spoprijeli. V začetku maja 1937 so komunisti izzvali vstajo v Barceloni. V pouličnih bojih bi anarhisti, ki so bili v premoči, lahko zmagali, toda govorniki so jih pregovorili, naj se razidejo, in komunisti so odnesli zmago in postali neomejeni gospodarji mesta in province, od tu pa cele

Španije. Da bi mogli svojo narodno propagando pospeševati tudi med katoliki in verniki, so se izdajali za demokrate in borce za versko svobodo. Dejansko niso več obsojali duhovnikov, ker so bili duhovniki. Da so jih mogli aretirati, je bilo potrebno, da so jih obdolžili protirevolucionarnih dejanj (kot to delajo tudi v Sovjetiji). Razširjali so vest, da je barcelonska vlada tolerantna. En minister, Sujo, je bil Bask. Ta je odprl malo kapelo, kjer so opravljali baskiški duhovniki službo božjo. Mnogo duhovnikov je bežalo v Barcelono, meneč, da bodo tam bolje skriti in da ne bo treba stradati. Živil je namreč zelo primanjkovalo, ker je bila žetev l. 1936 že porabljen; od prijateljev rdeče Španije velikodušno poslanih živil pa med ljudstvo niso razdelili. Tajno se je razvila neka verska aktivnost in pogosto je vlada dejansko gledala skozi prste. Vendar pa so še vedno aretirali duhovnike in druge katoličane in jih vlačili v mučilne celice SIM, proslule barcelonske čeke, ki je povzročila v mestu toliko grozodejstev.

Grozodejstva boljše vizma

Videl sem te ječe. Dal sem se zapreti v te silno majhne celice, kjer jetnik ni mogel sedeti, temveč le počepniti, tako da so se kolena tiščala prednje, hrbet pa zadnje stene. Glava se je dotikala stropa, kjer je zvonil električni zvonec, da jetnik ni mogel zaspati. Pred očmi je bila v vratih odprtina in skozi to odprtino je žarela močna električna luč naravnost v oči, za med noge pa je bil v zidu pritrjen les.

Odtod se je prišlo v druge celice, kjer so bile opeke na tleh pravokotno zložene v konice tako, da jetnik ni mogel niti sesti niti leči. Stene so bile barvane s kričočimi, čudno pisanimi slikami in močno razsvetljene z žarometi, da je zmedena domišljija reveža v kratkem času spravila v blaznost.

Dal sem se zapreti tudi v »bobnečo škatlo«, to je v polkroglo, kjer že govor sam oglušujoče odmeva. Zgoraj je bila naprava, ki je delala pravi peklenski ropot. Imeli so tudi podzemске mrzle ječe iz armiranega betona, kamor so pokopali jetnike. Ko so jih do golega slekli, so jih polivali z mrzlo vodo. Dostikrat so jim počasi kapljali vodo na glavo.

Videl sem tudi vodnjak, ki so vanj metali jetnike, da so jih potem spet lovili v podzemskem kanalu. Vsa ta grozodejstva so počenjali komunisti. Zato lahko razumemo, da se o dobi anar-

histov govori še nekako mirno, dočim napolnjuje spomin na komuniste vsakogar z grozo. Medtem so poklicali v Barcelono razne osebnosti: politike, dostojanstvenike anglikanske cerkve, socialistične delegate in druge. Proslavljali so jih, dajali so jim v podpis razne izjave simpatij, ki so še danes shranjene. Pravili so jim, da demokratična vlada Negrina išče spravo s cerkvijo. Medtem pa so tisoči ubogih katolikov trpeli in bili v ječah do blaznosti mučeni. V maju 1937 so zagospodovali komunisti nad vso rdečo Španijo, in sicer s pomočjo svoje delavne organizacije in silne propagande. Negrin je bil le njihov glasnik. Komunistična propaganda je delovala prav tako v fronti kakor med prebivalstvom v zaledju.

Propaganda v armadi

V fronti so se posluževali dveh pripomočkov: komisarjev in tiska. Komisarji so bili tako rekoč rdeči pridigarji v armadi. Opominjali so vojake in skrbeli za disciplino, ki je bila skrajno stroga. Tatvino so kaznovali s smrtjo, kakor se bere na lepaku, ki smo ga strgali z zidu neke vojašnice. Miličniki, »sinovi naroda, državljani španske republike« so svečano prisegli, »da bodo do smrti branili demokratske svoboščine ter fašizem popolnoma iztrebili«. Ko so mu našteli vse dolžnosti, je miličnik zaključil prisego: »Če to svečano in prostovoljno prisego prelomim, naj me moji tovariši prezirajo in naj me zadene neizprosna roka postave.« V strelskih jarkih in vojašnicah so imeli vojaške dnevnike — vsaka brigada je imela svoj časopis. V naši razstavi lahko vidite 73 takih vzorcev. Ti listi so pozivali vojake, naj iztrebijo fašizem, a poveličevali so »sovjetsko Unijo«. Španski tisk se je vedno bolj in bolj pečal s sovjetsko Rusijo. Zato ni čudno, če smo na zidovih vojašnic čitali: »Naj živi sovjetska Unija — naj živi Stalin« itd. Vojake so tudi spodbujali, naj se izobražujejo s čitanjem in učenjem. Našlo se je več abecednikov, eden naivnejši ko drugi, iz katerih so se vojaki učili pisati in brati, da bi mogli pobijati fašizem. Natiskali so cele kupe priročnikov za vojake, za podčastnike, za komisarje in za miličnike. Tudi mednarodne brigade so imele svoje dnevnike: »Prostovoljci svobode« itd. Ko smo pozneje govorili z rdečimi miličniki, smo šele videli, kako daleč je prodrla propaganda.

Tudi v zaledju so vodili propagando skoraj izključno komunisti. Druge stranke: republikanci, socialisti, anarhisti so raz-

meroma kaj malo pomagali. Zadostovalo nam je, da smo videli strankino centralo, sedež centralnega in provincialnega odbora in njih knjižnice v Madridu, da smo si mogli predstavljati prav bajno množino tiskanih brošur, letakov in dnevnikov. Knjige Falcona, Valle Inolana so tiskali na deset in deset tisoče. V Barceloni so napolnili cele vagone s tiskovinami. Med njimi je bilo malo resnih del, niti ena sama popolna izdaja Marksa ali Lenina, pač pa neznanske množine cenenih brošur. Z dnevniki, brošurami in lepaki je vodila komunistična stranka idejno vojno.

Laž, orodje komunizma

In kolika spretnost v lažeh! Le nekaj gesel, ki so bila posebno razširjena: »borimo se za srečo vaših otrok« — in pri tem so mislili na oddajo baskiških in drugih otrok v tujino na strankino povelje, mislili so tudi na lakoto v Madridu. Mnogo otrok ni dobilo 30 mesecev kapljice mleka kljub velikodušni podpori angleških in skandinavskih socialistov.

Ko beremo: »Španija se bojuje za pravo demokracijo«, se nam zbudi spomin na grozodejstva barcelonske čeke, na brezkončna streljanja ljudskih množic, na trockistične procese.

»Kruh, svoboda, napredek!« Živo imajo še pred očmi prebivalci Madrida, kako so čakali v dolgih vrstah na 100 gramov slabega kruha in 100 gramov slabe leče. In leče niso mogli skuhati zaradi pomanjkanja kuriva.

URSS se je zavzela z vso silo svojega orožja za našo srečo, — toda ista URSS ni hotela sprejeti v svoje meje miličnikov, ki so bili na bojnem polju premagani. Le nekaj čez 800 so jih sprejeli. URSS je zapustila Špancem le žalost in razdejanje.

Komunizem je pokazal v Španiji svojo pravo barvo. Iz te dežele je napravil predstražo svetovne revolucije. Uvedel je v deželi najhujše preganjanje kristjanov, klanje svojih najboljših državljanov, po njem so se razdivjale najstrašnejše strasti. Da se spet poležejo, bodo prešla leta in leta. Prinesel je v Španijo lakoto, ki bi postala usodna, slična oni v Rusiji, ko ne bi bila dežela pravočasno rešena. Ko se je bližal konec vojne in je prebivalstvo z armado vred sklenilo, da se vda, so proglasili komunisti marca 1939 pravo državljansko vojno med »Cazadisti«, ki so hoteli konec vojne, in komunisti. To so bili najstrašnejši in najbolj krvavi dnevi revolucije. Končno je obupano prebivalstvo samo poklicalo čete generala Franca, ki

so oblegale mesto. Komunisti so zgubili svojo zadnjo karto. Od tega trenutka Španije Rusija več ni poznala. Sprejeti ni hotela niti beguncev, ki so se nahajali v francoskih koncentracijskih taboriščih. Rajši jih je pustila v tej kapitalistični deželi upajoč, da bo z njih pomočjo povzročila v deželi nered.

Tajno je Rusija nadaljevala s pomočjo Kominterne svoje razdiralno delo. Razširjali so najgorostasnejše vesti o vstajah, umorih in lakoti v Španiji, in sicer zato, da bi ohranili v kapitalističnih državah deljena mnenja o Španiji, da bi dalje podžigali strasti in s tem pripravljali zla za nove nered, ki naj bi vodili prej ali slej do svetovne revolucije.

* * *

Izkušnje v Španiji so nam dovolj pokazale, s kako neumorno odločnostjo delujejo razdiralne sile proti miru in proti veri. Proti njim je konstruktivna ena sama sila in to je moč Cerkve. Kot katoliki se moramo zavedati odgovornosti in moramo biti dejansko sol zemlje in luč sveta. Bog daj, da bi odšli s tega kongresa polni novega navdušenja, kot pravi vojaki Kristusa Kralja, pripravljeni na vse žrtve za ta visoki poklic in trdno odločeni, da nas oni, ki so prisegli, da hočejo božje ime izbrisati z obličja zemlje, v navdušenju, energiji in svetem pogumu ne bodo prekosili.

Edinost in stranpota

(Predavanje na zborovanju katoliških inteligentov ob kongresu
Kristusa Kralja v Ljubljani.)

Božji Zveličar je po zadnji večerji spregovoril apostolom in učencem prisrčne poslovilne besede, ki jih je končal s prelepo velikoduhovniško molitvijo. Od apostolov, ki jih je gledal s telesnimi očmi, je pogled njegove duše zaplaval v bodočnost ter objel vse tiste, ki so bili duhovno vključeni v apostolih, kateri so seme vse Cerkve in vseh vernikov. In njegovo srce je z ljubeznijo objelo vse kristjane vseh narodov in vseh časov in jih s posebno molitvijo kakor blagoslovilo za slovo. In zakaj je molil Zveličar v tem slovesnem trenutku? »Da bodo vsi eno, kakor ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bodo tudi oni v nama eno, ... da bodo popolnoma eno« (Jan 17, 21. 23). Molil je, da bi bili kristjani složni in edini med seboj. Sloga in edinost kristjanov mora torej biti zelo važna zadeva, ker se je Zveličar spominja v poslovilni molitvi, preden gre v trpljenje in smrt. Krščanska sloga in edinost je bila poslednja Gospodova želja, predmet njegove poslednje molitve.

Ako bi se bili kristjani tekom časa bolje zavedali pomena in potrebe edinosti in skupnosti, bi bili uspehi njihovih teženj in njihovega dela večji, za Cerkev častnejši, za človeštvo blago-dejnejši. Pa so zaradi človeške slabosti le premnogokrat pozabili Gospodovega opomina in njegove zadnje molitve. In kakor na opomin sam so tudi pozabili na utemeljitev tega opomina, ki jo je dal sam Zveličar. Moleč za edinstvo kristjanov, je Zveličar navedel kot razlog: »Da tako svet spozna, da si me ti poslal« (Jan 17, 23). Res je, da je edinost vseh kristjanov pred svetom najboljši dokaz božanstva Kristusovega in božanstvenega izvora Kristusove Cerkve. Kako se ljubijo med seboj: tega priznanja so bili deležni naši krščanski predniki iz ust poganov, katerim je ta ljubezen bila najučinkovitejši argument ad hominem za resnič-

nost krščanstva. Kako so edini med seboj: to bi bilo priznanje, ki bi bilo vredno, da slovenski katoličani storimo vse, da ga dosežemo. Edinost misli in načel, složna pot nastopa in dela! Pred vsako stranpot, ki bi mogla koga zapeljati na krivo pot, pa je treba zapisati: Prepovedana pot! Takšna prepovedana pot je predvsem liberalizem.

Zabloda liberalizma

Po svojem imenu znači liberalizem teženje po svobodi, kar samo po sebi ne more biti slabo. Saj imenuje papež Leon XIII. v svoji sloviti okrožnici svobodo »praestantissimum naturae donum« = najodličnejšo naravno dobrino. Toda svoboda, katero proglašča in za katero teži liberalizem, je emancipacija, neodvisnost od Boga in njegovega zakona, in sicer neodvisnost individua in človeške družbe. Na filozofskem in religioznem področju zamerja liberalizem kot racionalizem vse, kar je božje in nadnaravno, odklanja dogmatično vero in Cerkev kot božjo ustanovo. Religija je zadeva individualnega človeka, za Cerkev kot versko avtoriteto in samostojno od države neodvisno družbo ni prostora ne prava. Vse take zahteve Cerkve so neupravičeno poseganje v osebno svobodo in v območje države. Religija naj se omejuje na področje vesti, cerkvenemu vplivu pa naj se odmakne družina, šola, vsa mladinska vzgoja, država in vse javno življenje. Pozitivnega verskega sestava liberalizem nima, saj ga njegova načelna svoboda mišljenja izključuje. Mesto religije zavzema liberalni svetovni nazor, čigar glavno načelo je humaniteta v framasonskem smislu in čigar središče je človek, pa ne Bog. Tak svetovni nazor prevladuje po spričevanju iz lastnih krogov, kadar pride odkritost do besede, tudi v sokolstvu, v kolikor izpoveduje Tyrševo ideologijo.

Bistvo teoretičnega in praktičnega liberalizma je borba svobode zoper avtoriteto. Ta borba je zabeležena že na prvih listih sv. pisma. Historični vznik liberalizma je oni zli duh, ki je govoril iz kače, katera je prvima človekoma sugerirala, naj se upreta božji volji in avtoriteti; s tem bosta dosegla svojo svobodo in srečo: »Eritis sicut dii« (bosta kakor boga)! Ta duh je spremljal človeštvo na njegovem potu skozi zgodovino včasih povsem v ospredju, včasih v ozadju. V srednjem veku je opravil pripravljalno delo. S protestantovsko reformacijo, ki se je začela l. 1517, je izvršil pravo revolucijo na versko-cerkvenem pod-

ročju. Dvesto let kasneje (l. 1717) je z ustanovitvijo framasonске lože prevzelo framasonstvo prvobornikstvo liberalizma in ga še danes ima. Velika francoska revolucija l. 1789, čigar 150 letnico je letos vesoljni liberalizem strumno in šumno obhajal, pomenja prodor liberalnih idej na področje politike. Preludij za to je zlasti oskrbel Rousseau (umrl 1778), ki je učil popolno dobrost človeške narave in najvišjo oblast ljudstva, ki daje s svojo voljo zakonom vso moč; kar hoče ljudstvo, je zakon, čeprav je v nasprotstvu z božjimi zakoni. Anglež Adam Smith (umrl 1790) je prenesel liberalizem na gospodarstvo.

Njegov razvoj

Pot, ki je po njej šel liberalizem skozi narode in države, se je kmalu pokazala ne samo kot stranpot, marveč kot kriva pot. V obrambo vere in Cerkve je proti njemu stopila na branik teologija. Zato liberalizem nikogar in ničesar na svetu ne mrzi tako, kot katoliško teologijo. Svojo mržnjo proti njej je položil v zahtevo razbogoslovljenja (deteologizacije): izloči naj se vpliv teologije iz vseh področij javnega življenja. Samo tako se da doseči končni cilj liberalizma: pretrganje vseh vezi med Cerkvijo in svetom, med svetom in nadsvetom. Nadsvet ali nadnaravno pa ni samo ideja, marveč je krščanstvo. Krščanstvo je od Kristusa ustanovljena Cerkev. Cerkev ni neurejen konglomerat ljudi, marveč hierarhična družba. Njo vodi kler, ki je od Boga opremljen z duhovniško, učiteljsko in pastirsko oblastjo. Duhovnik je po stanovski dolžnosti in sposobnosti poklicani svetovalec ljudstva v vseh vprašanjih, ki se tičejo verskega, nramnega in kulturnega življenja, torej tudi v vseh osnovnih socialnih in političnih vprašanjih. Zato se borba liberalizma direktno obrača proti kleru in njega zahteva se glasi: razklerikaljenje = osvoboditev Cerkve od klera, izločitev klera in njegovega vpliva iz življenja naroda. Iz te zahteve izvira težnja, da se izrine vpliv Cerkve in duhovništva iz vsega javnega in kar mogoče tudi zasebnega življenja. Tako se zahteva razklerikaljenja dotika z zahtevo laizacije.

Vzporedno s tem razvojem in s stopnjami liberalizma po raznih državah Evrope se njegov vpliv javlja tudi med našim narodom. Že cerkvena revolucija protestantske reformacije je vzvalovila po mnogoterih krajih dušo našega naroda. V drugi polovici preteklega stoletja je zajel val liberalizma dušo slo-

venske inteligence. V bivši avstro-ogrski monarhiji se je liberalno gibanje po letu 1848 krepko razmahnilo. Decembrska ustava l. 1867 je prinesla popolno zmago liberalnega pojmovanja države. Liberalizem je bil na vrhu svoje moči. Njemu je bil udinjan tisk, njemu je bil na razpolago velekapital s svojimi industrijskimi in trgovskimi podjetji; z njegovim duhom je bilo prešinjeno šolstvo, zlasti visoko šolstvo. S pomočjo tistih, ki so bili izobraženi na tujerodnih visokih šolah, je nastopil svojo osvajalno pot tudi v Slovenijo. Proti njemu pa se je postavil ter mu zastavil pot dr. Anton Mahnič, mož prodornega razuma, velike erudicije in prav tolike hrabrosti. Oslanjaje se na Syllabus Pija IX. iz leta 1864 (seznam in obsodbo modernih zmot, med njimi tudi liberalizma) in na ostro besedo istega papeža Pija IX. o liberalizmu, da je »pestis perniciosissima« (najpogubnejša kuga), je dr. Mahnič začel takoj v prvem letniku svojega »Rimskega katolika« (leta 1889) oster boj zoper liberalizem, posebno zoper katoliški liberalizem.

Ni pa se samo boril zoper glavne dogme liberalizma in zoper neposredne zaključke iz njih, marveč je hkrati tudi začrtal glavne smernice duhovnemu, političnemu in umetniškemu razvoju slovenskega krščanskega ljudstva. S svojo globoko zasnovano kritiko krščanstvu protivnih načel in s toplim, neumornim propovedanjem katoliških idej je dr. Mahnič začel med našim narodom novo katoliško renesanso, postal je početnik nove dobe: dobe načel, dobe katoliških shodov, dobe politične, gospodarske in prosvetne organizacije, dobe slovenskega krščanskega ljudstva.

Naša dolžnost

To dobo nadaljevati je naša dolžnost. Bila bi samoprevara, če bi mislili, da je slovenski liberalizem samo nekaj ostanek iz preteklosti brez vsake dinamike. V političnem oziru res ni močan. Saj pa tudi med našim ljudstvom nikdar ni bil, dokler je nastopal z odprtim vizirjem. Nekdaj je v svojem vplivu poraščal, kadar ga je dvigal val slogaštva. Zadnji dve desetletji so mu k temu edino pripomogle prijazne sapice, ki so od časa do časa zapihale iz Beograda ter ga dvignile nad slovensko ljudstvo. Manko svoje politične privlačnosti skuša nadomestiti s krinkami, ki si jih nadeva, predvsem z nacionalno krinko. Mladina, nad katero je dobil privilegirano oblast in ki jo vzgaja v Tyrševi

ideologiji, je nacionalna mladina. Kdor trobi v liberalni rog, je nacionalist. Da bi povišali ceno svojega nacionalizma, so ga drapirali z integralnim jugoslovanstvom. Prav priljubljeno manipulacijsko sredstvo, ki se ga z uspehom poslužujejo, je epitheton klerikalizma, s katerim bi radi osramotili in preplašili tiste, ki se ravna po načelih vere in zapovedih Cerkve v zasebnem in javnem življenju. Med preprostim ljudstvom je to plašilo izgubilo vso učinkovitost, ne pa, čemur se moramo prav za prav čuditi, med inteligenco. Takšnim inteligentom veljajo te besede, ki jih je spregovoril papež Pij X. v svečanem konsistoriju 27. maja 1914 (tri mesece pred svojo smrtjo): »Če najdete kakšne, ki se hvalijo s svojo vero in vdanostjo papežu ter hočejo biti katoličani, pa smatrajo za največjo sramoto (massimo insulto), če jih kdo imenuje klerikalce, povejte jim odkrito in svečano: vdani sinovi papeža so tisti, ki poslušajo njegovo besedo ter so mu v vsem pokorni, ne pa taki, ki se na moč trudijo, da bi se odtegnili njegovim navodilom.« Naj ta resnobni opomin velikega papeža Pija X. ne zadene na gluha ušesa.

Nedavno je bilo slišati iz nekega kroga glas o zlaganem boju med liberalci in klerikalci v Sloveniji. Kdor si upa zanikati eksistenco liberalizma v Sloveniji, hodi po naši domovini z zavezanimi očmi. Slovenski liberalizem eksistira in razvija svojo dinamiko ne toliko na političnem polju, kakor sem pravkar raztolmačil, veliko bolj na področju umetnosti in beletristike. Mnoge tvorbe lepe književnosti nosijo na sebi pečat liberalnega duha ter so etično zgrajene na normah libertinistične morale, ki vsakomur dopušča svobodno izživljanje brez ozira na Boga in božje zapovedi. Za gotove beletriste ne obstoja šesta božja zapoved ali pa obstoja zato, da z minuciozno podrobnostjo opisujejo epizode in faze prekršitve. Naše stališče pa je: kar je moralno nedovoljeno in grdo, ne more biti umetniško dovoljeno in estetično lepo. Pravilnost našega stališča tudi potrjuje pogled na zle sadove, ki jih rodi tako imenovana lepa književnost in ki so zlasti med mladino vedno bolj očitni in usodni. Dejstvo se ne da zanikati in eklatantne primere mladinske demoralizacije in življenjskega defetizma vzame javnost strmeč na znanje. Mi pa, ki nas kot iskrene prijatelje mladine prešinja iskrena želja, da bodi naša mladina fizično in psihično zdrava in krepka, se ne moremo zadovoljiti s samo registracijo obžalovanja vrednih primerov, marveč moramo pristopiti k akciji zoper tako književnost. O demoralizujočem vplivu te književnosti nočem rabiti

svojih besed, marveč hočem navesti besede ene izmed najbolj avtoritativnih oseb, kar smo jih Slovenci imeli, in to je veliki vzgojitelj našega ljudstva škof Anton Martin Slomšek. V svoji knjigi za mladeniče »Življenja srečen pot« piše v poglavju »Sedem strupenih kač, ki so mladeničem posebno nevarne«, tole: »Peta strupena kača so zapeljive knjige, v katerih se nesramne, škodljive in prepovedane reči bero. Kakor ima hudobni duh svoje pomagače po svetu, ki mu ljudi zapeljujejo, česar sam storiti ne more, tako ima tudi svoje pisarje, ki za njega pišejo in duhovni živež po svetu prodajajo, ki je z duhovnim strupom pomešan.« Ostra beseda svetniškega škofa in povsem resnična! Koliko pisarjev ima hudobni duh danes med Slovenci! Za Slomškovega časa jih ni bilo, saj Slomšek dostavlja: »Posebno je nemških zapeljivih knjig silno veliko.« Kakšno sodbo bi Slomšek, ta velik ljubitelj slovenske knjige, če bi danes vstal iz groba, izrekel nad velikim delom slovenske osobito novejšje književnosti. V njegovem imenu mora to sodbo izreči naša katoliška skupnost z odločno akcijo zoper književnost, ki je po Slomškovem izrazu z duhovnim strupom pomešana.

Druga stranpota

Naposled še kratek pogled intra muros s poudarkom, kaj je potrebno k edinosti med katoličani. Po svetovni vojni se je čuden nemir lotil duhov. To velja zlasti za tiste države, ki so vojno izgubile ali bile po njej hudo prizadete. Gmotni razlogi, breme reparacij, socialni in gospodarski potresi, so povzročili malkontentizem, ki je tudi segel na duhovno področje. Spričo dekadence države, ki se je zvijala v krčih, so se nekateri ustavili s kritičnim očesom pred Cerkvijo z vprašanjem, ki je vsebovalo očitek: »Ali ni tudi Cerkev odpovedala?« Ob občutnem pomanjkanju zasidranosti v krščanski filozofiji so začeli izigravati krščanstvo proti Cerkvi. Zablislilo je v javnosti geslo: »Reforma, obnova!« Začela se je revolta zoper podedovane forme in ustaljene oblike, češ da so v nasprotju z osebno svobodo in subjektivnim razmahom. Razmahnilo se je kritikarstvo nad Cerkvijo, na katero so zvrčali nasledke zmot in dejanj, ki so jih zakrivali ljudje. Obnovitveni val je zajel osobito mladino v Nemčiji, Franciji in Belgiji. Z velikega sveta je ta val pljusnil tudi med slovensko mladino. Toda zanimanje in navdušenje, ki ga je prvotno vzbudil, je kmalu splahnilo. Ostal pa je v nekaterih

duhovih subjektivizem, individualizem, personalizem ali kakor koli se imenuje tisto duhovno ustrojstvo, ki skuša lastna mnenja in doživetja objektivirati kot nekake krščanske norme za druge. Prevelika doza subjektivizma pa vpliva eksplozivno in za edinost kvarno. Zedinjevalno vpliva le avtoriteta. Katoliška Cerkev kot od Boga postavljena columna veritatis je opremljena z avtoriteto nezmotljivega učiteljstva. Vesoljna Cerkev se v verskih in nravnih rečeh v nobenem momentu ne moti. V tej Cerkvi je rimski papež prvoučitelj. Poslušajmo njegov glas! Ne po načrtu minimizma, ki omejuje versko in cerkveno pokorščino na to, kar je treba verovati z božjo in katoliško vero. Poleg teh resnic, katerih število je razmeroma malo, je treba z vdano pokorščino sprejeti še tudi množstvo takih resnic, ki so z razodetim naukom v neposredni ali posredni zvezi in brez katerih se zaklad resnice ne more ohraniti v celotnosti in čistosti, zlasti ne v sedanji dobi. »Živimo namreč«, tako je rekel papež Pij X. v navedenem govoru, »v času, v katerem delajo ljudje radi prijazen obraz ter si usvajajo ideje o nekem sporazumu z modernim časom. Moje besede pa, čeprav so bile jasne in odločne, niso prav razumeli in razlagali. Da, niso redki celo taki, ki posnemajo nasprotnike, kateri sejejo v vrtu Gospodovem razdor. Toda oznanite povsod, da ni Gospodu Jezusu Kristusu in njegovemu namestniku nič bolj zoprno kot razdvojenost v nauku, kajti v neslogi in sporu triumfira satan in gospoduje dušam. Molimo torej h Gospodu Jezusu Kristusu, da zveže duha in voljo vseh v tako duhovno edinost, da bodo vsi otroci Cerkve eno med seboj, kakor je On eno z Očetom.«

Naj bi ta edinost vedno vladala med katoliškimi Slovenci, potem bo naša skupnost v resnici acies ordinata.

Dr. Josip Hohnjec

Iz pisem uredniku

Pod tem naslovom je izšlo v februarški številki Dejanja (str. 75—77) razpravljanje neimenovanega avtorja o slovenskih zadevah, med drugim tudi o katolištvu v slovenskem narodu (pod št. 1—2). To razpravljanje o katolištvu je tako, da nehoti spominja na besede protimodernistične enciklike Pascendi: »Obžalujemo premnoge, ki, dasi niso zašli tako daleč (namreč kot modernisti), vendar kakor da bi bili vdihali zastrupljenega zraka, mislijo, govore, pišejo z večjo prostostjo, kot to za katoličane pristoja« (izd. A. Michelitsch, str. 47). Izražanje je tako, kakor da bi se ravvalo po metodi tistih katoličanov, ki o njih pravi Pij X.: »Prevzeti so ničemerne želje, da bi svet o njih govoril; kar pa dobro vedo, da se godilo ne bo, če bi govorili le tako, kakor se je doslej vedno govorilo« (istotam). Spis označujeta splošna nejasnost in delna dvoumnost, da je mestoma kar nemogoče razbrati, kaj je avtor mislil in hotel povedati. Presoja je splošno enostranska in negativna, tako da ob koncu obleži v duši mučen vtis, kakor da je vse katoliško življenje in delovanje na Slovenskem izmaličeno, vsa naša katoliška preteklost in sedanjost pogrešena. Članek mora destruktivno vplivati, je pa tudi v teološkem oziru tak, da bi bilo več kot čudno, če ne bi dajal povoda za zmote. Edino to dvojje nam je razlog, da si avtorjevo razpravljanje nekoliko ogledamo.

Čudna nepoučenost

Že prva konstatacija, da se pri nas »vedno bolj pojavlja čuden pojem vere in katoliške skupnosti«, osupne človeka. Da bi pisec vsaj jasno povedal, v čem je ta čudnost, kakšen je ta čudni poj. Toda tega avtor ne stori. Pač pa navaja po katekizmu pristni poj. krščanske vere (fides), toda takoj nato sledi očitek, da ta poj. prenašajo na filozofsko polje in s tem slabijo krščanski poj. vere (bolje bi bilo: poj. krščanske vere). Kaj

avtor s tem prenosom na filozofsko polje hoče reči, ne morem točno določiti. Še manj mi je znano, kje bi se kaj takega vršilo, kje v strokovnih teoloških ali cerkvenih krogih. Morda je avtor mislil na to: slovenska beseda je dvoznačna, rabi se za latinsko fides in latinsko religio in tako se dogaja, da se ta dva pojma zamenjavata ter tako prenašajo pri nas pojem fides na religio, istovetijo religijo s fides. Iz tega bi seveda sledila praktično usodna zmota, da je vsa katoliška religija izključno in samo le to: »vse za resnico imeti, kar nam je Bog razodel in nam po katoliški Cerkvi zapoveduje verovati«. Da kaj takega Cerkev na Slovenskem uradno uči, tega gotovo avtor ne misli. Saj mu je znano, da katekizem v odgovoru na vprašanje, kakšna bodi vera, našteva med drugim tudi to, da mora biti vera živa, da mora življenje soglašati z vero, da moramo vero praktično izvajati. Teologija kaj takega ne uči, saj je vendar Jakobov list za katoličane še kanoničen, v njem pa je zapisano: »Tako je tudi z vero, če nima del: sama zase je mrtva« (2, 17). Morda pa mislijo vsi slovenski katoličani ali vsaj njih pomembni del, da je za krščansko religioznost samo verovanje brez življenja po veri dovolj? Če kaj takega avtor misli, naj ve, da se usodno moti in da katolištva v slovenskem narodu ne pozna. Če pa avtorju lebdi pred dušo misel, da bi v Cerkvi ne bilo prostora tudi za grešnike, ga pa spominjamo Gospodove prilike o pšenici in ljujki ter dejstva, da je taka misel že v krščanski davnini obsojena za heretično.

Še bolj čudno izražanje

Antiintelektualistična in čustvena usmerjenost se razodevata v pisanju: »Rekel bi, da ustvarjajo filozofski sistem teologije, katerega učinek govori: treba se je podvreči nekim predpisanim svetovnim nazorskim trditvam, ker jih tako uči Cerkev in ker je Bog tako razodel.« Taka zahteva ni nobena zahteva kakega filozofskega sistema teologije, sicer si je pa sistem teologije mogoče misliti, filozofski sistem teologije pa pač težko, ko vendar teologija ni filozofija. Taka zahteva je zahteva Cerkve, je pristno katoliška zahteva, in to izmed osnovnih zahtev katolicizma. In tu ne gre le za »neke predpisane trditve«, v neki podzavestni čustveni meglenosti spočete, gre za čisto določene razodele in definirane verske resnice. Komur to ni prav, komur to ni pristno katoliško religiozno, kako naj je še veren katoličan!

Res je le še to, da ta zahteva po svobodnem, čeprav z žrtvijo spojenem umskem pristanku (*sacrificium intellectus*) na razodete resnice ni edina zahteva katoliške religioznosti. Tudi to avtorju ni všeč, da »postaja vera nekak skupek stavkov, abstraktnih resnic in obligacij«. To vendar religija v objektivnem smislu besede vsaka je. In ta religija je normativna za religijo v subjektivnem smislu besede, t. j. za religiozno mišljenje, čustvovanje, hotenje, dejanje. Komur je religija le subjektivistično doživljanje, le nestalno, labilno, varljivo in spremenljivo čustvovanje, le tvorba podzvestnega verskega čuta, za tega religije v objektivnem smislu ni, najmanj pa absolutno objektivne katoliške religije.

Vera (*fides*) je intelektualen, a svoboden dej, potrebna pa je tudi milost, tako da brez milosti krščanskega verovanja ni. Tudi glede milosti avtor Dejanjevega spisa v svoji antiintelektualistični usmerjenosti sodi, da pri nas napak ravna. Ne, kakor da bi milosti tajili, po avtorju govore »o veri pod vplivom milosti, govorijo tudi o ‚posvečujoči milosti‘« (kaj naj pomenijo ušesca). Toda po piscu ne govorijo o »resničnosti in življenskosti« milosti, »marveč le o njeni oblikovni, načelni plati«, »dvignejo jo dogmatično, zahtevajo predvsem, da se podvržeš trditvi o milosti, šele potem skušaš stopiti z njo v ponižno, pričakujoče razmerje«. Podvreči se najprej trditvi o milosti, vendar ni nič nekatoliškega. Milost je nekaj nadnaravnega, zato moremo zanjo vedeti le po veri. Milost je k zveličanju potrebna, to je zadnja izmed šestih temeljnih resnic, ki jih Cerkev daje učiti že otroku. Zakon nadnaravne ekonomije je ta, da ni dovolj, milosti ponižno pričakovati, za milost je treba Boga prositi, saj je podeljevanje milosti Bog vezal na človekovo prošnjo molitev. Kako naj za milost prosim, če ne vem, da je in kaj je, če ne vem, da mi je potrebna. Avtorju je pač v mislih v prvi vrsti dejanska milost, ki je v deju (nepremišljenem in nesvobodnem pa tudi v premišljenem in svobodnem, *actus indeliberatus et deliberatus*) intelekta in volje in je vsa naravnana na premišljeno zveličavno dejanje (*actus salutaris*). To milost razsvetljuje um (*illustratio intellectus* in nagiba voljo (*inspiratio voluntatis*) ter tako človeku daje moralno in fizično moč za nadnaravno, zveličavno dejanje. Tisto duhovno ugodje, veselje, ki je kakor božajoč in hladeč dušni balzam in ki je z molitvijo mnogokrat združeno, čeprav ne vedno, ni primarni namen milosti, pač pa le čustvovanje, ki naj vpliva na voljo, da se odloči za to, kar je zveli-

čavno. Dobro, plemenito, nadnaravno hotenje, to je tisto prvo, kar naj dejanska milost omogoča. Sploh v religioznem življenju volja zavzema prvobitno nalogo. Religiozna, blaga, božajoča čustva so sekundarnega pomena. Svetli trenotki, ko se srce topi svetega, nadnaravnega veselja in sladkosti, olajšujejo religiozno življenje, toda religiozno, katoliško misliti, hoteti, delati je treba tudi v časih duhovne suhote, ki trajajo lahko dolgo, kot imamo zgled na mnogoterem svetniku, ter je v njih religiozno mišljenje, hotenje in dejstvovanje težko, pa zato tem bolj za rast svete energije volje uspešno in tem bolj zaslužno. Z milostjo je treba sodelovati, milost sama ne stori vsega, zato ni dovolj, da si z njo le v ponižnem, pričakujočem razmerju. Ako pa naj človek z milostjo zavestno sodeluje, ako naj z njo kot milostjo sodeluje, mora milost poznati, poznati jo kot milost. Zato pa najbolj razširjeni učbenik katoliške vere, katekizem — po njem se tudi pri nas v šoli in cerkvi vera uči — po pravici uči, kaj in kolikera je milost, po avtorju: milosti oblikovno, načelno plat. Uči pa isti učbenik tudi o njeni »resničnosti in življenskosti«, saj podaja pouk o tem, v kakšni zvezi je z zveličanjem in nadnaravnim katoliškim življenjem, kakšen je njen pomen, kje in kako jo dobiti, kako jo dobiti nazaj, če bi bila po lastni krivdi zgubljena. Sicer pa vsa topogledna avtorjeva nevolja podstavlja krivičen očitke zoper pastoračijo in njeno vodstvo pri nas, izhaja pa iz avtorjevega preценjevanja religioznih čustev.

Pretirani spiritualizem, ki je doma v protestantizmu

Pisec je tudi pretirano spiritualističen. Piše namreč: »A propos! ‚Širjenje verskih resnic‘ (zopet ušesca!) je danes čudno razumarsko in organizatorno, kratko in malo mehanično. Sredstva so precej le zunanja...« Pretirani spiritualizem, ki ni katoliški, ampak je močno doma v protestantizmu, nasprotuje vsemu zunanjemu v religiji, zunanjim religioznim formam in zunanjemu bogočastju ter tega sijaju. Tudi modernizem je tak spiritualizem povzel. Ko Pij X. govori v encikliki Pascendi o reformističnih prizadevanjih modernistov, našteva tudi to modernistično zahtevo: »Glede kulta naj se število zunanjih pobožnosti zmanjša ali najmanj zabrani njih porast« (izdaja Michelitsch str. 39). Človek ni le duhovno, je tudi telesno bitje, zato je tudi zunanje bogočastje postulat že naravnega zakona. Človek je socialno bitje, po naravnem zakonu veže človeka tudi dolžnost jav-

nega, skupnega bogočastja, tega pa brez zunanjega biti ne more. Vsako širjenje idej med ljudmi in po ljudeh je vezano na zunanja sredstva, saj se tudi avtor poslužuje zunanjega sredstva, lista, tiska. Božjepravno se Kristusova religija širi po živem vidnem učeništvu, torej z zunanjim sredstvom. Pojdite torej in učite vse narode (Mt 28, 19). Cerkev širi verske resnice od apostolskih časov s katehezo in pridigo, torej z zunanjimi sredstvi. Liturgija Cerkve — njeno javno bogočastje je zunanje bogočastje, torej zunanje sredstvo za širjenje in utrjevanje božje resnice ter nadnaravnega življenja božjih otrok. Zakramenti, sv. daritev — neposredno Kristusova zamisel in ustanova so, pa so zunanja dejanja in zato zunanja sredstva milosti.

Kar tiče organizatornega širjenja verskih resnic, je vendar že Kristus Cerkev kot organizirano družbo za to postavil. Katoliška akcija in druge institucije za širjenje verskih resnic (redovi, kongregacije, verska društva) so organizacije. Kako naj deluje organizacija, če ne organizatorno? Že apostoli so karitativno delo v prvi, jeruzalemski cerkvi organizirali.

Širjenje verskih resnic je avtorju čudno razumarsko. Da bi bilo racionalistično v krivoverskem smislu, tega avtor gotovo ni mislil. Resnico spoznava um, tudi verske resnice sprejema um. Božja vera je za razumnega človeka, zato mora biti razumna, torej tudi umsko osnovana. Čustvo ni kriterij resnice, kriterij resnice je njena razvidnost, evidenca, tako uči noetika. Vera, ki je le čustveno osnovana, je labilna, ob uri preizkušnje kaj lahko odpove, kar izkušnja uči.

Nepremišljene in krivične obdolžitve

Pri nas da je širjenje vere kratko in malo mehanično! Torej brez notranjega duha, brez usmeritve v notranjo duhovnost! To je grozna obdolžitev, ne da bi se navajal zanjo le en dokaz, obdolžitev slovenskih škofov, slovenske duhovščine, slovenskih verskih in katoliških društev, obdolžitev Katoliške akcije. Je res vsa kateheza, vsa pridiga, vsa pastorecija pri nas zgolj mehanična? So res vsi misijoni, vse duhovne vaje, vse duhovne obnove samo nekaj mehaničnega? So res Marijine kongregacije, tretji red, bratovščine na Slovenskem padle na niveau zgolj zunanjega mehanizma, ki mu ni mar notranjega človeka? Ali slovenska katoliška društva res nič več ne store za osebno duhovno obliko-

vanje svojih članov? Knjižica »V življenje (Pisma slovenskim fantom)«, ki jo je izdala letos ZFO, res ne kaže tega. In Slovenska Katoliška akcija, ali se je res čisto izneverila svojemu notranjemu delu (prim. dr. Odar n. n. m. str. 16 s), ki je del njene prvo-bitne naloge? Ali je narodni odbor KA čisto zanemaril nalogo, ki mu jo nalaga čl. 17. Pravil Slovenske Katoliške akcije (gl. Škof. list 1936, str. 17)? Ali se zde avtorju vsa sredstva Katoliške akcije (prim. n. pr. čl. 6. Pravil Zveze mladih katoliških delavcev, dr. Odar n. n. m. str. 87) zgolj mehanična? zaupanje v Boga in njegovo pomoč? molitev? prejemanje zakramentov? oblikovanje lestnega značaja pod vodstvom posebnega duhovnega voditelja? duhovne vaje in obnove? zgled? žrtvovanje in zadoščevanje za druge? spoznavanje verskih in nravnih načel ter proučevanje socialnih vprašanj? Toda dovolj! Kar smo slišali pred več kot desetletjem: krščanstvo, Cerkev sta odpovedala, to ponavlja avtor za slovenski narod v novi, manj jasni formulaciji.

Pod 2. je avtor, ki mu je bilo »izven slovenskega zamotanega življenjskega območja« dano videti »preproste slovenske resnice«, »nekega dne na vsem lepem zagledal strahotno avtarkijo politično razumljenega katolištva v slovenskem narodu«. Res, avtorju je »abstrakcija v verskem svetu nujna okrnitev verske resničnosti«, toda vendar sam govori z abstraktnim izrazom katolištva. Morda mu je prav to okrnilo resnično podobo katolištva v slovenskem narodu. Po njem je namreč katolištvo v slovenskem narodu politično razumljeno. Ali vse ali le njega del? Če vse — človek bi iz splošnega nič omejenega izražanja sodil, da avtor misli vse katolištvo v slovenskem narodu — tedaj je avtor brez dokazov izrekel strašno obsodbo. Vsi katoličani naj bi na Slovenskem katolicizem razumevali politično — ne vem, če si je celo liberalizem kdaj upal izreči ta očitek tako splošno! — So mar res vsi katoličani na Slovenskem pozabili, da je katolicizem religija s svojskimi, nadnaravnimi, onstranskimi cilji, ki jo tostranstvo briga per se le sub specie aeterni, le pod religioznim in nravnim vidikom? Politično razumljeno katolištvo — liberalizem bi to imenoval z eno besedo klerikalizem — je prav tako malo pristno katolištvo, kot je bilo malo pristno politično razumljeno mesijansko pričakovanje Judov ob Kristusovem času.

In dalje, če je ves katolicizem v slovenskem narodu politično razumljen, torej ne več pravi katolicizem, marveč le potvorba katolicizma, je to pred očmi slovenskega, da, vsega jugoslovan-

skega episkopata, da, še več, pred očmi zastopnika sv. stolice same. Mar res meni avtor, da je naš episkopat kot čuvar katoliške vere odpovedal? Mar res sodi avtor, da je on iz dalje bolje videl podobo katolištva v slovenskem narodu, kot jo vidi sv. stolica po svojem mnenju?

Toda utegnil bi neimenovani avtor ugovarjati: nisem govoril o katolištvu sploh, ampak le o delu katolištva, o politično razumljenem katolištvu (sebi bi bil bolj dosleden, če bi dejal: o katoličanih v slovenskem narodu, ki katolicizem politično razumljajo). Če je avtor to res mislil, tega ni jasno povedal, kar bi bila vse-kakor njegova sveta dolžnost. In še to bi bila njegova dolžnost, da bi bil točneje označil tiste izgubljene katoličane, ki katolicizem politično razumljajo in tako greše zoper njega. In še dalje bi bila njegova dolžnost, to tudi podpreti z dokazi. Postavljati trditve je lahko, laže kot jih dokazati in tudi laže kot jih zavračati. V dialektiki velja načelo: quod gratis asseritur, gratis negatur.

Če pa je avtorju bilo na mislih le to: katolištvo sodi o politiki (le pod verskim in nravnim vidikom [cf. Quadragesimo anno 41.]) in skuša tudi v politiki uveljaviti krščanska načela, in je avtorju tako katolištvo politično razumljeno, ima pa katolištvo do tega bogodano pravico in dolžnost, avtorjevo izražanje pa je najmanj nerodno in neumestno, da ne rečem škodljivo in nasprotnikom katolištva dobrodošlo in koristno.

Nepravo pojmovanje katolicizma

Po piscu je Slovencem uspela metafizično nemogoča stvar. Česar ne zmore niti Bog sam, to so zmogli Slovenci. Realizirali so protislovje: avtarkijo katolištva. Avtarkija katolištva — kako protislovni besedi! vzklika pisec. Če sta besedi protislovni, logično sledi, da sta protislovna i pojma, ki ju besedi označujeta, saj funkcija besede je vprav ta, da označuje idejo. Torej pojem avtarkije in pojem katolištva — protislovna pojma, kot sta si protislovna kvadrat in krog. In vendar sta ti protislovni besedi, ta protislovna pojma na Slovenskem resnica: »in vendar kako resnični besedi na Slovenskem!« Če resnični, izražata resničnost, dejanstvenost. Torej avtarkija katolištva — po avtorju protislovni besedi, zato protislovna pojma, zato metafizično protislovje, pojmovni absurdum, pa vendar na Slovenskem po avtorju

resnični besedi, zato realnost, zato udejstvitev protislovja, realizacija absurda!

Avtarkija katolištva — to izražanje se po moji vednosti pri nas prvič rabi, bi bilo torej izviren prenos avtarkije na področje katolištva. Originalnega izražanja je moderni svet žejen, na žalost bolj kot jasnega. Ideja avtarkije ni vznikla v Cerkvi, prvi jo je podal italijanski fašizem (l. 1923 in 1928), na kar jo je povzel narodni socializem in za njim tudi druge države. Besedno, etimološko pomeni avtarkija samovladstvo (*αὐτός* = sam, *ἀρχεω* = vladati). Stvarno pa označuje ta izraz gospodarsko samostojnost države, njeno gospodarsko neodvisnost od drugih držav, njeno gospodarsko nenavezanost nanje. Da je taka avtarkija s katolicizmom nezdružljiva, je jasno, saj katolicizem ni za gospodarjenje, za ostvarjanje in posredovanje gospodarskih, stvarnih dobrin. »Cerkvi ni bilo odkazano to področje, da bi vodila ljudi k časni in minljivi sreči, ampak k večni, dà, mešati se v posvetne posle smatra Cerkev za sebi nedovoljeno« (Quadragesimo anno 41). Na gospodarsko avtarkijo katolištva avtor pač ni mislil, čeprav mora vsak katoličan priznati Cerkvi pravico do imovine in pravico, si poiskati za svoje namene potrebna gmotna sredstva (prim. kan. 1355 s. 1504 s. in vzdrževanje Cerkve, n. pr. v Sev. Ameriki), avtorju je bila pač na mislih avtarkija v prenesenem pomenu besede, avtarkija na ideološkem, versko-nravnem poprišču. Da bi bila neodvisnost katolicizma od ne- in protikatoliških nazorov, nenavezanost Cerkve na druge združbe protislovna s katolištvom, s Cerkvijo, tega katoličanu res ni mogoče uvideti. Katolicizem je vendar živa, božja religija, ki ji v sebi ne more manjkati, kar ji je treba za njen svojski namen, ki ima v sebi sami potrebne moči, sredstva in sile. Cerkev pa tudi — ali ni mar popolna Družba, t. j. taka Družba, ki ima v sebi sami vse, kar rabi za dosego svojega namena?

Avtorju pač najbrž lebdi pred očmi misel, naj bi se katolištvo oplajalo in bogatelo od modernih idejnih smeri. Mar naj se oplaja od modernizma, ko pa je vendar ta zbor vseh herezij (*omnium haereseon collectum*, Pij X., Pascendi)? Mar naj se oboigati z narodnim socializmom, ko je vendar Pij XI. izrekel določno sodbo o njem v okrožnici *Mit brennender Sorge*? Mar naj se veže katolištvo s komunizmom, ko pa je komunizem nekaj bistveno slabega, tako da zato prav v nobeni reči ne bo z njim sodeloval, komur je mar krščanske kulture (Pij XI. *Div. Redemptoris* 58)?

Še nadaljne krivične obdolžitve

Po avtorju tudi verska vzgoja in izobrazba (avtor govori o usmerjanju verskega občutja; ni treba omenjati, kako je modernizem operiral z verskim čustvom) pri nas ni bila prava; bila je vse preveč usmerjena v zgolj konfesionalno zavest, premalo pa v verski heroizem, tako da se je spremenila s pomočjo organizacij in z vsemi sredstvi socialnopolitičnega aparata naravnost v militarizem katoliške akcije. Zopet trditve brez dokazov, toda trditve, ki morejo roditi usodne zmote in gotovo niso laskave ne za našo katoliško tradicijo, ne za kler, ne za Katoliško akcijo.

Krivično je trditi, da bi se bila pri nas usmerjala verska vzgoja zgolj v konfesionalno zavest, pa nič v praktično življenje po veri. Kdor to trdi, dela krivico škofom in duhovščini, pa tudi verskim in katoliškim društvom. Dokaz za to: pastorecija in društveno delovanje.

Da bi bili pri nas preveč negovali konfesionalno zavest, to trditi se zdi vsaj drzno, saj je znano, da je konfesionalna katoliška zavest pri drugih narodih (n. pr. Ircih) večja in močnejša kot pri slovenskem narodu in da bi bilo ob močni konfesionalni zavesti slovenskega naroda marsikaj nemogoče, kar je bilo dejstvo (n. pr. napadi na pok. nadškofa Jegliča, na duhovščino ob svetovni vojni itd.). Vsak pravi, trajen heroizem sloni na močnem, neomajnem prepričanju, torej verski na takem verskem prepričanju. Avtorju se hoče verskega heroizma. Mar ni delo za močno versko prepričanje, za globoko, neomajno katoliško zavest delo za katoliški heroizem, saj je vsaj delo za tega nujni predpogoj? Heroizem pa, ki vzplamti le ob navalu močnega čustva, je kakor slama, ki močno vzplamti pa hitro ugasne.

Katoliški akciji se v članku godi večkratna krivica: Godi se ji krivica, ko se implicite trdi njena navezanost na pomoč organizacij in vseh sredstev socialno-političnega aparata. Kdor to trdi, zgodovine Katoliške akcije pri nas ne pozna. Katoliška akcija pri nas take pomoči ni bila deležna, kaj da bi še celo rasla po njej! Mar res avtor nič ne ve za boje, ki jih je slovenska Katoliška akcija morala boriti in jih še mora boriti, za vsa nasprotovanja, ki jih je bila in jih je deležna?

Avtorjev spis sam je dokaz za to, kakšne podpore je slovenska Katoliška akcija deležna z gotovih strani. Najprvo se avtor dosledno izogiba temu, da bi pisal Katoliško akcijo z veliko za-

četnico, kot je to uradno določeno (Škof. list 1936, str. 110). Ko govori o svojem osebnem stališču, celo substituiral izraz krščanska akcija. Morda piše Katoliško akcijo dosledno z malo iz previdnosti, ker ve, da se lahko rabi ta izraz v trojnem pomenu besede (prim. dr. Odar, Pravila Katoliške akcije v Sloveniji 1938, str. 8 s.). Pa piše avtor dovolj jasno, da se določno vidi, da misli organizirano, uradno Katoliško akcijo. Piše namreč, da smo Slovenci urejeni po stanovih, na najrazličnejše elitne in pomožne čete, govori o vzorno urejenih vodstvih ter o koordinaciji najrazličnejših central. Avtor si z drugimi vred od katoliške akcije, ne od Katoliške akcije tako želi »blagodejnega vpliva evangeljskega življenja«, Katoliška akcija — da nanjo misli, je iz konteksta razvidno, dasi izrecno govori le o militarizmu katoliške akcije — mu pa pomeni »nevarno bohotnost versko-političnega strujarskega izživljanja v slovenskem narodu«. Tako sodi avtor, ko je Pij XI. imenoval Katoliško akcijo punčico svojega očesa in ji Pij XII. v svoji prvi okrožnici »Summi Pontificatus« piše pohvalo: »Truma gorečih katoliških mož in žena, mladeničev in deklet sluša glas najvišjega pastirja in navodila svojih škofov in posveča temu apostolatu ves žar svojega srca, da bi privedla nazaj h Kristusu množice ljudi, ki so se odtrgali od Njega« (Škof. list 1940, str. 48). Seveda bo avtor odgovarjal, da ne misli Katoliške akcije v splošnem, marveč le slovensko Katoliško akcijo in morda še le samo del le-te. Toda ali sodi avtor, da slovenska Katoliška akcija ni prava, ni dobra Katoliška akcija? Sodba o tem ne gre avtorju, ampak slovenskemu episkopatu in sv. stolici. Sodba teh dveh edino pristojnih instanc je pa znana.

Avtor krivično grdi Katoliško akcijo

Krivično se grdi Katoliška akcija, ko se govori o militarizmu Katoliške akcije. Da more tako izražanje Katoliško akcijo dejansko le krivično diskreditirati, to je jasno; se je-li avtor tega zavedal ali ne, o tem si more dati odgovor le sam. Če je Pij XI. rabil primere iz vojske, ko je govoril o Katoliški akciji, s tem še ta ni militaristična v slabem pomenu besede. Če pa je Katoliška akcija militaristična v prenesenem in dobrem pomenu besede, kaj naj bi bilo to hudega, saj je vendar vojaštvo za obrambo zoper krivične napade, dobra vojaška disciplina pod dobrim enotnim poveljstvom pa predpogoj zmage.

Avtor ni zoper bistvo prave krščanske akcije. Na to bi bilo pripomniti, da bistvo kot tako sploh eksistirati ne more, bivajo le posamezna bitja, ki se v njih splošno bistvo realizuje.

Ob avtorjevih izvajanjih o Katoliški akciji je edini odgovor to, kar je govoril Pij XI. julija 1938: »Kdor udari Katoliško akcijo, ta udari Cerkev. To je resnično. Zato vam papež pravi: Dobro premislite! V vaš lastni prid vas prosim, ne napadajte Katoliške akcije, kajti kdor udari Katoliško akcijo, ta udari papeža in kdor udari papeža, umrje. — Qui mange du Pape, en meurt. To je resnica in zgodovina potrjuje to resnico« (cit. po MMB III., str. 147).

Samo registriran bodi še ta stavek — sodbo o njem si lahko stvari vsak sam: »Tako je prišlo do preplavitve slovenstva s svojevrstnim katoliškim delovanjem, ki nima nobene notranje zveze s pravo versko kulturo in njenim odrešilnim vplivom na posameznika in občestvo, prišlo je do duhovne oslabitve slovenskega življenja, ki se zanj čudim, da že ne začne končno vzbujati nemira tistim velikim katoliškim možem slovenskega življenja, ki bi morali že davno spoznati pretkano igro političnih stre-muhov...«

Za konec dvoje:

Smo v času strokovnega stališča. Zato je pač skrajni čas, da zmaga tudi v slovenskem narodu stališče, da je tudi za razpravljanje o verskih stvareh treba strokovne, teološke izobrazbe.

Dejanjev spis »Iz pisem uredniku« je nov dokaz za to, da »križarstvo«, ki ni bilo noben domač produkt, ampak import iz tujine in ki je bilo njega prvo glasilo »Križ na gori« na tem, da bi bilo od cerkvene oblasti obsojeno (prim. A. Ušeničnik, Izbrani spisi II., str. 99), še živi, odnosno da se oživlja.

»Tisti, ki netijo prepire med katoličani, si nalagajo strašno odgovornost pred Bogom in Cerkvijo« (Pij XI. Divini Redemptoris 71).

Dr. A. Zupan

Ob trboveljski stavki

Nedavno je šlo rudarsko delavstvo Trboveljske premogokopne družbe v Hrastniku in v Trbovljah v nezakonito stavko. Stavka je bila zlomljena in je delavstvu doprinesla dokaj škode. Pripravili in vodili so to stavko marksisti iz skrajne levice zaradi svojih organizacijskih interesov, ki niso imeli s praviimi interesi delavstva nobenih neposrednih stikov. Bila je ta akcija samo majhen del levičarskega gibanja v naši državi, ki se je istočasno pojavilo v nekaterih hrvaških mestih, pa tudi v samem Belgradu. Kakor drugod, se je ta poizkus ponesrečil tudi pri nas. Vendar ne moremo reči, da bi snovatelji stavke ostali brez uspehov. Komunistične stavke so namreč organizirane tako, da levičarskemu pokretu ustvarjajo nov propagandni material v vsakem primeru, če jim stvar uspe ali pa tudi ne. Tak značaj je imelo tudi zadnje stavkovno gibanje v revirjih Trboveljske premogokopne družbe in ga komunisti še sedaj izrabljajo za svojo propagando.

Strokovne organizacije rudarskega delavstva Trboveljske premogokopne družbe so svoj čas sklenile s podjetjem kolektivno pogodbo. Pri njej takrat še ni delovala Zveza združenih delavcev, ker v teh revirjih še ni imela svojih postojank. Kolektivna pogodba je imela za delavstvo poleg nekaterih drugih težkih hib tudi to, da je postavila za regulativ delavskih plač indeks Narodne banke o cenah življenjskih potrebščin. Določeno je, da se plače rudarjem zvišajo, oziroma, da se pristopi k novim pogajanjem za zvišanje plač takrat, kadar bo ta indeks pokazal povprečen dvig življenjskih potrebščin za 6%. Rudarsko delavstvo mora tako čakati na izdajo indeksa Narodne banke, čeprav ta ni istoveten z nihanjem draginje v trboveljskih premogokopnih revirjih. Bilo bi dosti bolj enostavno, če bi pogodba sprejela namesto indeksa Narodne banke indeks Ljubljanskega tržnega nadzorstva. Tega je lažje dobiti in je tudi mnogo bližji življenjskim razmeram naših rudarjev. Toda to se ni zgodilo.

Lansko leto konec maja je Trboveljska premogokopna družba v ponovnih pogajanjih zvišala svojemu delavstvu plače za 4%. Pri teh pogajanjih je Zveza združenih delavcev v okviru tega delavstva nastopila prvič. Z zapletljaji v zunanjem svetu v jeseni lanskega leta pa so cene življenjskim potrebščinam znova znatno poskočile. Strokovne organizacije vseh smeri so se s podjetjem ponovno razgovarjale o zvišanju plač in so v tem tudi uspele, ko se jim je po dolgem času posrečilo dobiti iz kolektivne pogodbe merodajni indeks Narodne banke, ki je izkazoval določeni procentualni dvig cen živ-

ljenskih potrebščin. Rudarji so dosegli, kar je predvidevala kolektivna pogodba. Čeprav bi bili ob izrednih zasluških podjetja upravičeni tudi sami do boljšega zaslужka, organizacijam tozadevni predlogi niso uspeli.

Vojna psihoza in razpisovanje časopisja o naglo rastoči draginji ter strah pred njenimi naglimi skoki je ustvarjal v masah delavstva razpoloženje za splošno nezadovoljstvo. Delavske mase trboveljskih rudarjev pa v splošnem stojijo izven zakonitih strokovnih organizacij in je bilo zato kaj lahko nahujskati jih zaradi delnih neuspehov teh organizacij zoper organizacije same. Levičarski elementi so znali kaj spretno izrabiti duha nezadovoljstva. Prigovarjali so mu o nezaslišanih krivicah, ki jih mora delavstvo trpeti od strani kapitala po krivdi strokovnih organizacij. Mnogo se je tudi šušljalo o tem, da so zlasti desničarski marksisti ali socialisti podkupljeni od podjetja. Začela se je podtalna akcija za protizakonito stavko, kakor je po zakonski uredbi o poravnalnem postopku nedovoljena. Ta uredba namreč predvideva pred stavko pogajanja. Če ta ne uspejo, nastopi ponovno dvakratno posredovanje oblasti za mirno rešitev spora in šele tedaj, če tudi to posredovanje ni uspelo, je možno in dovoljeno, da se delavstvo zateče k zadnjemu sredstvu za doseg svojih pravic, k stavki.

Tak je zakoniti postopek. Tako delajo razne strokovne organizacije, ki jim je res kaj za koristi delavstva in ki zavračajo nezakonito in nasilno rešitev socialnih vprašanj. Varujejo zakonitost svojega postopka, red v svojih pokretilih, zaupanje v zakonite postave in istočasno avtoriteto oblasti. Vsemu temu se protivijo metode skrajnih levičarjev, komunistov. Delajo ravno obratno. Rušijo vsako organizacijo, podirajo zaupanje v zakon, uničujejo avtoriteto oblasti in z izvanredno iznajdljivostjo izrabljajo psihološke momente za organiziranje divjih stavk. Na brzo roko, često kar čez noč po svojih skritih agitatorjih, po svojih dobro izvedenih trojkah, razburkajo delavske množice, rafinirano razorožijo strokovne organizacije, jim vzamejo odločujoč vpliv na delavstvo ter ga poženejo v nedovoljeno mezdno gibanje, v nezakonito stavko. Uspeh, kakor ga v pestrih barvah znajo pričarati očem delavstva, da jim slepo zaupa in dere za njimi, je postranska stvar.

Če jim akcija uspe, je dobro, če jim ne uspe, je tudi dobro. V prvem primeru so se izkazali za edino modre voditelje in borce pravih delavskih interesov. V drugem primeru so zasejali v duše delavstva mnogo zagrenjenosti in poostritev razredno bojnega duha. Zlasti so srečni, če se jim posreči, da mora oblast v obrambo zakonitosti in reda proti nahujskanim množicam, ki so zapustile pot zakonitega postopka, pristopiti k uporabi sile. S tem niso zrušili samo vere v zakonite organizacije, ampak tudi zaupanje v obstoječo oblast in utrdili prepričanje, da je samo revolucija zmožna delavstvu prinesiti lepšo bodočnost. Če s tega gledišča presojammo zadnjo stavko v Trbovljah, kaže absolutno vse znake komunistične akcije. Stavka je žela popoln neuspeh v izvojevanju delavskih koristi. Delavci niso z njo ničesar pridobili, ampak so prav za božične praznike zgubili še tisti zaslužek, ki jim je bil takrat še posebno potreben. Dosegli

so s svojo agitacijo zagrenjenost mnogih delavskih družin in izsilili z gaženjem zakonitega postopka nastop oblasti v obrambo zakonitega reda. Izdajali so po zlomljeni stavki protizakonite letake in hujskali proti oblasti in proti družabnemu redu.

Boljševizem trboveljskih komunistov je storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi srca rudarjev zastrupil s svojim nezdravim duhom. Trboveljski komunizem se ob popolnem neuspehu delavstva brezdvomno veseli svojih organizacijskih uspehov. Vsaj misli, da se jih lahko veseli. Če se jih upravičeno, pa je vendar drugo vprašanje. Včasih se zdrav čut delavstva vendar upre takemu izigravanju. Mnogi spregledajo, da so jim take boljševiške akcije samo v škodo in jim za vselej obrnejo hrbet. Vrnejo se iz njegovih razdiralnih prizadevanj nazaj k redu in zakonitosti in k svojim resnim strokovnim organizacijam ter v njih ob spoštovanju avtoritete in zakonitosti delajo za resnične koristi delavstva in za pravičnejši družabni red.

Andrej Križman

Sedem let Naše poti

Ko je pred sedmimi leti pri nas na Slovenskem med katoličani še vladala načelna nejasnost in onemoglost nasproti raznim sodobnim gibanjem, se je na knjižnem trgu brez kake reklame, skoraj neopazno, pojavila knjižna zbirka Naša pot in takoj pritegnila pozornost katoliške inteligence nase. Bilo je to v času, ko je marksizem vdrl v naše katoliške organizacije, zlasti dijaške in delavske in v njih vzgajal svoje delovne pristaše. Mnogi katoličani so se izgubljali v debatiranju o veljavi socialne okrožnice Quadragesimo anno, ki so ji odrekli poslušnost, paktirali z marksizmom, organizirali tako imenovani krščanski socializem ali pa se zapirali v neko spiritualistično miselnost, ki je pod vplivom protestantizma odklanjala potrebo organizacije, form, načrtnega in metodičnega dela v katoliškem gibanju. V te razmere je posegla Naša pot in začela bistriti pojme, uvajati načela. V sedmih letih je dala katoliški inteligenci 21 zvezkov, ki obravnavajo z načelnega stališča na jasen, toda akademski način važna vprašanja naše dobe in naših domačih razmer.

Napake mladinstva

Prva številka (Nekaj smernic katoliškemu dijaštvu, 1933, str. 48) je udarila naravnost v gnilobo takratnih razmer med slovenskimi katoličani. Ljubovanje s komunisti, smešenje papeške avtoritete zlasti od strani katoliških akademikov, poveličevanje breznačelnosti je bil pojav, ki so se mu celo dobro misleči že kar privadili. Zato je bila zelo potrebna beseda o napakah, ki jih mora tako imenovano mladinsko gibanje priznati in popraviti (dr. F. Grivec) o nepravem pojmovanju avtoritete, zlasti papeške, ki ga je širilo mladinsko gibanje (Aleš Ušeničnik), ter o edino pravih osnovah za katoliško mišljenje, življenje in delovanje (dr. J. Turk), zlasti o zvestobi do papeštva (dr. A. Zupan).

V istem času sta pri nas marksizem in za njim capljajoči liberalizem začela z vso silo izlivati iz sebe materialistično, protiversko in umazano čtivo. Slovenska umetnost, zlasti leposlovje, je prišla pod vpliv protikatoliških ideologov, ki so katoličanom pridigali o čisti umetnosti brez »tendence«, sami pa širili kulturni boljševizem. Cerkevne določbe o tisku so se ignorirale, bralo se je vsevprek, od Marksovega Kapitala pa do del protestantskih teologov, ki so nemalo vplivali na mladinsko gibanje. Naša pot II (O čtivu in še kaj, 1934, str. 78) je tukaj prinesla zlasti med katoliško dijaštvo mnogo jasnosti, posebej kar tiče umetnosti in npravnosti, slabih knjig, indeksa itd.

Debata o »Quadragesimo anno«

Tri leta po izidu znamenite Pijeve socialne okrožnice so mnogi še zmeraj debatirali, ali bi okrožnico sprejeli ali ne. Naša pot III (Cerkev, boljševizem in zlo, 1934, str. 80) je o tem podala nedvomna načela, opozorila na nevarnost komunizma ter pozvala katoliške inteligente na delo v Katoliški akciji.

Ena izmed važnih nalog Katoliške akcije je študij socialnega vprašanja. Strokovnjak v socialnem vprašanju, dr. Aleš Ušeničnik, je dal zato slovenski katoliški mladini socialni priročnik v četrti številki Naše poti (Socialno vprašanje, 1934, str. 160). Ta priročnik naj bi služil za šolanje elite mladcev. In res je knjiga temu namenu odlično služila, saj se je ob njej na počitniških mesečnih tečajih izšolalo že lepo število mladcev dijaške Katoliške akcije. Knjiga se je tiskala ob priliki prvega mesečnega socialnega tečaja dijaške Katoliške akcije v Ljubljani l. 1934.

Boj breznačelnosti in polovičarstvu

Toda treba se je bilo dotakniti tudi poglavja o breznačelnosti, indiferentizmu in polovičarstvu naše katoliške inteligence. V naši literaturi se je bil pojavil klic: nazaj pred Mahniča, nazaj v dobo breznačelja in idejnega slogaštva, hočemo kulturo, ki ne bo ne marksistična, ne liberalna in ne katoliška, ampak edino slovenska. Kulturna področja morajo biti avtonomna od vsakih idejnih vplivov, tja ne segajo več načela vere in npravnosti. To gibanje je pospeševala tista iracionalistična miselnost križarstva, ki se je itak načeloma borila proti načelom, ali kakor se je izražala, proti »statiki načel«, proti »razumarstvu«, proti »intelektualizmu«. Spregovoril je tedaj Aleš Ušeničnik o načelih (Naša pot V, IX, XV; 1934, 1935, 1937; str. 580), najprej splošno o pomenu načel, o polovičarstvu, o indiferentizmu, potem o načelih naravne življenjske modrosti, in končno v krasni knjigi o katoliških načelih. Obsodil je breznačelnost in polovičarstvo ter paktiranje z zmoto. Zato je razumljivo, da so nekateri knjigo sprejeli s prezirljivim molkom, nekateri so njena izvajanja skušali celo osmešiti, kar je pa le dokaz, da je o načelih potrebno govoriti.

Globoka verska resnica o Cerkvi kot mističnemu telesu Kristu-sovem ter o našem včlanjenju v Kristusa je središče vseh verskih resnic, pa tudi središče in podlaga za duhovno življenje po veri in

iz vere. Izbrane čete Katoliške akcije bodo morale pri svojem prenovitvenem naporu zaživeti in delati po tej verski resnici. V ta namen je bil izdan v šesti številki Naše poti prevod Tanquereyeve knjižice »Za vzgojo izbranih čet« I. del (1935, str. 54). Uvod je napisal dr. Franc Grivec, prevedel Lojze Žitko.

Malenkostni začetki, katastrofalen konec

V Naši poti VII je dr. Jože Turk podal pota in cilje sholastike (1939, str. 222). To je v slovenščini prva knjiga, ki podaja celoten in jasen pregled sholastične filozofije, od njenih začetkov preko njene klasične dobe v visokem srednjem veku pa skozi do najnovejšega časa, ko je okrožnica Leona XIII. Aeterni Patris odprla vrata v nov razcvet sholastike. Knjiga se loti problema obširno in temeljito, zato se spušča v podrobnejše razprave in ugotavljanja. Toda motil bi se, kdor bi mislil, da je knjiga zaradi tega odmaknjena aktualnosti. Prvič je aktualna zato, ker se v naši dobi sholastična filozofija, predvsem Tomaževa, obnavlja, in je torej potrebno, da to filozofijo tudi naša katoliška inteligenca čim bolj spozna. Drugič pa je aktualna zaradi svoje poučne plati. Kdor knjigo bere, ta se lahko prepriča, kako zvit je pot zmote, in kako so mnogokrat na videz nedolžne in malenkostne miselne zmote zaključijo v katastrofalnem koncu, kakor se je žalostno zaključila moderna pot nominalistov v krivoverstvu dr. Martina Luthra.

Dovršen tip Katoliške akcije so po besedah Pija XI. belgijski žosisti, sad mnogoletnega dela in truda kanonika Cardijna. V Naši poti VIII (Dve razpravi kanonika Cardijna o Katoliški akciji, 1936, str. 40) sta prevedeni njegovi razpravi o treh neločljivih ciljeh žosistovske organizacije in o vlogi in pomenu laištvu v Cerkvi.

Nekaj, kar se pri nas ne izvaja

Dokument enotnosti Katoliške akcije se more po pravici imenovati pismo Pija XI. brazilskim škofom o Katoliški akciji, čigar prevod in komentar je prinesla Naša pot X (1936, str. 40). Žal se pri nas načelo enotnosti kljub temu dokumentu ne izvaja. Tozadevna navodila Pija XI. so pač še zmeraj veljavna in kličejo po čim hitrejši rešitvi. Kako se prezira n. pr. tale stavek: »Bila bi zato zmota in silno težka škoda, če bi se ali v župnijah ali v škofijah ustanovila združenja vernikov s sličnimi cilji, kot jih ima Katoliška akcija, ki bi pa bila popolnoma neodvisna in popolnoma v nobeni zvezi s Katoliško akcijo, ali kar bi bilo še hujše, njej nasprotujoča.« V komentarju tega stavka je dovolj jasno povedano, zakaj dvojnost naredi toliko škode, zakaj se konkurenčna ali celo nasprotujoča društva ne smejo trpeti. Ko bi se to pismo pri nas uveljavilo v polni meri, bi bile naše razmere popolnoma drugačne. Da bi spoznanju sledila dejstva!

O krščanski državi

Katoličani morajo dobro poznati krščansko zamisel države, njeno ureditev, njene pravice in dolžnosti, zlasti njeno razmerje do vere

in do Cerkve. To zamisel nam na klasičen način podaja okrožnica Leona XIII. »Immortale Dei«, ki jo je v XI. zvezku Naše poti prevedel in opremil s komentarjem dr. A. Odar (1938, str. 96).

O zlu, ki se širi po slabih filmih, se vse premalo piše, in vendar je postal problem filma tako važen, da odločilno posega v npravne in verske razmere posameznikov, naroda in družbe. S problemom filma se mora resno baviti Katoliška akcija tudi pri nas, kajti tudi med našim slovenskim narodom nastopa kino svojo zmagoslavno pot. V Naši poti XII je izšla okrožnica Pija XI. Vigilanti cura o filmu ter druge izjave svete stolice o filmu, kar je prevedel ter obrazložil dr. I. Lenček (1937, str. 92).

Še vedno ljubovanje s komunisti

Kljub večkratni obsodbi komunizma z najvišjega mesta si mnogi še niso bili na jasnem in so še zmeraj s komunizmom ljubovali, zlasti ob priliki proslulega ponujanja roke. Pij XI. je zato v svoji okrožnici »Divini Redemptoris« brezbožni komunizem in vsako sodelovanje z njim še enkrat svečano obsodil. Naša pot XIII je prinesla nje prevod in razlago (1937, str. 100; prevedel in razložil dr. Aleš Ušeničnik). Okrožnica je še zmeraj aktualna, saj je še zmeraj aktualno, kakšno stališče moramo imeti katoličani do komunizma. Želeti je le, da bi se vsi iskreno podvrgli njenim določbam in se ne izmikali, češ, papež je prepovedal sodelovanje s komunizmom, ne pa s komunisti.

In strujarska miselnost

Vsebina Naše poti XIV (Dr. A. Odar, Temelji organizacij, 1937, str. 112) je zlasti pomembna za slovenske katoličane, ki se tako radi cepijo v različne skupine in tabore. Pisatelj je razložil osnovne pojme o družbi, oblasti in nje pristojnosti, o »pravni« cerkvi, pokorščini, osebnosti itd., nato o organizacijah vobče in posebej o katoliških organizacijah ter o Katoliški akciji, nazadnje pa o zahtevah v organizaciji. Nam slovenskim katoličanom, ki smo deležni splošno slovanskega greha, pomanjkanja organizatorične volje in sposobnosti, in okuženi po povojnem dezorganizatoričnem gibanju, je posebej potrebno, da si izvajanja te knjige prisvojimo in po njih uravnavamo svoje javno delovanje.

Ob dialektičnem materializmu se je vnela pravda, ali je ta materializem pravi materializem ali ne. Vmes je posegel Aleš Ušeničnik s svojim »Dialektičnim materializmom« (Naša pot XVI, 1938, str. 68). Tudi on si zastavi isto vprašanje. Po odgovor pa gre k prvim virom, k Marksu in Engelsu, ter obširno dokaže, da je dialektični materializem res pristen materializem. Ta knjiga je vzbudila v marksističnem taboru živahno polemiko.

Za osnovni študij socialnega vprašanja

Da bi se študij socialnega vprašanja v počitniških tečajih in socialnih krožkih še lažje vršil, je Aleš Ušeničnik napisal kratek obris socialnega vprašanja (Naša pot XVII, 1938, str. 75). Knjižica

pa je tudi izvrsten priročnik za vsakogar, ki se zanima za socialno vprašanje. V zgoščeni obliki so obdelani splošni pojmi o socialnem vprašanju, podane in ovržene zmote raznih rešitvenih poskusov ter načrtan program katoliške socialne akcije.

Danes, ko predstavlja tisk veliko silo, ko je svet preplavljen s knjigami, knjižicami, brošurami, revijami in listi, mora katoličan imeti jasna načela, kaj Cerkev o tem določa. Zlasti nadvse je potrebno poznanje indeksa. V ta namen je v treh zvezkih Naše poti (Naša pot XVIII, XIX, XX; 1939, str. 344) dr. A. Odar razložil pomen in zgodovino cerkvenih določb, prikazal današnjo zakonodajo ter opisal indeks. Mnogi katoliški inteligenti nimajo tukaj jasnih pojmov, zato je knjiga toliko bolj potrebna.

Ena najpomembnejših števil

Velika socialna okrožnica Pija XI. Quadragesimo anno je že pred leti izšla v slovenskem prevodu. Toda potrebe časa so zahtevale, da se okrožnica na novo izda. To je storil Aleš Ušeničnik. (Naša pot XXI, 1940, str. 287.) Pregledal je prejšnji svoj prevod ter dodal obširen in izčrpen komentar, ki ga je predložil v jasni in pregledni obliki. Ta izdaja Naše poti je morda med najpomembnejšimi, bodisi zaradi okrožnice same, bodisi zaradi komentarja.

* * *

V podnaslovu Naše poti stoje besede: nekaj smernic katoliškemu dijaštvu. Skozi sedem let je Naša pot to svojo nalogo odlično vršila, toda ne samo med dijaštvom, ampak tudi med odraslo inteligenco, saj je prav tako tudi njej namenjena. Majhna po velikosti, a vsebinsko bogata spada brez dvoma med najbolj sodobne in najbolj resne slovenske knjižne izdaje.

Zunanja oblika je prikupna, vse številke so opremljene z robniki, ki zelo olajšujejo pregled, zlasti pa so v pomoč študijskim krožkom, ki tvarino sistematično obdelavajo.

Uredništvo vodi prof. Ernest Tomec.

Vse številke je tiskala Misijonska tiskarna v Grobljah.

Franc Glavač

Jožef Motta

Katoličan in državnik.

Dne 23. januarja 1940. l. je v Bernu v Švici umrl po kratki bolezni Jožef Motta, predsednik švicarskega zveznega sveta, velik državnik in velik katoličan. Njegova smrt je vzbudila pravo žalovanje po vsej Švici. Pokojni državnik ni bil priljubljen le v lastni domovini, ampak tudi znan in spoštovan pri drugih narodih. Priznanje, ki se je ob priliki njegove smrti čulo od vseh strani, je Švicarje kar iznenadilo. Kakor je v svojem pogrebem govoru izjavil predsednik republike Pilet-Golaz, je bil Jožef Motta skromen in ponižen človek, ki ni rinil v ospredje in ki je v miru in zatišju razvijal svoje de-

lovanje. Bil je skoraj trideset let v vodstvu švicarske države, toda ni se opazilo, da bi vtisnil svoji dobi pečat lastne osebnosti. Bil je namreč ves prežet tistega pravega demokratičnega duha, ki se žrtvuje za dobrobit ljudstva in ne išče svojega. Zato je razumljivo, zakaj se Švica ni zadostno zavedala, da je imela v Jožefu Motti tako velikega državnika. Šele njegova smrt je prinesla to spoznanje.

Apostol šole in branitelj vere

Jožef Motta se je rodil v Airolu v tessinskem kantonu 29. decembra 1871. Še kot mlad odvetnik, imel je komaj 27 let, je stopil v politično službo v skupini katoliških konservativcev ter bil izvoljen v kantonski svet v Bellinzoni. Švica je zvezna država. Štiri narodnosti: nemška, francoska, italijanska in retijska so obsežene v dva in dvajset kantonov, ki sestavljajo švicarsko zvezno republiko. Kantoni se upravljajo samostojno, v kolikor ni njih samostojnost omejena po zvezni ustavi, imajo vse pravice, v kolikor te niso pridržane centralni oblasti. Politično delovanje pride torej predvsem do izraza v občinah in kantonih.

Komaj je Jožef Motta stopil v politično areno, že se je izkazal kot sposoben in načelen politik. Bil je odkrit in dosleden borec za krščanske ideale svoje ožje domovine. Tisti čas je Švica preživljala viharne dni. Kakor povsod po Evropi, se je tudi tam bila zgodovinska borba med liberalizmom in krščanstvom. Radikali in konservativci so se z vsemi močmi borili, da bi dosegli večino med ljudstvom. L. 1890. so konservativci v Tessinu dosegli dvetretjinsko večino, kar je povzročilo od strani radikalov nemire v Bellinzoni in v Luganu. Da zaščitijo radikale, so posegle vmes zvezne čete. Po ponovnih volitvah so z neznatno večino zmagali radikali. V Tessinu je od tedaj začel vreti. Liberalizem je skušal izgnati vero iz javnega življenja. Jožef Motta je stopil na čelo borbe proti politiki svobodomiselstva. L. 1903. se je boril proti zakonu o sežiganju mrličev in zmagal: ljudsko glasovanje je zavrglo zakon s 15 tisoč glasovi proti 5 tisoč. L. 1908. je nastopil z vso odločnostjo zoper zakon, ki je hotel odpraviti iz šole vsak verski pouk. S svojim energičnim nastopom in neumornim delom si je pridobil naslov apostola šole in branitelja vere.

Že v letu 1899. je v svojem delovanju prestopil meje ožje domovine, ko je bil izvoljen v švicarski narodni svet. Tu mu je popolnoma znanje treh glavnih švicarskih jezikov, nemščine, francoščine in italijanščine, zelo koristilo. Obvladal pa ni le jezikov, ampak se je poglobil tudi v njih literaturo. V narodnem svetu se je kmalu začel odlikovati po svojih duševnih zmožnostih, predvsem pa po svoji poštenosti, načelnosti in po svojem velikem domoljubju. Zato ni bilo nič čudnega, da je l. 1912. po smrti zveznega svetnika Schobingerja, ki je pripadal katoliški konservativni stranki, bil soglasno izvoljen v zvezni svet Jožef Motta. Pripadel mu je finančni resor, ki ga je upravljal do l. 1919. Ob izvolitvi v zvezni svet je izjavil svojim volivcem:

»V svojem srcu hranim še vedno neizpremenjene ideale svoje mladosti. Moška doba, izkušnje in proučevanje okolja, v katerem

se razvija narodno življenje, so res izgledali robove, umerili sodbe in prepričanja. Toda dva najvišja, bitna ideala sta mi ostala prav taka, kakor sem se jih navzel v materinem naročju in na šolskih klopih: Bog in domovina. Vera je med največjimi činitelji socialne vzgoje. Mislim, da danes kakor prej ne more država prezreti vere, ne da bi s tem sebe oškodovala. Domoljubje je krepost močnih narodov. V čiščenju domovine se morejo združiti in pobratiti srca. V ljubezni do domovine najdejo uteho najbolj plemenite in najlepše težnje človeškega duha.«

Goreč domoljub

V vsem svojem javnem delovanju je dokazal goreče in odkritosrčno domoljubje. To domoljubje je videl tesno povezano z idejo švicarske demokracije. Toda njegovo pojmovanje demokracije je precej drugačno, kakor ga pojmuje liberalizem. To je tista zdrava demokracija, ki je res usmerjena vsa za blaginjo ljudstva, ki gradi na trdni podlagi vere, socialne pravičnosti in socialne ljubezni. Takole pravi o tem v svojem delu »Testimonia temporum«:

»Demokratska oblika vladavine ne more dati vseh dobrin, če ne mislimo izpolniti nekaterih temeljnih pogojev, ki so potrebni za javno blaginjo, kakor verski mir, spoštovanje jezika, spoštovanje duhovnih vrednot, sodelovanje med delavci in podjetniki, avtoriteta oblasti in stalnost vlade.«

Toda v svojem demokratičnem čutu ni šel tako daleč, da bi zanikal upravičenost ali pravilnost drugih vladavin, saj pravi:

»Naj bo komu vseč ali ne, države imajo pravico, da si izberejo tisti način vladavine, ki se jim zdi najboljši. Nihče nima pravice, da se vmešava v njih notranje razmere... Države s popolnoma različnimi načini vladavine morejo živeti v prijateljskem sožitju.«

Ob takem pojmovanju je potem lahko umljiva tista oblika vladavine, ki jo mi vsi občudujemo v Švici in ki jo nekateri imenujejo kar »švicarski čudež«, ko so štirje različni narodi z lastnim jezikom in z lastno kulturo tesno in uspešno povezani v enotno državo.

L. 1920. je Jožef Motta prevzel vodstvo političnega oddelka, ki odgovarja našemu zunanjemu ministrstvu, in ga imel do svoje smrti. L. 1915. je bil prvič izvoljen za predsednika zvezne države, potem zopet l. 1920., ko se je ustanavljala Zveza narodov, potem l. 1927., 1932. in nazadnje l. 1937. Bil je tudi predsednik zveznega sveta l. 1924. in je predsedoval Zvezi narodov l. 1920., prav takrat, ko se je ustanavljala. Veliko svoje energije je posvetil tej mednarodni ustanovi. Njegovo ime bo za zmeraj združeno z imenom Zveze narodov. Pred sabo je imel ideal, združiti narode v mirno sodelovanje in jih bratsko med seboj povezati. Videl je sicer napake, ki jih je imela ta ustanova, toda upal je, da se bodo z dobro voljo odpravile. Na prvem zasedanju Zveze l. 1920. je v svojem govoru izjavil:

»Čim bolj bo Zveza narodov univerzalna, tem več poroštev za avtoriteto in nepristranost bo imela. Zmagovalci bodo tedaj morali sodelovati s premaganci. To sodelovanje pomeni življenjsko nujnost. Sovraštvo je prekletstvo. Narodi dosežejo višek veličine v veliko-

dušnosti ali v obžalovanju. Jaz bi slabo vršil službo tolmača švicarskega mišljenja, če si ne bi upal tega povedati na tem prostoru.«

Kot šef zunanjepolitičnega oddelka je zastopal državo pri Zvezi narodov od l. 1920. pa do smrti. Bil je eden izmed njenih najbolj prepričanih in gorečih pristašev. Videl je v njej orodje prava in skupnosti narodov, obrambo manjšin in steber miru. Ni bila njegova krivda, če se ti ideali niso dali uresničiti.

Borec proti komunizmu

Toda veliki državnik se je zavedal pred Evropo in pred vsem svetom odgovornosti tako važne ustanove. Ni se sramoval dvigniti javno svoje besede v obrambo temeljnih duhovnih in verskih vrednot, v obrambo krščanske kulture. To je zlasti dokazal l. 1934., ko je v Zvezo narodov prijavila svoj pristop Sovjetska Rusija. Takrat je pogumno in z brezprimerno odločnostjo zastavil vse svoje sile, da bi Rusija ne bila sprejeta. Zakaj? To mu je narekovala njegova vest in njegova politična daljnovidnost. Tako je dokazoval svojo odločitve:

»Ta komunizem je na vsakem področju, verskem, socialnem, političnem, gospodarskem najbolj dosledno zanikanje vsega, kar nam je bistveno in iz česar mi živimo... Sovjetski komunizem se bori proti veri in duhovnosti v vseh svojih oblikah... Komunizem uničuje družino, odpravlja zasebno lastnino, organizira delo v takih oblikah, ki se le težko ločijo od prisilnega dela. Komunizem se hoče uveljaviti povsod, njegov namen je svetovna revolucija, komunizem je sovražnik vseh, ker nas vse ograža.«

Zavedal se je, da bo prinesla pripustitev Rusije usodne posledice v evropske politične razmere. Zato je opozarjal:

»Nimamo zaupanja, torej ne moremo sodelovati pri aktu, ki bo podelil Sovjetski Rusiji ugled, ki ga do zdaj ni imela. Toda kocka je padla: alea iacta est... Rad bi, da bi bodočnost dokazala neupravičenost našega nezaupanja. Računamo na druge države, da nam pomagajo preprečiti, da bi se Ženeva spremenila v središče razruševalne propagande. Pazili bomo. To je naša dolžnost. Za zdaj nam je dovolj, da Rusija ni sprejeta soglasno.«

Zaman je rotil Jožef Motta predstavnike posameznih držav, da naj v imenu človečanske vesti obsodijo

»protiversko propagando, ki ji ni enake v zgodovini človeštva in ki spravlja v žalost in jok ves krščanski svet in vse, ki verujejo v Boga in ga prosijo pravice.«

Toda ostal je skoraj sam. Skoraj: njegovemu mnenju se je pridružil le predstavnik Irske, De Valera. Edino ta dva sta glasovala proti sprejemu one Sovjetske Rusije, ki so jo evropske države pet let pozneje morale izgnati iz svoje srede.

Mož načel in življenja po veri

Jožef Motta je bil zgled sodobnega državnika, ki združuje v sebi ljubezen do Boga in ljubezen do domovine. »Jaz sem idealist,« pravi, »kajti verujem v Boga, v človečanstvo in v domovino.«

L. 1928. govori katoliški mladini: »Največja dolžnost katoliškega fanta je, izpovedati svojo vero in živeti po njej. Veren človek ni manjvreden človek. Kdor ne zna misliti o sebi in o svojem smotru, je pohabljenec. Moja osebna izkušnja mi dokazuje, da je veren človek popoln človek. Dogma ne usužnjuje razuma: credo ut intelligam. Končno je le to, kar je izrazil sveti Avguštin v besedah: „Nemirno je moje srce, dokler se ne spočije v tebi.“

Nobenega govora ni izustil, od svoje mladosti pa do zadnjih dni, bodisi v parlamentu, bodisi na ljudskih shodih, bodisi v Zvezi narodov, ki bi ne bil odsev njegove vere, da jo izpove, da svoje poslušalce nanjo opozori kot na brezpogojni temelj in nujno prvino individualnega, družabnega, narodnega in mednarodnega življenja.

Toda njegove besede so bile le veren izraz njegovega življenja. Bil je vzgleden katoličan v vsej svoji preprosti veri, brez kakega strahu pred ljudmi. Povsod logičen, v svojih katoliških načelih strogo dosleden, kot katoliški državnik, kot državljan, kot oče deseterih otrok.

Kot zvesti, sin katoliške Cerkve ni miroval prej, dokler se ni upostavila v Švici apostolska nunciatura, ki jo je sedemdeset let prej odpravil kulturnobojni liberalizem.

Njemu dolguje Švica velik del svoje moralne moči in ugleda, zvestobe do svoje po narodnostih pestre, a po duhu enotne domovine. Njemu dolgujejo katoličani v Švici mnogo svojega vpliva. Bil je nesporen voditelj katoliških konservativcev in oče svoje domovine. Užival je priznanje in simpatije po vsem svetu. To mu je izpričala tudi najvišja oblast na zemlji, sv. stolica.

Dne 17. decembra 1936, ob 25 letnici svoje državniške službe, je Jožef Motta prejel od papeža Pija XI. avtograf z naslednjo vsebino: »To je primerna prilika, da Vam izrazimo svoje čestitke in izpričamo tisto naklonjenost, ki jo že dolgo in iz več razlogov gojimo v srečo do Vas. Kajti v svojem delu, ki ste ga do danes tako neutrudno in vestno vršili, vidimo tako srečno združeno gorečnost, služiti lastni domovini, z moškimi in iskrenimi izpovedovanjem katoliške vere, da je to dokaz, da nikoli to drugo ne nasprotuje prvemu, ampak je sposobno, da daje moč v samoodpovedi in mu osvetljuje cilje. Če more katoliška stvar šteti v korist sebi in Vam v zaslugo, da je imela v važnih Vam zaupanih poslih v Vas iskrenega in prepričanega zagovornika, se prav tako stvar javne blaginje, državne, socialne in mednarodne, mora zahvaliti plemenitosti Vašega stremljenja in modre preudarnosti, ki jo je navdihovalo Vaše krščansko čutenje.«

To so besede priznanja, ki zgovorno opišejo, kako lepo je Jožef Motta združil v sebi poklic državnika in dolžnost katoličana. Jožef Motta je svetel zgled sodobnim državnikom, zgled nesebičnega, požrtvovalnega dela za domovino, in zgled katoličana, ki v najtežjih in najvišjih službah opravlja svojo dolžnost tako, da je v čim večjo slavo božjo.

G. F.

Chestertonov duhovni vodnik o molitvi in katoliški dejavnosti

Ko sem zadnji čas opazoval Chestertona in posebno premišljeval njegove poslednje besede, mi je prišel v roke Oče naš irskega dominikanca patra McNabba, sedemdesetletnika, ki menda še zdaj pridiga v veliki samostanski cerkvi v Hampsteadu ali pa na prostem v londonskem Hyde Parku. Zna evangelij in sv. Tomaža Akvinskega in pravi, da si Jezus — Beseda — ni nobene nove besede izmislil in sv. Tomaž prav tako ne. Govori pa skoraj samo o molitvi in o krščanskem upanju.

Chesterton je dejal, da je oče Nabb eden iz majhnega števila velikih mož, ki so danes na svetu. Kako govori, se pa vidi iz tega primera: Ko je opozoril na presenetljiva protislovja, v katera se je zamotal protestantski časopis v uvodnem članku, je dejal: »Bil je čas, ko sem bral Church Times vsak teden. Potem ga nisem bral nekaj let. Rekli so mi, da sem list pustil iz strahu, da bom vero izgubil...« Napravil je odmor, nato pa je z desnico pokazal stran, ki jo je imel v levici: »Ne, ni bilo zato. Bal sem se, da bom pamet izgubil!«

Ali ko govori o današnjem človeku, ki moliti ne utegne: »Dandanes se veliko opravkov začne šele ob devetih zvečer, ko bi bil čas, da bi šli spat. Strašna stvar! Duhovnik, ki mora duše voditi, ne ve, kaj storiti. 'Daj nam nocoj naš nočni počitek', je za duše večkrat dosti važnejše nego vsakdanji kruh. Precejšnja zaloga histeričnosti pri pobožnih osebah izhaja iz pomanjkanja počitka.«

Jezus je na križu ugotovil, da ljudje velikrat ne vedo, kaj delajo. A prav pogosto tudi ne vemo, kaj bi nam bilo treba. Oče Nabb pravi: »Velik del nemira, ki razburja današnji svet, prihaja odtod, ker zelo velikokrat ne vemo, česa potrebujemo. Večkrat zamenjavamo nedostatek z nujnostjo in ne vemo, kaj bi želeli. Zato z velikim poudarkom trdi, da je najboljša molitev prosilna, kakor uči sv. Tomaž Akvinski, in med vsemi prošnjami najboljša prošnja, da bi nam Bog dal luč, v kateri bi spoznali, česa naj prosimo.

»Navadno želimo, ne da bi vedeli, kaj naj želimo. Moliti moramo, da bi spoznali, kako moliti, česa prositi. Mislim, da bi časa ne mogli bolje porabiti, kakor če Našemu Gospodu preprosto govorimo: Gospod, uči nas moliti. Lepo te prosim, povej mi, česa naj prosim.

Seznam želj, postavljenih v pravi red, nam daje Oče naš, naša duhovna glasovna lestvica. »Oče naš je molitev, ki gre naravnost k cilju kakor pisemski golob. Mislim, da se nobeno zamaknjenje ne more primerjati z očenašem. Če nimate duhovnih gledanj kakor sv. Terezija, sv. Frančišek ali sv. Terezija Deteta Jezusa, ne smete misliti, da ste vse izgubili. Imate očenaš. Bog je dal vsemu človeškemu rodu več kakor vsakemu poedincu. Nobeno zasebno razodetje se ne more primerjati z Razodetjem. Katere zasebno razodetje je večje od te molitve? Zato Cerkev porablja vsako sredstvo, da ljudstvo priganja k tej molitvi.

Na svetu je velika slepota, ker ljudje ne molijo. Nekatere reči je treba misliti tako, da smo na kolenih. Sv. Tomaž ni nikoli bral sv. pisma drugače kakor na kolenih. To nam razlaga, zakaj ga je razumel bolje kakor kdor koli. Če molimo klečé, vidimo stvari jasneje. Svet je danes tako žalosten, ker ljudje ne mislijo več v srcu, ker ne mislijo na kolenih. To je zveličavna drža za človeško telo in ti pomaga misliti. Tisoč reči se lahko vidi v molitvi.«

Toda molitev se mora res strniti z našim delom in življenjem! »Zares, ne moremo reči, da smo z resnobo začeli duhovno življenje, dokler nimamo pravega pojma o vplivu molitve na naše življenje; če smo starši, na našo hišo; če uradniki, na našo službo. Ne moremo reči, da smo začeli, dokler slutimo, da se naša molitev ni tesno strnila z našim življenjem.«

»Sv. Tomaž pravi, da je molitev praktičen dej razuma, ki vpostavlja red v vseh stvareh. Kako potrebno, globoko potrebno je, da je v našem življenju red. Popolnega reda v našem življenju ne bomo mogli imeti, dokler naša molitev ne bo praktična (*πρακτικὴ* = delam) stvar, tako da se naša dejanja drugo za drugim rode iz naše molitve. Naša življenja bodo kakor prazna, če ne bodo imela v sebi molitve, ali če bo naša molitev v posebnem oddelku, tako da nima nič opravka z delom, ki sledi.«

Ko premišljuje Marijo in Marto, pravi: »Vprašanje vsakršnega duhovnega življenja je preprostejše, če ga pogledamo, kot vprašanje molitve. Vse kar delamo, bi bilo treba pripraviti z molitvijo, ponavljati z molitvijo. Če kaj delamo, kar se ne da ponoviti v molitvi, se to ne sme storiti. Je zgrešena stvar.«

Ko mu ljudje tožijo, kako se v molitvi raztresajo, jih izkušeni mož potolaži: »Ne vem za gotovo, ali je slabše, če si raztresen pri molitvah, ali slabše, če nisi prav nič. Včasih se bolj bojim, če niso duše kar nič raztresene. Ali ni zanje prav nič na svetu, kar bi jih moglo toliko mučiti, da bi jih raztreslo? Le vseskozi popolna duša more imeti nemoteno molitev.«

Take reči poslušajo Angleži v Hyde Parku. Brez dvoma odhajajo zamišljeni ali vsaj nekoliko nemirni. Prav je, da bi se tudi mi zamislili in ne mirovali, dokler ne bo opravljena reforma naše molitve, tesno strnjene z delom in življenjem.

Šimenc

Izbrani spisi Aleša Ušeničnika

Aleš Ušeničnik, **Izbrani spisi**. I. zvezek. Ljubljana 1959.

V založbi Jugoslovanske knjigarne so začeli izhajati Izbrani spisi dr. Aleša Ušeničnika pod uredništvom pisatelja samega. V več kot petinštiridesetih letih je pisatelj v raznih slovenskih revijah (Katoliškem Obzorniku, v Času, v Rimskem Katoliku, v Voditelju v bogoslovnih vedah in v Bogoslovnem Vestniku) objavil veliko število znanstvenih razprav iz aktualne kulturne filozofije in teologije, ki imajo trajno vrednost, a jih žal do sedaj nismo imeli pri roki v tisti knjižni in idejni povezanosti in v tisti končni redakciji, ki nam jih pomagata razumeti v vsem njihovem pomenu, kakršnega jim še danes pripisuje pisatelj sam. V tem je zapopadena novost in posebna aktualnost Ušeničnikovih Izbranih spisov. Nevarnost, da bi nanje pozabili ali pa jih zgolj zgodovinsko potiskali v preteklost, češ da jih je novi čas že prerastel, je s tem odstranjena.

Prvi zvezek, ki ga imamo pred seboj, prinaša 23 razprav, objavljenih prvikrat v času od l. 1898 do l. 1930 in nanašajočih se na probleme vere, nravnosti in kulture.

V razpravah, ki so zbrane pod naslovom »Vera«, obravnava pisatelj najgloblji problem moderne duše, problem vere in nevere. Kajti krščanstvo je v zgodovini človeštva tako velik in tako izreden pojav, da se ga resen človek ne more ogniti (str. 90 in 91). V razpravi »Neznani Bog« (KO 1904) pojasnjuje psihologijo modernega bogoneznanja v pogledu na njegove vzroke. Pravi vzrok bogoneznanja ni v umu, marveč v srcu. V kritični opombi k tej razpravi in v naslednji razpravi »Agnosticizem« (KO 1906) dopolnjuje ta odgovor s pojasnilom, da so vzrok nevere tudi umske zablode, kakor je agnosticizem, ali napačni verskozgodovinski nazor, kot n. pr. nazor, da se je krščanstvo razvilo iz poganstva, kar dobro zavrača pisatelj v tretji razpravi »Poganske sestavine v krščanstvu« (KO 1900), ali napačno naziranje o Cerkvi, da se noče reformirati, kar pisatelj zavrača v razpravi »Ovire v Cerkvi« (KO 1904) s posebnim ozirom na zmote tedanjih tako imenovanih reformnih katoličanov. V razpravi »Modernizem« (Čas 1907) nam avtor pokaže, kako se je iz zahtev reformnih katoličanov razvil modernizem in v čem je bistvo modernizma. V razpravi »Krivda na potih vere in nevere« (KO 1904) raziskuje pisatelj najprej človekovo pot od nevere do vere, potem pa pod od vere do nevere pod posebnim vidikom človekove krivde. Sklep se splošno glasi: »Nihče brez svoje krivde ne ostane v bogoneznanju; nihče brez svoje krivde ne izgubi vere, in krivda njegova

je tudi, če ne najde več — vere izgubljene.« Ljudje, ki so izgubili vero, so sicer vsega usmiljenja vredni, a zato še nikakor nimajo pravice nalik volkovom trgati vero in poštenje preprostih src. Razprava »Analiza nevere« (KO 1906) pojasnjuje nevero modernega človeka pod vidikom nadnaravnega bistva krščanstva in v pogledu na tri činitelje vere, ki so um, volja in božja milost. Krivda moderne nevere ne obstoja v pomanjkanju milosti. Razprava »Iz psihologije milosti« (BV 1922) raziskuje nauk Cerkve in teologije o delovanju milosti v dušah in zlasti poudarja, kako milost navadno podstavlja neke naravne pogoje za svoje delovanje. Ker o potih duše do vere razmišlja tudi apologetika, govori razprava »Stara in nova pota k resnici« (KO 1904) o stari in novi apologetiki. Prava apologetika mora upoštevati vse tri činitelje vere: um, voljo in božjo milost. Razprava »Cerkve in naša doba« (Čas 1913) pojasnjuje potrebo cerkvene avtoritete za vero. Za pravilno razmerje do Cerkve je važno, da prav pojmujeemo božji in človeški element v Cerkvi. O tem govori razprava »Božji in človeški element v Cerkvi« (KO 1900). Razprava »Extra Ecclesiam nulla salus« (v KO 1898) razlaga nauk o edinozveličavnosti Cerkve s posebnim ozirom na one, ki živijo izven katoliške Cerkve, a jih doseže božja milost, da se s Cerkvijo vsaj duhovno združijo.

Druga skupina razprav je zbrana pod naslovom »Nравnost«. V razpravi »Temne globine« (Čas 1930/31) pojasni pisatelj najprej vir in območje podzavestnih vplivov na človeka, ki omejujejo svobodo volje. Moderna kultura je vero zavrgla, a da bi rešila človeštvo propada, se trudi za rešitev morale brez vere. Razprava »Moralna in religija« (KO 1906) pojasnjuje, da je vse to prizadevanje zaman in nesmiselno. V članku »Moralna svobodne misli« (Čas 1910) kaže pisatelj, kako se je takšna moralna brez vere skušati širiti tudi pri nas. Razprava »Machiavellizem« (KO 1898) presoja moderno nekrščansko politično moralo. »Poskus nove moderne etike« (Čas 1907) prikazuje in ocenjuje Paulsenovo etiko brez vere. Končno nam razprava »Krščanska etika in narava« (Čas 1914) označi soglasje krščanske etike z naravo, saj je naravna etika v krščanski etiki zapopadana in še izpopolnjena.

Tretja skupina razprav se nanaša na kulturo. Razprava »Kultura« (KO 1902) nam filozofsko pojasni genezo, razne vrste, naraščanje in upadanje kulture. Razprava »Vera in kultura« (KO 1902) odgovarja na vprašanje, ali vera, zlasti katoliška vera ne ovira napredka kulture, oziroma kakšen pomen ima za celotno kulturo vera in nevera. Odgovor, ki ga daje zgodovina in logika idej, se glasi, da je katolicizem ne edini, a najvišji princip kulturnega napredka. Najsi posamezne kulturne panoge v nevernem okrožju, ki jih smatra za svoj idol, še tako zelo napredujejo, morda še bolje kot v vernem okrožju, kaj pomaga končno ves ta napredek, če je neverna kultura zaradi pomanjkanja etične in religiozne kulture obsojena na žalostni propad? To je usoda enostranskega razvoja kulture. Edino verna kultura je vsestranska, ker ne izključuje nobene kulturne panoge, neverna kultura pa prezira vprav najbolj življenjsko kulturo, нравno in

versko. Zato pa avtoriteta, ki jo poudarja katolicizem, ni nikakšna ovira kulturnega napredka, ampak tisti princip, ki daje kulturnemu napredku enoto in harmonijo. Naslednja razprava »Pomisleki zoper krščanski kulturni princip« (Čas 1914) zavrača v prvi vrsti dva napačna predsodka, češ da za kulturni napredek zadostujejo le naravne sile in da krščanstvo zaradi svojega onostranskega končnega namena ne more biti kulturi prijazno. Pisatelj ponovno poudarja prvenstveni kulturni pomen krščanskih verskih in moralnih sil, ki se za vsestransko, harmonično in človeka osrečujočo kulturo zahtevajo poleg naravnih sil. Tudi misel na večnost ni proti kulturnemu delu. Saj je tudi kulturno delo — delo v službi božji. Seveda če bi človek vedel, da je konec sveta in časa že prav blizu, bi se kajpada čisto naravno in po vsej pravici odpovedal vsem skrbem za svetno kulturo in se tem bolj posvetil svoji etični in religiozni kulturi; a ker konec sveta človeštvu ni razodet, mora po božji volji skrbeti v službi svojega končnega cilja tudi za svoj časni napredek, kakor da mu je namenjena še daljša bodočnost; vse to že zaradi tega, ker se že za nadnaravno življenje zahteva izvestna naravna kultura. Logična je posledica, če mnogi zaradi svojega onostranskega namena zapuste svet in gredo v samostan. Kljub tej logičnosti pa po božji volji samostan ni za vse. Zato se mora po božji volji ogromna večina vernikov udejstvovati in napredovati v svetnih poklicih. Na njihov pravi svetni kulturni napredek pa vendar globoko vplivajo s svojim delom in zgledom tudi in v prvi vrsti oni, ki so svet zapustili in se posvetili meniškemu življenju. O tem blagoslovljenem vplivu priča pamet in zgodovina. Razprava »Za krščansko kulturo« (Čas 1914) pojasnjuje bistvo, sistem in potrebo krščanske kulture. Zadnja razprava »Katoličani in kultura« (Čas 1928/29) opozarja na prvenstvene in čisto svoje zasluge katoličanov za religiozno in etično kulturo in tudi na njihovo svetnokulturno dolžnost.

Že ta pregled nam pokaže, kako bogato vsebino nam nudi prvi zvezek Ušeničnikovih Izbranih spisov. Za nadaljnje poglobljanje vanjo pa bo dobro služila uporaba stvarnega kazala in robnikov. Koristi robnikov se zavedajo tudi inozemska odlična znanstvena dela, n. pr. Občna cerkvena zgodovina, ki jo je izdal F. Mourret ali ki jo sedaj izdajata Fliche in Martin; Pastorjeva zgodovina papežev jih ima na zgornjem robu strani.

Tudi zunanja oblika zvezka je odlična. V lepem tisku je ostalo prav malo tiskovnih napak. Opozoriti je treba le na naslednje: na str. 71 je treba čitati Pij X., ne Pij XI., na str. 148 Leon I., ne Leon V., na str. 264 pa KO VI (1902), ne 1920.

Dr. J. Turk

Aleš Ušeničnik. **Izbrani spisi II. zvezek.** Ljubljana 1940. Založila Jugoslovanska knjigarna. 306 strani.

Razporeditev snovi II. zvezka Ušeničnikovih zbranih spisov je slična razporeditvi snovi v I. zvezku in že sama razodeva v avtorju velikega logika in sistematika. Kot se deli I. zvezek v tri dele, prav tako drugi. Pa tudi miselno naslednje med posameznimi deli je v obeh zvezkih enako. V prvem zvezku razpravlja avtor o veri, nrav-

nosti in kulturi, v drugem pa prehaja na konkretnjša, specialna verska, нравna in kulturna vprašanja.

Prvi del drugega zvezka nosi naslov: Naš čas in naše krščanstvo (str. 5—182). Že naslov razodeva, da je v tem delu govor o dvojem. Prve štiri razprave obravnavajo o našem času, ostalih sedem o našem krščanstvu. Razprava Naš čas (str. 7—12) opredeljuje pojem našega časa ter prikazuje njegov velikanski napredek, ki pa našega časa ne dela srečnega in zadovoljnega; naš čas je kljub napredku razdvojen in brezupen v svojih dvomih. Kje so vzroki tega pojava? Avtor ima za enega izmed glavnih vzrokov pozitivizem, negacijo metafizike, negacijo vsega nadčutnega in nadnaravnega. V razpravi o pozitivizmu — velikem zlu naše dobe (str. 12—33) je podana jasna podoba pozitivizma ter na nekaj primerih pokazano, kako se je pozitivizem zajedel v znanost, kako vpliva na življenje in kako ni ostal brez slabih vplivov tudi na katoličana. Logično sledi razprava zoper pozitivizem (str. 33—49). Ker je pozitivizem negacija nadnaravnega, negacija krščanske dogme, je treba iti z njim v boj s krščansko dogmo, z zavestjo in priznavanjem nadnaravnih načel, ker pa je tudi negacija nadčutnega, negacija metafizike, se je boriti zoper njega tudi s krščansko filozofijo, z uveljavljanjem njenih načel v inteligenci. Da je podoba našega časa podana popolneje, je avtor povzel med izbrane spise še razpravo: Dekalog v slovstvu in politiki naše dobe (str. 49—72), ki v njej na primeru posameznih zapovedi kaže, kako se v naši dobi gazi naravni нравni zakon. Poda se pa ta razprava tudi dobro v sklop z razpravami o pozitivizmu, saj pozitivizem tudi etiki, ki je bistveno metafizična, izpodmika metafizične osnove in ji jemlje metafizični značaj.

V drugem oddelku prvega dela objavlja avtor razprave, ki so nastale v zvezi s križarstvom. Prva od teh razprav: Naše krščanstvo (str. 72—82) res da ni v neposredni zvezi s križarstvom, toda pojasnila o opredelitvi sodobnih katoličanov, o nalogah krščanstva in uspehih ter neuspehih Cerkve, o ljubezni in odpovedi so postala potrebna s povojnim očitkom krščanstvu in Cerkvi, da sta odpovedala. Naslednje tri, vse v dvajsetih letih tega stoletja nastale razprave: Novo življenje (str. 82—99), Razvoj religije (str. 99—115) in Življenje in forme (str. 115—130) pa obravnavajo izključno o vprašanjih (avtor pravi: o »dvoumjih«), ki jih je sprožilo križarstvo: o upravičenem in neupravičenem odporu zoper intelektualizem, o doživljanju, katero je s katolicizmom združljivo in katero je modernistično, o mistiki in mističnem doživljanju, o razvoju dogem in ustanov v Cerkvi, o razvoju religioznosti ter tega pravega zakonih in kriterijih ter nazadnje v petih stavkih (tezah) o formah. Tudi razprava O religioznosti in religiozni vzgoji (str. 130—152) — odgovor na dr. Gogalov spis o religiozni vzgoji — spada smiselno v to skupino, saj se v njej obravnava o navajanju in »dresuri«, o doživetju in religiozni intuiciji. Spis Pesimizem ali optimizem? (str. 152—165), ki podaja ter kritično presoja Spenglerjev materialistični in naturalistični pesimizem ter se zavzema zoper njega za krščanski optimizem, ki zajema svojo moč iz krščanskega idealizma, spada dobro v skupino razprav o našem

krščanstvu, saj je Spenglerjev pesimizem povojna miselnost — vznikel iz nemške, zlasti Nietzschejanske miselnosti ter iz razmer, ki so v Nemčiji sledile porazu v svetovni vojni. Kaj primerno zaključuje prvi del razprava: Krščanski idealizem (str. 165—182).

V drugem delu (Misel, volja in dejanje) so zbrane tri razprave, ki imajo prvovrsten praktičen pomen, pomen za dejanstvovanje, zlasti še za npravstveno dejstvovanje. Prva od njih: Moč idej (str. 185—196) ugotavlja praktičen pomen idej, za resnične (vsaj domnevno) in za pomembne (osebnostno) spoznanih, zato iz nagonskih globin svojo moč dobivajočih, ki pa taka iz njih samih ni, pač pa taka po posredovanju čustev, čutnega teženja postane. Na tej splošni osnovi je podana analiza boljševiskega komunizma — še za danes aktualna. Filozofija dejanja (str. 196—218) podaja troje činiteljev dejanj: ideje in načela, čustva in strasti ter voljo in nje svobodno hotenje. Primat se prisoja načelom — danes, v načelom odvrtnem času močno aktualna prisoja —, tako da razprava končuje: »Ako pa abstrahiramo od milosti, tedaj velja: Če hočemo moč »močnih volj«, moramo vzgojiti moč jasnih in trdnih načel.« V tretji razpravi O vzgoji volje (str. 218—248) pa avtor podaja odpomoč zoper moderno slabost volje ob podajanju in kritiki dveh izrazitih zastopnikov moderne, brezbožne smeri (Payota in Levyja) ter uveljavljanju krščanske smeri, zlasti še po paraleli z »Exercitia spiritualia« sv. Ignacija.

Zadnji, tretji del zvezka obravnava o umetnosti. Večnostni pomen umetnosti (str. 251—263) uvršča umetnost na pravo mesto v hierarhiji vrednot ter umetniško ustvarjanje na pravo mesto v hierarhiji ustvarjanja; mogoče je namreč, pomen umetnosti podcenjevati, pa tudi precenjevati. In tega zadnjega je po našem mnenju pri nekatereh mnogo, saj ne bo neresnično, da si umetnost, zlasti še lepovedna po mnogih svoji kar skoro nekakšen kulturni monopol ter s tem neki primat kulturnega gospostva. Zato je avtorjev spis prepomemben tudi za naš čas. Prav nič manj pomembne niso naslednje tri: Umetnik in npravna odgovornost (str. 263—274), Umetnost in npravnost (str. 274—285) in Umetnost in kritika (str. 285—296), ki na svoji praktični pomembnosti nič ne izgubljajo, dasi je v opomnji (str. 296 do 298) avtor svoje stališče nekoliko revidiral, ker je ta revizija le bolj spekulativno teoretičnega značaja in pomena.

Kvalitete Ušeničnikovih spisov ni treba ne dokazovati ne poudarjati; Ušeničnikovo ime samo jamči zanjo. Čuditi se je avtorju, kako je imel tenek prisluk in bister vid za vse premnogotere pojave na raznoterih področjih miselnega in kulturnega življenja. Vse razprave razodevajo velikega mojstra jasne in osnovane misli pa tudi velikega mojstra jasnega in hkrati lepega izraza, kar je dano Ušeničniku kot nikomur drugemu. Ušeničnikovi izbrani spisi spadajo v knjižnico slehernega inteligenta, ki mu je do največjih življenjskih vprašanj, še več, naravnost na njegovo delovno mizo.

Drugi zvezek je še prav posebno aktualen zaradi razprav, ki se nanašajo na križarstvo, saj križarstvo še živi, odnosno se oživlja, kar bi se najbrže ne godilo, če bi bil škof Jeglič izvedel svojo

prvotno namero, ki nam jo Ušeničnik na str. 99 razodeva. S skrajno obzirnostjo, dobrohotnostjo in prizanesljivostjo je avtor analiziral križarstvo. Sam pravi v opombi na str. 114: »Le s trudom smo iz vsega govorjenja razbrali katoliški smisel.« Da avtor za to ni žel hvaležnosti, marveč bolj nehvaležnost, je znano. Pa kljub temu je vztrajal v svoji prizanesljivi dobrohotnosti, tako da v opombi o križarskem gibanju (str. 99) škode, ki jo je to mladinsko gibanje zlasti zaradi svojega odpora zoper avtoriteto, forme in organizacije ter destruktivne usmerjenosti z ozirom na slovensko katoliško tradicijo povzročilo in jo še povzroča, niti izrecno ne omenja. Pač pa pohvalno poudarja, da je to mladinsko gibanje prineslo res mnogo novega življenja. Glede tega bi si dovolili pripomniti: vse, kar avtor navaja, ni v nobeni logično nujni zvezi s križarsko miselnostjo kot tako, o evharističnem gibanju avtor izrecno poudarja pobudo Pija X. (tiskovno pomotno Pija XI.) in prav tako o liturgičnem gibanju pobudo benediktincev. Res je, da so o teh dveh gibanjih v križarstvu mnogo govorili in pisali, toda vzrok temu se nam zdi le časovna simultanost, ne pa logična povezanost teh gibanj s križarsko ideologijo kot tako, ki o njej — vsaj o nje delu — avtor sodi: »Odkrito povedano — ne da bi hoteli subjektivno soditi in obsojati —, da bi bilo lažje umeti vse to iz modernistične in liberalno protestantovske verske filozofije (str. 114).« Historično stoji: v ljubljanski škofiji so praktično med dijaštvom ustvarjali evharistično in liturgično predvsem nekrežarji, evharistično zlasti pok. dr. Jerše, dr. Vrečar in dijaška KA, liturgično pa zlasti dr. Vrečar s sodelavci (prim. srednješolski učbenik liturgike, molitvenik »Kristus kralj« in šolsko službo božjo na ljubljanski klasični gimnaziji), glede splošno ljudskega sodelovanja pri liturgiji ima pa trajne in velike zasluge stolni dekan dr. Kimovec s svojim prizadevanjem za ljudsko petje. To se je zdelo potrebno povedati na ljubo zgodovinski resnici.

Dr. A. Zupan

Iz revij

Okrožnica Summi Pontificatus in njen odmev po svetu

Ni dežele, ki ne bi spoznala vsebine okrožnice. Tudi v državah, ki jim je papeški dokument prispel kot očetovski, a odločen opomin, so propagandna oblastva počastila besedo svetega očeta, nekoliko iz čuta objektivnosti, nekoliko iz strahu pred pohujšanjem. Edino izjemo dela Sovjetska Rusija.

Nekaj primerov:

»Petit Bleu«: »Neizmeren odmev med katoliškimi duhovniki in laiki, med sto in sto milijoni človeških bitij, ki jih družijo Kristusova vera.«

»Courrier de Genève«: »...odločnost in krotkost... resnica, ki je povedana jasno, toda ljubeznivo...«

»Tijd« (holandski): »trdna obramba resnice in poziv k ljubezni.«

»Rigas Vestnesis« (litvanski): »veletok luči, pred katero beži tema.«

»New York Times«: »mogočen napad zoper vse sodobno zlo.«

»Star« (washingtonski): »globoka analiza svetovnih problemov.«

»Cincinnati Inquirer«: »potrebno delo za obnovo krščanskih vrednot.«

O značaju okrožnice:

»Le Temps« (franc. vladni list): »Okrožnico 'Summi Pontificatus' so čitali z največjo pazljivostjo ne samo v katoliškem svetu, ampak po vsej zemlji.«

»Critica Fascista«: »dokument, ki ni le nad vse velike verske vrednosti, ampak neizmerne človečanskega pomena, mogočen poziv človeštvu v krizi, da se vrne k pravi pravici v svojem življenju in v medsebojnih odnosih.«

O tisku v Severni Ameriki pravi »Osservatore Romano«: »Tudi v nekatoliškem tisku ni o okrožnici niti ene neprijazne razlage, niti ene rezerve, ampak popolno soglasje.«

»New York Times«: »Okrožnica je morala biti sprejeta s splošno naklonjenostjo, kajti narekoval jo je duh pravičnosti za vse.«

»Baltimore Sun«: »Okrožnica vsebuje načela, ki jih bodo sprejeli ljudje vseh ver.«

»Washington Post«: »Malo tistih, ki bodo čitali okrožnico, ne bo soglašalo s tem, kar je papež izjavil o političnem nasilju in o gospodarskem zlu.«

»Z isto naklonjenostjo«, piše londonski »The Tablet«, »je bila sprejeta okrožnica od političnih krogov in od vodilnih državnikov. Čitrali so jo ali pa izrecno omenjali v svojih govorih ali spisih Chamberlain, Daladier, Roosevelt; kanadski ministrski predsednik Mackenzie King je v radijskem govoru o sodobnem položaju poročal o njeni glavni vsebini, predsednik francoskega parlamenta Herriot se je v otvoritvenem govoru poklonil modrosti »krotkega papeža.«

»La Patrie« (liberalni kanadski list): »Eno izmed znamenj naše dobe je spoštovanje, s katerim je vedno sprejeta beseda papeža... Glas papeža niso nikoli tako poslušali kakor zadnjih petnajst let... Anglikanski prelatje in pastirji vseh ver sledijo besedam Vatikana, kakor da bi nauk papeža v npravnem redu bil zakon za vse. Vatikan se zmeraj bolj izkazuje kot edino nezmotna avtoriteta in kot edina katedra, ki je sposobna opominjati na večna načela naravnega prava, deseterih božjih zapovedi in evangelija, ter jih razlagati.«

»Stockholms Tidningen« (švedski liberalno protestantski list): »Roma locuta est... So prilike, ko tudi protestant rad ponavlja to staro in veličastno formulo in mora priznati, da je edino resnično besedo povedal edini človek naše dobe, ki ne kroji svoje sodbe po spremenljivem mnenju in trenutnih koristih svetne politike. In kljub temu poslušajo in razumejo njegov glas bolj kakor pa rožljanje orožja in vpitje propagandnih govornikov.«

»Philadelphia Inquirer«: »Besede papeža so bolj učinkovite kakor pa vojno orožje.«

»Mokkatan« (egiptovski): »...važen vpliv, ki ga izvaja papež kot poglavar krščanskega sveta, ki šteje 300.000.000 duš, med katerimi so najbolj kulturni in najmočnejši narodi na svetu.«

»Dias« (arabski): »Vrača se oni čas, ko je Cerkev izvajala politični vpliv nad vsem zapadom.«

Poslanik Martin Kennedy na zasedanju ameriškega kongresa: »Če hočemo, da bodo na svetu oteta načela svobode in ravnotežja, se moramo ravnati po nasvetih Pija XII.«

»Vaterland« (švicarski): »Papeštvo se nam zopet prikazuje kot središčna točka vseh sil, ki hočejo braniti človeško osebnost in skupnostne oblike kulturnega življenja proti zmotam, ki to zanikajo in se proti temu borijo.«

»Providence Social« (USA): »Besede Pija XII. so več storile za svet kakor besede državnikov. Ti se ne morejo oddaljiti od narodnih koristi, papež pa je zadel zlo v njegove prave korenine.«

»Manchester Guardian« (angleški): Papeštvo je »ustanova, ki mu po njegovi dolgi tradiciji gre pravica, da govori v imenu evropske vesti.«

»Politiken« (danski): »...predstavlja v tej uri najuniverzalnejšo izmed vseh zemskih sil; sila, ki ne pozna ne političnih mej ne bojnih črt.«

»Relazioni Internazionali« (italijanski diplomatski list): »Tudi države same morajo čutiti to tradicionalno in značilno rimsko ‚univerzalnost‘, ki jo izraža in širi katoliška vera.«

»Diaa« (arabski): »Vatikan je bogat na izkušenih možeh..., ki znajo braniti interese krščanstva. Njihova politika ni italijanska, ne nemška in ne francoska, ampak krščanska, izključno usmerjena v obrambo miru in v sodelovanje narodov.«

»Socialdemokraten« (švedski socialistični list): »Papež je pogumno dvignil bakljo krščanstva in človečanstva v svetu, ki ga je zatemnilo poganstvo in barbarstvo.«

»Excelsior« (pariški): »Povedal je, kar je hotel povedati, dobro vedoč, da noben človek ne bo mogel svojevoljno zbrisati dvajset stoletij krščanske zgodovine, in da je le vera edina trajna stvar na svetu, ki kljubuje vsem političnim pretresom.«

(La Civiltà Cattolica, 16. marca 1940.)

Tiskovna propaganda v rdeči armadi

Ob priliki sovjetsko-finskega spopada smo se čudili časopisnim vestem, ki so nam poročala o silni nepoučenosti sovjetske vojske, celo častnikov. Tudi to se je dogajalo, da vojaki sploh niso vedeli, proti komu se prav za prav borijo. Toda če poznamo razmere v sovjetski armadi, se nam to ne bo zdelo čudno.

Vrhovno besedo v rdeči armadi ima ljudski vojni komisariat. Ta ima neposredno pod sabo vrsto vojaških upravnih central. Med temi igra politična uprava rdeče kmetske in delavske armade (Purkka) odločilno vlogo.

Ta upravna enota se deli v:

1. organizacijski odsek;
2. agitacijsko propagandni odsek, ki mu je pridružen tiskovni odsek;
3. mobilizacijski odsek.

Tiskovni odsek ima posebno komisijo za vojaški tisk, ki sodeluje neposredno z vojnim komisariatom. Ta komisija ima nalogo, da usmerja v rdeči armadi politično propagando, izvaja politično nadzorstvo in cenzuro vsega vojaškega tiska. To se pravi, tiskovni odsek je pod poveljstvom šefa splošne politične uprave v rdeči armadi, višjega političnega komisarja Mehliisa.

Isti sistem, isti ustroj, isti način usmerjanja in cenzure nad vojaškim tiskom je podaljšan v nižje vojaške enote. Vzemimo za zgled tisk v polku.

Vsak polk ima dve uredniški komisiji: »redkolegija« za polkovni časopis in »redkolegija« za službeno glasilo. Ti komisiji sta neposredno pod komando političnega polkovnega komisarja, ki edini more narekovati pravilno stališče in ki obenem vrši cenzuro. Najmanjša beležka ne more zagledati belega dne brez njegovega odobrenja. Ni treba omenjati, da on določa tudi člane komisije.

»Redkolegije« zavise po drugi strani tudi od odseka za agitacijo in propagando v polku (VKP). To je le zvezni organ, ki uredniški komisiji tolmači komisarjevo mišljenje. Polkovni komisar se namreč ne more spuščati v najmanjše podrobnosti. Ker si pa uredniška komisija sama ne upa odločiti niti o najmanjši stvari, ima oddelek VKP v tem primeru odločilno vlogo. Sicer so pa člani tega oddelka praviloma tudi člani uredniške komisije. Ta organizacija je zadostna, da se ohrani vsaka celica rdeče armade v liniji, ki jo narekuje Stalin.

Isti način organizacije je izpeljan v odnosih med uredniško komisijo in med drugimi političnimi oddelki, tako da zavisi uredništvo od velikega števila odločujočih činiteljev, kakor n. pr. od strankinega tajnika. Glavni urednik je zmeraj izmed članov komunistične stranke. Vsi drugi člani uredništva so le tehnični sodelavci, ki nimajo nobene politične iniciativnosti. Da se končno izključi vsaka prevara, mora polkovni komisar potrditi v zadnjem trenutku in osebno vsako celico.

Že iz tega je razvidno, kakšno moč ima v polku politični komisar, ne glede na druge oddelke, ki so prav tako pod njegovim vodstvom. Komisar je važnejša oseba kakor polkovni poveljnik. Poveljnik nima zlasti v vsem tisku svoje edinice najmanjše kompetence.

Isti način mnogokratne kontrole in protizavarovanja je izpeljan v vsem tisku rdeče armade. Človeku je jasno, da ima taka propaganda z enotnim ciljem velik učinek v masah nepoučenega ljudstva, ki ni vajeno kritičnega mišljenja. (Revue anticommuniste, 1939, 1.)

Nedovoljena sredstva v vojni

V uvodnem članku januarske »La Civiltà Cattolica« komentira A. Messineo S. J. božični nagovor sv. očeta. Posebej se pomudi pri onih mestih, ki govorijo o sedanjí vojni in skuša pokazati, kaj neki je mislil sv. oče, ko je dejal, »da smo priča dogodkov, ki se ne dajo spraviti v sklad ne z načeli naravnega prava ne z načeli pozitivnega mednarodnega prava ne z najbolj osnovnimi človeškimi čustvi«.

V raznih mednarodnih pogodbah (od l. 1864 o ranjenih do l. 1929 o vojni na morju) so se države vzajemno zavezale, da ne bodo v vojni uporabljale takih krutih sredstev, ki sovražniku prizadevajo samo trpljenje in škodo, ne služijo pa neposredno vojnim ciljem. Tako so omejili uporabo nekaterih eksplozivnih izstrelkov, plinov, kemičnih sredstev, prepovedali bombardiranje odprtih in nezaščitenih mest, prepovedali nasilje nad ujetniki in ranjenci. Vse te človečanske in kulturne določbe pa je sedanja vojna že pogazila in se poslužuje »nedovoljenih uničevalnih sredstev celo proti tistim, ki se ne bojujejo, proti beguncem, starčkom, proti ženam in otrokom,« kot pravi Pij XII. Med take nedovoljene ukrepe, ki škodujejo bolj v zaledju ko v bojni črti, šteje Messineo zlasti gospodarsko zaporo. Gospodarska blokada, pravi, ima prav ta namen, da izstrada ves narod. Brez dvoma je v vojski dovoljeno odvzeti sovražniku njegovo orožje in tudi tiste surovine, ki so neposredno namenjene za izdelavo orožja. Toda celemu narodu odvzeti živež, ki je za življenje nujno potreben, je prav tako

krivično in nečloveško, kakor metati bombe na odprta mesta. Resnični učinek gospodarske zapore bo pač le ta, da bodo stradali otroci in starci, ki jim bodo odvzeli zadnji kos kruha in ga dali za vojsko. Tako bo vprav zaledje zaradi gospodarske blokade obsojeno na počasno hiranje, bolehanje in dostikrat celo na smrt.

Gospodarska zapora je krivična tudi za nevtralne države. Mednarodno pravo namreč priznava nevtralnim državam vso svobodo, kar tiče njih gospodarstva, industrije in trgovine. Kdor jo ovira ali omejuje, krši polno suverenost teh držav.

Nadalje je treba med nedovoljena sredstva šteti tudi takšno propagando, kot se je poslužujejo vojskujoče se države. V tisku, v radiu in v govorih grme z obeh strani obtožbe in sodbe, ki resnico pretiravajo, potvarjajo in ki so včasih naravnost lažnjive. S tem pa se neti med narodi tisto globoko sovraštvo in nezaupanje, o katerem pravi papež, da je »postavilo neprehodne duhovne pregrade med narode« in ki je največ krivo, da v mednarodnih dogovorih ni mogoče doseči sporazuma in miru.

Ob koncu pripominja člankar, da utegne biti sedanja vojna pogubna za vso evropsko kulturo, zlasti še za krščansko kulturo, iz dveh vzrokov: ker bo pripravila široka in ugodna tla najhujšemu sovražniku krščanske kulture sploh, komunizmu, in ker bo pustila za seboj strašno moralno in gospodarsko razdejanje, ki je neizogibna posledica tako brezobzirne vojne. (La Civiltà Cattolica, 20. I. 1940.)

Cerkev in kultura

Kultura je proizvod najraznovrstnejših činiteljev. Sociologi si niso edini, kateri teh činiteljev naj bi bil najnujnejši in najvažnejši. Nekateri mislijo, da politika, drugi pa telesni ustroj in rasa, marksizem sodi, da je gospodarstvo odločilni tvorec vsega. Toda v vseh teh odgovorih je preveč materialistične kratkovidnosti. Povzpni mo se do višjih vidikov in širših razgledov!

Vse naštete činitelje vedno uravnava nekdo drugi, bodisi že v dobrem ali slabem smislu, namreč etične norme in notranja pravna vest. To je tisto zadnje, ki usmerja vse človeško delovanje.

Materialni in gospodarski činitelji, ki jih najbolj podžiga zasebni interes, zasebna korist, se kaj kmalu izprevržejo v brezobzirni in okrutni egoizem in tako družbo razkrojijo, kulturo uničijo, če jih ne uravnava etični zakon.

Znanost, ki je v nekih mejah gotovo avtonomna, se v taki družbi, kjer pravnost in vera nič ne veljata, hitro razdrobi v tisti malenkostni scientizem, ki vidi le svoje majhno znanstveno področje, ki se je nanj omejila, in poleg tega sploh nič drugega noče priznati, ki taji velika načela o dolžnosti, o pravu, o socialnih krepostih. Zdravniška veda se vdinja maltuzianizmu, pravna veda skuša opravičevati despotizem in tiranstvo, zgodovina se tako rekoč zaroti zoper čisto resnico, kemija porabi vso iznajdljivost, da išče novih in hujših

strupenih plinov in morilnih sredstev, literatura in umetnost goji le še cvetke zlobe. To dokazuje polpretekla in sočasna zgodovina.

Proti vsem takšnim zablodam, ki ob njih kultura polagoma degenerira, pa stavi Cerkev jasne in varne smernice: dogmatične in npravne resnice. Za kristjana ima zasebno in družabno življenje zares vzvišeno večni smoter in zato svojo pravo in visoko vrednost, tako da je vredno tistega truda in trpljenja, ki ga življenje vedno zahteva. Tak večnosten življenjski smoter ima po katoliškem naziranju končno tudi vsa kultura.

Cerkev pospešuje kulturo ne le idejno z nauki, ampak tudi praktično z vzgojo. To pa posredno. Kultura je v prvi vrsti stvar družbe, je nek socialni pojav. Posamezniki so pod vplivom splošne kulture. Vendar po drugi strani posamezniki kulturo tudi oblikujejo in ustvarjajo. Posameznika pa vzgaja in oblikuje v najodličnejši meri vprav Cerkev. Cerkev oblikuje dušo, budi vest, tudi čut odgovornosti in tako navaja človeka k premišljenemu, svobodnemu in vestnemu delu. Nasprotno pa današnja država, ki hoče biti vse in nad vsem, skrajno utesnjuje dejavnosti poedincev, včasih jim ne pusti skoro nobene svobode. Proti temu kliče Cerkev, da ima vsak posameznik tudi nezavisno od družbe svoj poseben cilj, svojo posebno dolžnost in svojo posebno nalogo, ki jo mora izvršiti; vršiti pa spet po normah, ki jih daje prava npravnost na osnovi prave vere.

Tako se preko posameznikov razširja odlično kulturno delo Cerkve na vso človeško družbo. (Civiltà Cattolica 3. febr. 1940.)

Estetika in krščanstvo

Rudolf Müller-Erb je v reviji Hochland (Nov. 1938 in Juni 1939) postavil tezo, da je krščanska umetnost protislovje, češ da človek po prvem grehu sam iz sebe ne more nič dobrega storiti, tako tudi ne v umetnosti. Tako stališče je popolnoma napačno, ker narava kot taka tudi po izvirnem grehu ni slaba. Je pa resnično, da krščanstvo in umetnost spadata v dve različni področji, umetnost k svetni kulturi, krščanstvo pa k nadsvetnemu redu zveličanja. Kakšen pa je most med njima? Kristus in apostoli niso ničesar izrekli o umetnosti, pač pa kaže poznejši razvoj, zlasti borba za svete podobe, da more po mnenju Cerkve umetnost marsikaj pripomoči k veri. Seveda se mora umetnost podrediti verski misli, verski vsebini, da more služiti tej nalogi, ki je sama po sebi nima. — Jasno je, da ima v zgodovini Cerkve umetnost važno mesto, saj je v odlični meri prebujala versko čustvovanje in poglobljala umevanje verskih resnic. Je pa zopet neovrgljivo dejstvo, da so to naloge izvrševale tudi umetnine z majhno umetniško vrednostjo, kar je razumljivo zato, ker se pri verskem čustvovanju človek ozira bolj na predmet, bolj na tisto, kar slika predstavlja, kot na dovršeno obliko. Estetske vrednote pa so samo po sebi predmet estetskega spoznavanja in čustvovanja. Značilno je, da ona verska umetnost, ki je s profanih, zgolj umetnostnih vidikov sicer na višku, za notranje religiozno življenje nima posebne vred-

nosti. Nobena teh podob ni postala milostna podoba, pred katero bi verno ljudstvo pobožno molilo. »Pred Michelangelovo poslednjo sodbo se gotovo še nihče ni zgrudil na kolena.«

Tako ima še danes ljudstvo rajši podobe, ki umetnostno ne pomenijo mnogo, kakor druge, ki so visoko umetniške, a dobivajo že profan značaj. Nič čudnega, saj mogoče nad 90% ljudi pri umetnosti bolj gleda na vsebino kakor pa na obliko, tudi izobraženci velikokrat tako. Vendar pa s tem ni rečeno, da naj ljudstvo kar pustimo takšno, kakršno je. Ne! Umetnik, ki hoče imeti na ljudstvo vpliv, ga mora ljubiti in se znati živeti v njegovo duševnost. Če stoji danes ljudstvo tako daleč proč od umetnosti, ni krivo ljudstvo samo, ampak še bolj umetnost, ki se je ločila od svojega pravega in zdravega izhodišča. Umetnik, ki se bo znal v ljudstvo živeti, bo znal tudi to, kar je ljudskega, v umetnini plemeniti in poglobiti. In to bo v korist obema, ljudstvu in umetnosti. (Stimmen der Zeit, jan. 1940.)

Bolni junak

Angleški polkovnik Lawrence je od mnogih sila občudovan in čitan. To pa zato, ker se mnogim modernim njegova usmerjenost zdi ideal. Že ko je v Oxfordu študiral, je pokazal silno samostojnost, izvirnost in zmožnost. Ko sta glede neke stvari prišla s profesorjem navzkriž, je kljub silnim oviram in nevarnostim prepotoval Francijo in Orient, da je mogel pokazati, da ima on prav in ne profesor. Postati čim bolj svoboden, tudi od svojega telesa, biti gospod nad vso okolico, nad vsemi doživetji in nagnjenji, to mu je bil ideal. Imel je v življenju velike uspehe, mnogi so ga občudovali, posebno še zaradi njegove poduhovljenosti. Česar se je lotil, mu je šlo od rok. Glede izobrazbe ga ni bilo zlepa, ki bi bil tako široko in tudi globoko razgledan. Svojo filozofijo, svoj metafizičen nazor je kakor nihče prelil v praktično življenje. Življenje njegovo pa je bilo docela zapisano zemlji; imperativov, ki bi prihajali izven prostora svetne iminentne zakonitosti, v smislu nekake heideggerske filozofije ni priznal. — Slaven je postal posebno med svetovno vojno v boju z Arabci, ko je v neverjetnem junaštvu zmagal. Toda — to, kar je preznačilno za njegovo življenje — miru ni imel nikoli, čim više je stopal in čim bolj se je zdelo, da postaja notranje svoboden, tem bolj nesrečnega se je čutil. Moril ga je naravnost obup, ko je videl, da so mnogi ob malenkostnih stvareh našli srečo, medtem ko sam postaja vedno bolj razočaran nad samim seboj, ko se vidi glede dobrote in plemenitosti za neskončno razdaljo oddaljenega od ideala. O svojem uspehu v vojski ne more niti slišati, ker se mu stvar zdi pridobljena z izdajo. Red častne legije obesi svojemu psu na vrat in ga požene po oxfordskih ulicah. On tak individualist, tako stremeč po svobodi, po časti, uspehu, po gospodstvu nad seboj, drugim in tudi nad mrtvimi stvarmi postane končno navaden vojak, hoče postati številka in delavec, ki se popolnoma preda ritmu brezdušnega stroja, da bi se popolnoma potopil v nepoznanost. Svoje življenje konča ob stroju, ki

se je ob njem kar razživel; peljal se je v divjem diru na motornem kolesu in pri tem našel smrt, ki ga je rešila iz muke razočaranj. Njegovo življenje, s takim zanosom začeto, je tragedija velikega človeka, ki je izkrmel na tem, da je svoje življenje postavil na napačno metafizično podlago. On, ki je človekovo prigriznost tako bridko izkusil, se ni dokopal do priznanja, človekove ustvarjenosti, da je Absolutno nad svetom in ne v svetu, da biva Bog, edino pravi temelj človeškega življenja. (Stimmen der Zeit, dec. 1939.)

Francoski begunci

Velika večina francoskih beguncev, ki jih je vojna pregnala z rodne zemlje, je iz pokrajine Alzacije in Lorene. V teh dveh deželah je bilo versko življenje že od nekdaj na višku. Dali sta zelo veliko misijonarjev, redovnikov, redovnic in duhovnikov. Ko se je vnela vojna, so se morale cele vasi, trgi in mesta preseliti v zahodno, srednjo in južno Francijo. Da se ljudje ne bi preveč razkropili po vsej državi in da bi težave pregnanstva lažje prenašali, so v novih bivališčih prebivalci iz iste vasi, občine ali župnije ostali skupaj. Z njimi so prišli tudi učitelji, župan in župnik, ki svojo službo vršijo naprej, ko da se ne bi nič zgodilo. Nesreča, ki je begunce zadela, ima vendar tudi svojo dobro stran. Alzacani in Lorenci, ki so tudi danes odločni katoličani, dajejo v novih bivališčih živ zgled lepega krščanskega življenja, ki ga tam že davno več ni. Obenem se bodo dobro naučili francoščine — doma so govorili nemško narečje — in se tako tesneje vključili v francoski narod. (Études, 5. jan. 1940.)

Nove naloge francoskih žena in deklet

Goreče katoličanke najbolj občutijo duhovno bedo in zapuščenost mnogih, nekoč vernih župnij, ki nimajo duhovnika. Že prej je duhovnikov veliko manjkalo, zdaj jih je še vojska vzela. Ženska mladina, ki je uživala posebno versko vzgojo v katoliških šolah, zavodih, na katoliških fakultetah, pri skavtih in v vseh različnih KA, ima zaradi tega privilegija tudi večjo dolžnost in odgovornost. Dajati dober zgled z doslednim krščanskim življenjem ali biti v jedrnih krožkih KA, je v današnjih okoliščinah še vse premalo.

Katoliška dekleta morajo v takih župnijah vse delo prevzeti nase; morajo skrbeti za mašna oblačila in voditi pevski zbor, prati cerkveno perilo in učiti otroke krščanskega nauka... V mnogih podeželskih farah, ki so brez duhovnika, bodo morale razen tega zbirati vernike, jim razložiti sv. mašo ter z njimi moliti rožni venec, križev pot, večerno molitev; kako treba pomagati bolnikom in umirajočim in končno — kako pokopavati umrle.

Naše župnije, ki so brez dušnih pastirjev, ne bodo postale in ostale verne, če žene in dekleta ne bodo sprejele tega velikega poslanstva župnijskih pomočnic in se naučile vsega, kar morajo za to

službo znati. Kdor je moral kdaj maševati na umazanem oltarju, v raztrgani mašni obleki, brez petja, brez organista, v grobni tihoti; kdor je kdaj pomislil, da je naše nedeljsko opravilo le še gol formalizem brez življenja; kdor je moral velikokrat ugotoviti, kako naše razumne in plemenite žene in dekleta nimajo ne poguma ne spretности, da bi se lotile tega dela v službi Cerkve, ta ve, kako bi bilo treba po vsej državi ustanoviti delovne šole (centre de formation pratique), kjer bi se dekleta navadila vsega tega.

Prvo tako šolo za »župnijske pomočnice« je ustanovil v grenobelski škofiji znani delavec za KA, generalni vikar Guerrey. Podobno ustanovo imajo v severni Franciji jezuiti. Tako čisto posebne razmere zahtevajo čisto poseben način apostolata. (Études, 5. jan. 1940.)

Šolstvo v bivši Avstriji

Za »Vzhodno marko« je bila lani izdana nova šolska uredba, ki je seveda primerna sedanjemu režimu v Nemčiji in zato strogo protiverska, protikatoliška. V dnevnem tisku ni bila nič objavljena. Nova šolska uredba zahteva od učiteljstva, da mora ves svoj vpliv zastaviti v to, da odvrne mladino od sodelovanja pri kakršnih koli verskih prireditvah. Še manj smejo šole same prirejati verske prireditve. Prepovedana je skupna šolska sv. maša, skupno obhajilo, šolska spoved, sestanki itd. Šole se ne smejo udeležiti cerkvenih procesij, še pogreba le takrat, če je bil pokojnik v posebno ozkih stikih s šolo. Tudi izven šolskega časa je učiteljstvu prepovedano voditi otroke v cerkev ali jih nadzorovati pri službi božji. Uredba dalje dobesedno zahteva: »Učiteljem in duhovnikom ni dovoljeno učencev izpraševati, če so bili pri maši ali če so prejeli zakramente.«

V pismu na šolske oblasti, ki ga je podpisal neki dr. Stögermayer, je poudarjena »potreba«, da se mora učiteljstvo strogo držati novih odredb, posebno pa je naglašeno, da morajo šolarji prenehati organizirano obiskovati verske prireditve, češ da se to nikakor ne sklada z dolžnostmi in nalogami narodnosocialističnega učiteljstva.

Nasledek take uredbe je, da je n. pr. samo v dunajski nadškofiji v 24 zavodih mladina brez verskega pouka. Dosedanji veroučitelji na teh zavodih so bili premeščeni ali pa odstavljani.

(Život, dec. 1939.)

0 Portugalski

Portugalska je zavrgla načeloma in dejansko parlamentarni demoliberalizem in materialistični socializem ter gradi močno, avtoritarno, korporativno in antiliberalno državo. Izločila je iz svojega političnega telesa materialistični strup socializma, priznala pa moralne vrednote in jim vrnila tisto odlično mesto, ki jim gre v življenju naroda. Proglasila je, da se morajo najvišjim narodnim vrednotam podrediti vse osebe, tako individualne kakor kolektivne, ki so sestavni deli naroda. Proglasila je, da ima država pravico, vmešavati se v vsa

narodna udejstvovanja. Vrnila je armadi njen ugled. Zavrgla je kot izmišljenino in kot zmoto ono pojmovanje državljana, ki ga je uvedel liberalizem, to je državljana, ki je odtrgan od družine, razreda, stanu, kulturnega okolja, gospodarske združbe.

Nasprotno pa je priznala, da sestavljajo narodno telo naravne združbe, kakor družina, župnija, občina, moralne in gospodarske korporacije in upravna telesa.

In vsem tem naravnim združbam, ki so podrejene državni disciplini in ki sodelujejo pri delu za občo blaginjo in za korist naroda, daje država neposredno udeležbo v javnem življenju. Tu imamo torej korporativno državo, rekli bi, najbolj zvesti primer korporativnega sistema.

Močna država, poudarja Oliveira Salazar, toda ki ji postavljajo meje morala, mednarodno pravo, zahteve in svoboda osebnosti. Zato se njena ustava začneja tako, da določi moralo in pravo kot mejo lastne suverenosti.

Portugalska je pogumno vrgla raz sebe anarhični liberalizem in socialistični absolutizem. Toda pri tem ni padla v nasprotno zablodo, v drugo skrajnost, ki prav tako vodi do oboževanja države, čeprav po drugih potih. Portugalska priznava nad sabo moralo in pravo, spoštuje svobodo osebnosti, ščiti in pospešuje zakonito privatno iniciativo. Svoje pojmovanje o državi črpa iz večnih resnic, ki so last krščanske tradicije in krščanske filozofije. Zato se je z lahkoto izognila oni poti, ki vodi do oboževanja države in državne avtoritete.

(Razón y Fe, april 1940.)